

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

KAMUSAL ALANLARDA VANDALİZM

96756

Peyzaj Mimarı Aysel YILDIRIM

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde

“Peyzaj Yüksek Mimarı”

Ünvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

96756

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 19.07.2000

Tezin Savunma Tarihi : 04.09.2000

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Nilgün KULOĞLU

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Ali ÖZBİLEN

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Sonay ÇEVİK

Handwritten signature of Prof. Dr. Sonay Çevik

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. Asım KADIOĞLU

Handwritten signature of Prof. Dr. Asım Kadioğlu

Trabzon 2000

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

ÖNSÖZ

Kentsel açık alan niteliği taşıyan kent parklarında yer alan donatılarda vandalizmin varlığını araştıran bu çalışma K.T.Ü. Fen bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak yapılmıştır.

Yüksek Lisans tez danışmanlığımı üstlenerek, her konuda ilgi ve desteğini esirgemeyen değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Nilgün Kuloğlu'na,

Konu seçiminde yardımcı olan değerli hocalarım Prof. Dr. Sonay Çevik'e ve Prof. Dr. Şengül Öymen Gür'e,

Verilerin değerlendirilmesinde değerli fikirlerinden yararlandığım değerli hocam Doç. Dr. Hakkı Yavuz'a,

Yapıcı eleştirileri ile çalışmamıza destek olan değerli hocam Doç. Dr. Ali Asasoğlu'na,

Ve her konuda bize destek olan değerli hocam Prof. Dr. Ali Özbilen'e teşekkür ederim.

Manevi desteğiyle her zaman yanımda olan aileme ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Aysel Yıldırım

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ.....	II
İÇİNDEKİLER.....	III
ÖZET.....	VI
SUMMARY.....	VII
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	VIII
TABLolar DİZİNİ.....	XI
SEMBOLLER DİZİNİ.....	XIII
1. GENEL BİLGİLER.....	1
1.1 Giriş.....	1
1.2 Vandalizm.....	4
1.3 Vandalizmin Etimolojik Anlamı.....	6
1.4 Vandalizm Çeşitleri.....	7
1.4.1. Kural Bozma Olarak Gelenekselleşmiş-Kurumsallaşmış- Vandalizm.....	10
1.4.1.1 Rutinleşme.....	10
1.4.1.2 Koruma.....	10
1.4.1.3. Oyun.....	10
1.4.1.4. Grafiti.....	11
1.4.1.5. Kurum İçi Vandalizm.....	11
1.4.1.6. Toleranslı Vandalizm.....	11
1.4.2. Klasik Vandalizm.....	12
1.4.2.1. Soyguncu Vandalizm.....	12
1.4.2.2. Taktikçi Vandalizm.....	12
1.4.2.3. İntikamcı Vandalizm.....	13
1.4.2.4. Oyuncu Vandalizm.....	13
1.4.2.5. Kavgacı Vandalizm.....	14
1.4.3. İdeolojik Vandalizm.....	14
1.5. Vandalizm Konulu Araştırmalar	14
1.6. Vandalizmi Oluşturan Etmenler.....	16
1.6.1. Psikolojik Etmenler.....	18
1.6.2. Sosyal ve Fiziksel Çevre.....	19

1.6.3.	Eğitim.....	19
1.6.4.	Sahiplenme.....	20
1.6.5.	Onarım.....	21
1.6.6.	Yoğun kullanım.....	21
1.6.7.	Nüfus Yoğunluğu ve Çocuk Sayısı.....	22
1.6.8.	Aydınlatma.....	22
1.6.9.	Savunulabilir Mekan-Görsel Kontrol.....	23
1.6.10.	Renk.....	24
1.6.11.	Yüzey Dokusu.....	25
1.6.12.	Dayanıklılık.....	25
1.7.	Vandalizme Maruz Kalan Mekanlar ve Donatılar.....	25
1.8.	Vandalizmin Sonuçları.....	30
1.8.1.	Kamu Mallarının Tahribi-Görsel Kirlilik.....	30
1.8.2.	Kazalara Neden Oluşturma.	30
1.8.3.	Başka Suçlara Neden Oluşturma.....	31
1.8.4.	Maliyet.....	31
2.	YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	32
2.1.	Çalışma Alanının Tanıtılması.....	32
2.1.1.	Ahmet Şener Parkı.....	32
2.1.2.	Adnan Kahveci Parkı.....	34
2.1.3.	100.Yıl Parkı.....	34
2.2.	Çalışmada Kullanılan Yöntem.....	35
2.2.1.	Gözlem Süresi.....	36
2.2.2.	Gözlenen Nesnelere.....	37
3.	BULGULAR ve TARTIŞMA.....	41
3.1.	Vandalizm Eylemine Maruz Kalan Donatılar.....	41
3.2.	Mevsimlere Göre Donatılarda Tespit Edilen Vandalizm Eylemlerinin Donatı Türlerine Göre Dağılımı.....	45
3.2.1.	Bankalarda Tespit Edilen Vandalizm Eylemlerinin Parklara Göre Dağılımı.....	45
3.2.2.	Aydınlatma Elemanlarında Tespit Edilen Vandalizm Eylemlerinin Parklara Göre Dağılımı.....	46
3.2.3.	Örtü Elemanlarında Tespit Edilen Vandalizm Eylemlerinin Parklara Göre	

	Sınıflandırılması.....	50
3.3.1.	Banklarda Tespit Edilen Vandalizm Eylem Türlerinin Parklara Göre Dağılımı.....	50
3.3.2.	Aydınlatma Elemanlarında Tespit Edilen Vandalizm Eylem Türlerinin Parklara Göre Dağılımı.....	57
3.3.3.	Örtü Elemanlarında Tespit Edilen Vandalizm Eylem Türlerinin Parklara Göre Dağılımı	62
3.3.4.	Piknik Masalarında Tespit Edilen Vandalizm Eylem Türlerinin Parklara Göre Dağılımı.....	67
3.4.	Donatı Türü-Eylem Türü İlişkisi.....	70
3.5.	Renklerine Göre Donatılardaki Hasar Dağılımı.....	71
3.6.	Malzemelerine Göre Donatılardaki Hasar Dağılımı.....	73
3.7.	Tahrip Edilen Bir Donatının Tekrar Tahrip Edilme Durumunun Donatı Türlerine Göre Dağılımı.....	75
3.7.1.	Banklar.....	76
3.7.2.	Aydınlatma Elemanları.....	77
3.7.3.	Örtü Elemanları.....	78
3.7.4.	Piknik Masaları.....	79
3.8.	Konuma Bağlı Olarak Donatılardaki Hasar Dağılımı.....	81
3.8.1.	Ahmet Şener Parkı.....	81
3.8.2.	Adnan Kahveci Parkı.....	87
3.8.3.	100. Yıl Parkı.....	92
4.	SONUÇLAR.....	98
5.	ÖNERİLER.....	101
6.	KAYNAKLAR.....	105
7.	EKLER.....	109
	ÖZGEÇMİŞ.....	124

ÖZET

Kentsel tasarım bütünü içerisinde yer alan kentsel açık alan planlamaları, doğal ve yapay çevre faktörleri dikkate alınarak yapılır. Bunun yanı sıra toplum sosyo ekonomik, sosyo kültürel ve demografik açıdan etüt edilir. Bu süreç içerisinde incelenen faktörlerden biri veya birkaçının göz ardı edilmesi ya da iyi etüt edilememesi, uygulama sonrasında ciddi boyutlara ulaşan maddi zararlara ve estetik açıdan olumsuz olarak nitelendirilebilecek görünümlere sebep olmaktadır.

Bu eksikliklere bağlı olarak, kentlerin görsel kalitesini düşüren ve aynı zamanda kent peyzajını olumsuz yönde etkileyen vandalizm sorunu araştırma konusu olarak seçilmiştir.

Bu araştırma ile, Trabzon kenti örneğinde kentsel açık alanlarda vandalizmin varlığına dikkat çekilerek, nedensellik ilişkileri kurulmaktadır. Bu çalışma ile uygulama sonrasında çıkan aksaklıkları tasarım aşamasında alınacak birtakım önlemlerle engellenen ve buna bağlı olarak malzeme, zaman, işgücü ve maddi kayıpları en aza indirmenin olanaklı olup olmadığı araştırılmıştır.

Araştırma, Trabzon'da seçilen üç örnek alanda- Ahmet Şener Parkı, Adnan Kahveci Parkı, 100. Yıl Parkı-gözlem yöntemi kullanılarak yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Vandalizm, Kentsel Açık Alan, Kamusal Alan, Park, Planlama Kriterleri.

SUMMARY

Vandalism In Public Spaces

Urban open area plans within the whole urban design are plan, considering the natural and environmental factors. In addition to this, the society is studied from its socio-economic, socio-cultural and demographic perspectives. Negligence one or some of the factors studied throughout this process or their improper study leads to a great amount of financial damage and unpleasant appearances from the aesthetic point of view.

In connection with these deficiencies, the problem of vandalism, which has been degrading the visual quality of cities and also negatively affecting urban landscape, has been chosen as the topic of research.

With this research, causality relationships have been established in the example of the city Trabzon by calling attention to the existence of vandalism in the urban open areas. With this study, it has been examined if it would be possible to prevent the post-implementation flows by taking precautions at the designing stage and so to minimise the losses of material, time, productivity power and finances.

This research has been carried out by means of observation in three chosen sample parks in Trabzon- Adnan Kahveci Parkı, Ahmet Şener Parkı and 100. Yıl Parkı-

Key Words: Vandalism, Urban Open Area, Public Space, Park, Planning Criteria.

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1. Ron Clarke modeli.....	17
Şekil 2. Görsel kontrolün sağlanabileceği savunulabilir mekan örneği.....	23
Şekil 3. Kamudan özele inen savunulabilir mekan hiyerarşisi.....	24
Şekil 4. Ankara Kuğulu Park'ta vandalizm eylemine maruz kalmış bir ağaç örneği.....	26
Şekil 5. Trabzon Kalkınma mahallesinde vandalizm eylemine maruz kalmış bir ağaç örneği.....	27
Şekil 6. Trabzon Kalkınma mahallesinde vandalizm eylemine maruz kaldıktan sonra kurumuş bir ağaç örneği.....	27
Şekil 7. Ankara Dikmen'de vandalizm eylemine maruz kalmış terkedilmiş bir yapı örneği.....	28
Şekil 8. Trabzon'da vandalizm eylemine maruz kalmış otobüs durağı örneği.....	28
Şekil 9. Kırşehir Kaman'da vandalizm eylemine maruz kalmış bir aydınlatma elemanı örneği.....	29
Şekil 10. Vandalizm eylemine maruz kalmış bir piknik masası örneği.....	29
Şekil 11. Ahmet Şener Parkından genel bir görünüm.....	33
Şekil 12. Adnan Kahveci Parkından genel bir görünüm.....	34
Şekil 13. 100. Yıl Parkından genel bir görünüm.....	35
Şekil 14. Vandalizme maruz kalan donatıların parklara göre dağılımı.....	42
Şekil 15. 100. Yıl Parkı'nda kullanıcıların yer seçimi	43
Şekil 16. Mevsimlere göre banklardaki tahribatların parklara göre dağılımı.....	46
Şekil 17. Mevsimlere göre aydınlatma elemanlarındaki tahribatların parklara göre dağılımı.....	47
Şekil 18. Mevsimlere göre örtü elemanlarındaki tahribatların parklara göre dağılımı.....	49

Şekil	19. Mevsimlere göre piknik masalarındaki tahribatların parklara göre dağılımı.....	50
Şekil	20. Banklardaki vandalizm eylem türlerinin parklara göre dağılımı.....	51
Şekil	21. 5. Gözlemde B2'nin fiziksel durumu.....	52
Şekil	22. 9. Gözlemde B30'un fiziksel durumu.....	53
Şekil	23. Ön gözlemde tespit edilen metal bir bankın fiziksel durumu.....	53
Şekil	24. 1. Gözlemde B20'nin fiziksel durumu.....	54
Şekil	25. 10.gözlemde B68'in fiziksel durumu.....	55
Şekil	26. 4. Gözlemde B55'in fiziksel durumu.....	55
Şekil	27. 12. Gözlemde B5'in fiziksel durumu.....	56
Şekil	28. 1. Gözlemde B19'un fiziksel durumu.....	56
Şekil	29. Aydınlatma elemanlarındaki vandalizm eylem türlerinin parklara göre dağılımı.....	57
Şekil	30. 6. Gözlemde A26'nın fiziksel durumu.....	59
Şekil	31. 1. Gözlemde A24'ün fiziksel durumu.....	59
Şekil	32. 12. Gözlemde A19'un fiziksel durumu.....	60
Şekil	33. 12. Gözlemde A19'un fiziksel durumu.....	60
Şekil	34. 5. Gözlemde A 19'un fiziksel durumu.....	61
Şekil	35. 11. Gözlemde A 20nin fiziksel durumu.....	62
Şekil	36. Örtü elemanlarındaki vandalizm eylem türlerinin parklara göre dağılımı.....	63
Şekil	37. 5. Gözlemden iki hafta önce Ö1'in fiziksel durumu.....	64
Şekil	38. 5. Gözlemden bir hafta önce Ö1'in fiziksel durumu.....	64
Şekil	39. 5. Gözlemde Ö1'in fiziksel durumu.....	65
Şekil	40. 5. Gözlemde Ö1'in fiziksel durumu.....	65
Şekil	41. 8. Gözlemde Ö1'in fiziksel durumu.....	66
Şekil	42. 4. Gözlemde Ö4'ün taşıyıcı ayağının fiziksel durumu.....	66
Şekil	43. Piknik masalarındaki vandalizm eylem türlerinin parklara göre dağılımı.....	67
Şekil	44. 9. Gözlemde P9'un fiziksel durumu.....	68
Şekil	45. 11. Gözlemde P10'un fiziksel durumu.....	68
Şekil	46. 1. Gözlemde P11'in fiziksel durumu.....	69

Şekil	47. 11. Gözlemde P7'nin fiziksel durumu.....	69
Şekil	48. Banklardaki hasar dağılımı.....	83
Şekil	49. Aydınlatma elemanlarındaki hasar dağılımı.....	84
Şekil	50. Örtü elemanlarındaki hasar dağılımı.....	85
Şekil	51. Ahmet Şener Parkı'nda bulunan donatılardaki hasar dağılımı.....	86
Şekil	52. Banklardaki hasar dağılımı.....	88
Şekil	53. Aydınlatma elemanlarındaki hasar dağılımı.....	89
Şekil	54. Örtü elemanlarındaki hasar dağılımı.....	90
Şekil	55. Adnan Kahveci Parkı'nda bulunan donatılardaki hasar dağılımı.....	91
Şekil	56. Banklardaki hasar dağılımı.....	93
Şekil	57. Aydınlatma elemanlarındaki hasar dağılımı.....	94
Şekil	58. Örtü elemanlarındaki hasar dağılımı.....	95
Şekil	59. Piknik masalarındaki hasar dağılımı.....	96
Şekil	60. 100. Yıl Parkı'nda bulunan donatılardaki hasar dağılımı.....	97
Ek Şekil 1.	P8 nolu piknik masasında tahribatların saptandığı aylarda fiziksel durum tespitlerine örnekler.....	109

TABLULAR DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. Donatıların parklara göre dağılımı.....	37
Tablo 2. İncelenen donatıların parklara göre dağılımı.....	38
Tablo 3. Parklarda incelenen donatıların malzemelerine göre dağılımı.....	39
Tablo 4. Parklarda incelenen donatıların renklerine göre dağılımı.....	40
Tablo 5. Tahrip türlerinin donatı türlerine etkisinin değerlendirilmesi.....	70
Tablo 6. Tahrip gören ve görmeyen bankların renklerine göre dağılımı.....	71
Tablo 7. Üç park toplamı için tahrip gören ve görmeyen bankların renklerine göre dağılımı.....	72
Tablo 8. Ahmet Şener Parkı + Adnan Kahveci Parkı + 100. Yıl Parkı'nda tahrip gören ve görmeyen bankların renklerine göre değerlendirildiği χ^2 değer tablosu.....	73
Tablo 9. Tahrip gören ve görmeyen bankların malzemelerine göre dağılımı.....	74
Tablo 10. Üç park toplamı için tahrip gören ve görmeyen bankların malzemelerine göre dağılımı.....	74
Tablo 11. Ahmet Şener Parkı + Adnan Kahveci Parkı + 100. Yıl Parkı'nda tahrip gören ve görmeyen bankların malzemelerine göre değerlendirildiği χ^2 değer tablosu.....	75
Tablo 12. Bankların parklara göre dağılımı.....	76
Tablo 13. Aydınlatma elemanların parklara göre dağılımı.....	77
Tablo 14. Örtü elemanlarının parklara göre dağılımı.....	78
Tablo 15. Piknik masalarının parklara göre dağılımı.....	79
Tablo 16. Ahmet Şener Parkı-Adnan Kahveci Parkı- 100. Yıl Parkı'nda bulunan donatıların başlangıçta ve gözlem süresi sonundaki hasar dağılımlarına ilişkin χ^2 değer tablosu.....	80
Ek Tablo 1. Ahmet Şener Parkı'nda yer alan Bankların gözlem çizelgesi.....	114
Ek Tablo 2. Ahmet Şener Parkı'nda yer alan aydınlatma elemanlarının gözlem çizelgesi.....	115

Ek Tablo 3. Ahmet Şener Parkı'nda yer alan örtü elemanlarının gözlem çizelgesi.....	115
Ek Tablo 4. Adnan Kahveci Parkı'nda yer alan bankların gözlem çizelgesi.....	116
Ek Tablo 5. Adnan Kahveci Parkı'nda yer alan aydınlatma elemanlarının gözlem çizelgesi.....	118
Ek Tablo 6. Adnan Kahveci Parkı'nda yer alan örtü elemanlarının gözlem çizelgesi.....	120
Ek Tablo 7. 100. Yıl Parkı'nda yer alan bankların gözlem çizelgesi.....	121
Ek Tablo 8. 100. Yıl Parkı'nda yer alan aydınlatma elemanlarının gözlem çizelgesi.....	122
Ek Tablo 9. 100. Yıl Parkı'nda yer alan örtü elemanlarının gözlem çizelgesi.....	123
Ek Tablo 10. 100. Yıl Parkı'nda yer alan piknik masalarının gözlem çizelgesi.....	123

SEMBOLLER DİZİNİ

- A:** Aydınlatma elemanı
B: Bank
Ö: Örtü elemanı
P: Piknik masası

1.GENEL BİLGİLER

1.1.Giriş

Kentlerin yaşanabilirliği, kente ve kentliye verilen değerle ortaya çıkar. Kentleri yaşanılabilir kılmak ve sürekliliklerini sağlamak, ancak kent ile kentli arasındaki ilişkinin doğru olarak kurulduğu ve yürütüldüğü durumlarda mümkündür.

Çok iyi planlanmış bir kent, insan duygu, düşünce ve davranışları üzerinde uzun süreli olumlu etkiler bırakır. Kente ait fiziki özellikler kuvvetli olduklarında, bir yabancı ziyaretçi bile bu etkiden kurtulamaz (1).

Kent, orada yaşayan kentlinin fiziksel yapısını, sosyal yaşantısını, ekonomik durumunu ve gereksinimlerini, kentli de kentin geçmişten günümüze değişen ve gelişen değerlerini, gelenek ve göreneklerini yansıtır . Buna; İspanya'nın tarih boyunca geliştirdiği seramik teknolojisi ve buna bağlı gelişen tasarım geleneğinin fiziksel yansımalarının, kent donatılarında anlam kazanması ve bu şekilde tüm çevrenin tarihsel kimliğine süreklilik sağlaması, örnek olarak gösterilebilir (2).

Kentsel açık alanlar, kentsel tasarım bütünü içerisinde yer alan ve kent dokusu içinde insanlara dinlenme, eğlenme vb. olanaklar sağlayan alanlardır. Bu alanların varlığının, yaşanan kent fiziksel ve işlevsel boyutunun yanısıra simgesel boyutuna da katkıda bulunması, bu mekanların organizasyonunda hassasiyet gösterilmesini gerektirmektedir.

Mikro ölçekte düşünüldüğünde, bir yerleşim bölgesini, herhangi bir yerleşim bölgesi olmaktan çıkaran ve diğerlerinden ayıran özelliğin, etkili bir simgesel değere sahip oluşundan kaynaklandığı söylenilebilir. Fransız düşünür, H. Lefebvre'in belirttiği gibi kentlerin simgesel boyutu yalnızca anıtlarla oluşmaz. Cadde, meydan, sokak vb. simgesel boşluklar da bu oluşuma katılırlar(3).

Kentsel açık alanların organizasyonunda; kullanıcıların gereksinimlerini karşılamak, kente estetik bir görünüm kazandırmak ve diğer kent mekanlarıyla süreklilik-bütünlük sağlamak hedeflenmektedir.

Kentsel açık alan planlamaları; topoğrafik, iklimik, jeolojik, peyzaj ve rekreatif gibi doğal çevre faktörleri, alt yapı, yasalar, yönetmelikler ve mülkiyet gibi yapay çevre faktörleri dikkate alınarak yapılır. Bunun yanı sıra toplum, sosyo ekonomik, sosyo kültürel ve demografik açıdan etüt edilir. Planlamaların, bu bağlamda özellikle insan gereksinimlerine yanıt verecek biçimde gerçekleştirilmesine dikkat edilir.

Planlama süreci içerisinde incelenen faktörlerden biri veya birkaçının göz ardı edilmesi ya da iyi etüt edilememesi, uygulama sonrasında ciddi boyutlara ulaşan maddi ve manevi zararlara ve estetik açıdan olumsuz olarak nitelendirilebilecek görünümlere sebep olmaktadır.

Yaşanılabilir kentsel mekanların sürekliliklerini sağlamak, öncelikle varolan kentsel mekanların korunmasını gerektirir. Eğer, yaşadığımız kentsel mekanlarda belirgin bazı problemler varsa, bunları oluşturan sebepler araştırılmalıdır. Önlemleri alınarak problemlerin azaltılmasına çalışılmalı ve daha sonra problemlerin anlaşılmasına bağlı olarak, yeni tasarlanacak kentsel mekanlarda, bu problemlerle karşılaşılması için tasarımcılar yeni çözümler hakkında bilgilendirilmelidir.

Bu sorunlardan biri olan vandalizm, ülkemiz de dahil toplumlarda her yıl gittikçe artan oranda maddi kayıplara neden olmakta (4), çevre kalitesini düşürmekte (5) ve kent estetiğini bozmaktadır. Ülkemizdeki maddi boyutu kesin olarak belirlenmemesine rağmen, Adalet İstatistikleri on yıl öncesine oranla sadece kamu mallarına karşı yapılan tahribatlarda % 100 oranında artış olduğunu göstermektedir(6). Sosyal ve fiziksel yansımaları kenti ilgilendiren vandalizm sorununun özellikle fiziksel boyutu bu araştırmanın konusu olmuştur.

Günümüzün kentsel sorunları arasında yer alan vandalizm; bir çevre sorunu olmanın ötesinde, sosyal boyutu ile toplumdaki eğitim eksikliğine bağlanabilen, ekonomik koşullar nedeni ile artabilen ve kent yönetimlerini de ilgilendiren bir sorun olarak düşünülebilir.

Truman, vandalizmin genellikle çok basit olayları kapsadığını ancak bunların birlikte ele alındığında çok ciddi bir problem oluşturduğunu ifade etmektedir(7). Her zaman olduğu gibi vandalizm eylemleri görmemezlikten gelinirse bu durum vandalizmin devamını ve hatta gittikçe tırmanış göstermesini cesaretlendirmektedir(8)

İnsanların günlük yaşamlarında karşılaştığı sorunlar sürekli olarak artmakta ve birey olarak sorunlara karşı gösterdikleri dirençleri azalmaktadır. Bu yaşam stresinin birey içindeki birikimi zamanla kendini kin, öfke, kıskançlık, nefret, özlem, sevgi, hasret vb. duyguların ışığında dışa vurmaktadır. Çevreye bakıldığında bu duyguların izleri rahatlıkla görülebilir.

Bu araştırmanın amacı, vandalizm olaylarının sebeplerini onaylamak, haklı çıkarmak ya da kınamak değil, çeşitli sebeplerle meydana gelen vandalizm olaylarına dikkat çekmek ve fiziksel izlerinin önlenmesine, tasarım bilimlerinde geliştirilebilecek ve uygulanabilecek çözümler üretmektir. Buna bağlı olarak, uygulama sonrasında oluşan aksaklıklardan kaynaklanan vandalizmi, tasarım aşamasında alınacak önlemlerle engellemenin, malzeme zaman, işgücü ve maddi kayıpları en aza indirgeyebilmenin ve daha az tahribata uğrayacak yeni çevreler yaratmanın olası olduğu düşünülmektedir.

Bu araştırma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, vandalizmi tanıtıcı ve fiziksel çevre üzerindeki etkisini açıklayıcı kuramsal bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölümde ise, kent içinde yer alan ve kentsel açık alan niteliği taşıyan üç örnek alanda - Adnan Kahveci Parkı, Ahmet Şener Parkı, 100. Yıl Parkı- vandalizmin varlığı ortaya konulmakta ve nedensellik ilişkileri kurulmaktadır. Bu alanlardaki donatıların - bank, aydınlatma elemanı, örtü elemanı, piknik masası - fiziksel durumları gözlem tekniğiyle tespit edilmiştir. Üçüncü bölümde ise ,yapılan gözlemler sonunda elde edilen bulgular, kuramsal bilgilerle desteklenerek, tasarımı ilgilendiren önlemler alınıp alınamayacağı sorgulanmakta ve bu önlemlerin neler olabileceği tartışmaya açılmaktadır.

Psikolojik rahatsızlıklar, kişisel problemler veya sosyal problemlerin neden olduğu vandalizm olaylarının, tasarım kararları ile tamamen önlenmesi mümkün olmayabilir. Ancak, tasarımcılar alacakları yeni önlemlerle insan davranışlarını olumlu yönde etkileyerek vandalizm olaylarını en aza indirgeyebilirler. Bu noktada eğitim sisteminde

değişiklikler veya ilaveler yapılması gerekliliği de ortaya çıkmaktadır (9). Eğitim yolu ile öğrencilere yasalar ve bunlara uymanın bilinci verilirken, bu bilgilerin davranış biçimine dönüştürülmesi yönünde çaba gösterilmesi, vandalizmi önlemeye yönelik sosyal önlemlerden biri olarak görülmektedir (10).

Bunun sonucunda yukarıda sözü edilen nedenlere bağlı olarak gelişen vandalizm eylemlerinin de bir ölçüde azaltılabileceği düşünülmektedir.

1.2.Vandalizm

Vandalizm, bir çok yerleşim alanlarındaki genel tehlikelerden biridir(11). Kent ve kentli için tehlike olarak görülen vandalizme, psikoloji, sosyoloji, suçbilim, dilbilim, mimari vb. disiplinler uzun yıllardır yapılan çalışmalara dayanarak bazı tanımlamalar getirmişlerdir. Bu farklı disiplinlerin yaptığı tanımlamaların benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Psiko-sosyal bir araştırmacı olan Stanley Cohen vandalizmi, bir başkasına ait olan malların yasal olmayan bir biçimde tahrip edilmesi veya görünümünün bozulması şeklinde tanımlar(1).

Suçbilimci John E. Conklin'e göre vandalizm, sahibinin izni olmadan bir malın tahribi, hasara uğratılması, şeklinin ya da görünümünün bozulmasıdır(12).

Vandalizm, arzu edilerek ve kötü niyetle mala mülke verilen tahribattır (13,14).

John M. Martin ise vandalizmi, bir saldırı, kötü niyetle verilen zarar, mülkiyetin bilinçli olarak tahribi, hasara uğratılması veya fiziki görünümünün bozulması olarak tanımlar(15).

Ruhbilimci B. F. Skinner'a göre vandalizm, tümüyle bir gruba veya özel bir alt gruba karşı saldırının somut bir örneğidir(16).

Vandalizm; mala mülke karşı suç içeren bir tahribattır (17).

Vandalizm, anlamsız, acımasız ve amaçsız bir eylemdir(18).

Gerek kamuya gerekse özel şahıs veya kurumlara ait malların kasıtlı olarak dış yüzeylerinin kısmen ya da tamamen bozulması veya tahrip edilmesine vandalizm denir(19,20).

Vandalizm, hem kamuya hem de kişiye ait malların kasten tahribatı veya bozulmasıdır(10,19).

S. R. Slavson, kişilere ve kamuya ait mallara, eylemi gerçekleştirmekten başka hiçbir önem ve amacı olmaksızın yapılan tahribatı vandalizm olarak nitelendirmektedir(21).

Marshall B. Clinard ise vandalizmi, herhangi bir çocuk veya çocuk grubunun doğrudan veya dolaylı olarak sahiplik ilişkisi bulunmayan özel ya da kamuya ait malların fiziki görünümelerini bozmaları, değiştirme veya tahrip etmeleri şeklinde tanımlamaktadır(15).

Alison Ravetz'e göre vandalizm, fiziki çevreye karşı yapılan tahribatların yanı sıra canlılara karşı şiddet kullanımını da kapsamaktadır(22).

E. C. Waggener'e göre vandalizm sözcüğü, sanat ve edebi eserlerin bilinçli veya bilinçsizce tahribatı ile çevrenin kirletilmesi ve mevsimsiz avlanma davranışlarında zaman zaman kullanılıyorsa da, genel olarak çocuklarla gençlerin mala mülke verdikleri tahribatı simgelemektedir(15).

Özetle, farklı disiplinlerin bu kavrama getirdikleri tanımlamalardan, özellikle bir başkasına ait olan malların herhangi bir amacı olmaksızın, kötü niyetle tahrip edilmesi olayının vandalizm olarak adlandırılabilceği söylenebilir. Katılımcı tasarımlarla oluşturulmuş bir mekanda bulunan nesnelere benimsenip korunduğu, hatta bakımlarının yapıldığı düşünüldüğünde(23), herhangi bir mekanın veya nesnenin sahiplenilmiş olmasının, bu eylemleri gerçekleştirenler için caydırıcı nitelikte olabileceği unutulmamalıdır.

Bir çok araştırmacı, vandalizm eylemlerini gerçekleştiren kişileri vandal olarak nitelendirmektedirler (1, 10,19, 20, 24, 25). Vandal kelimesinin sözlük anlamı, bilgisizlik yüzünden ya da hoşlandığı için kamu yapılarını , sanat yapıtlarını yıkıma uğratan, büyük zararlara yol açan, kamu hizmetlerinin vb. değerini düşüren ve bu yıkımı kendi başına bir amaç durumuna getiren kişidir(26). Genel anlamda vandal, çevredeki davranışları kınanan kişidir. Word ise, vandali halka ait mala zarar veren kişi olarak tanımlamaktadır(1).

Zor ve kompleks bir problem olan vandalizmi (19) azaltmada etkili olabilmek için bu eylemleri gerçekleştirenlerin kimler olduğu bilinmelidir. Böylece, alınacak önlemlerin türü belirlenmiş, daha başarılı ve kalıcı çözümler sağlanmış olur. Vandalizm olaylarına, daha çok hangi yaş grubundakilerin katıldığı konusunda, farklı görüşler bulunmaktadır (10,19, 20, 25).

Vandalizm eylemlerini gerçekleştirenlerin bir çoğu genç ve erkek çocuklardan oluşmaktadır (25, 27). 10 yaş gibi, henüz bilinçli veya kasti vandalizm duygusunun oluşmadığı bir st sınır bulunmakta ve yapılan vandalizm oyunla ilişkilendirilmektedir. 13-16 yaş grubunda ise, cesaret daha önemli bir unsur olup, verilen zarar çok ciddi boyutlara ulaşmaktadır. 16 yaşından sonra vandalizm önemini kaybetmeye başlamakta ve yerine başka ilgiler ön plana çıkmaktadır. Sorumluluk duygusuyla birlikte sahiplenme isteğinde de bir artış meydana gelmektedir (25).

Bir diğer araştırmada, vandalizmin 9-15 yaş arası erkek çocuklar tarafından yapıldığı söylenmektedir (10).Kimi araştırmacılar ise, 13-19 yaş arasındaki gençlerin bu tür eylemlere katıldıklarını belirtmektedirler(19, 20).

Bu araştırmalara dayanarak, vandalizm daha çok erkek çocuklarda rastlanan ve 9- 15 yaşlar arasında yaşanan bir olumsuz davranış biçimi olarak nitelendirilebilir.

1.3.Vandalizmin Etimolojik Anlamı

Vandallar M.S 400'l yılların başlarında Batı Roma imparatorluğunu istila eden barbar bir Alman boyudur(1, 17, 28, 29, 30).

Orijin olarak M.S 100'e kadar şimdiki Polonya'nın güneyinde bulunan Silesia ve Galicia'ya yerleşen Vandallar, M.S 300'lü yılların sonlarına doğru Hunlar ve doğuda bazı kavimler tarafından tehdit edildikleri için buradan batıya doğru hareket etmişlerdir(17). M.S 406'da Rhine nehrini geçip, Romanın egemenliği altında bulunan Fransa'yı yağmalamışlar ve M.S 409 yılında Pyrenees dağlarını aşarak İspanya'ya girmişlerdir(10, 17, 26, 30,31).

M.S 428'den 477'e kadar ülkelerini yöneten Genseric'in hükümdarlığı sırasında güçlerinin zirvesine ulaşan Vandalların (17, 26), büyük bir bölümü M.S 429'da Kuzey Afrika topraklarına girmişler (17, 28, 30 ,31, 32) ve katolik olan vandallar burada karşıtları olan ortodokslara karşı son derece barbarca davranmışlar(26). Kuzey Afrika'daki üslerinden Batı Akdeniz bölgesini kontrolleri altına alan Vandallar (17, 29, 30), daha sonra Roma topraklarına girerek 14 gün boyunca şehri yağmalamışlar(10). Vandal krallığı, M.S 500'lü yılların başlarında, kral Genseric'in ölümüyle zayıflamaya başlamış ve M.S 530'larda ise dağılmıştır (17).

Vandalların yağmalama eylemlerinin tarihte önemli bir yeri olup, bu olaydan dolayı herhangi bir kasitle yapılan mal mülk tahribatı bugün vandalizm olarak adlandırılmaktadır (10).

Vandalizm sözcüğü ilk defa, Fransız devrimi sırasında tahrip edilen sanat eserleriyle ilgili olarak devrim karşıtlarını suçlarken, bu davranışları bir doğu Alman kavmi olan vandalların eylemlerine benzeten bir devrim yanlısı tarafından 1794 yılında kullanılmıştır(1, 15).

1.4. Vandalizm Çeşitleri

Literatüre bakıldığında, bir çok araştırmacı tarafından vandalizmin farklı kriterlere göre, çeşitli şekillerde sınıflandırıldığı görülmektedir (1, 8, 33). Kronolojik sıralamaya bakıldığında, ilk kez 1959 yılında John. M. Martin, vandalizmi yapılan eylemlerin amaçlarına göre sınıflandırmıştır (8, 33).

1. Soyguncu Vandalizm: Kişinin mal mülk edinmek amacıyla yaptığı eylemlerdir.

2. Öç Almaya Yönelik Vandalizm: Kişi veya gruba yönelik düşmanlığı ya da öfkeyi ifade etmek amacıyla yapılan eylemlerdir.
3. Amaçsız Vandalizm: Belirgin bir amacı olmaksızın yapılan eylemlerdir.

1969'da V. M. Weinmayr farklı bir yaklaşımla, vandalizm olaylarının oluşumunda çevrenin fiziksel koşulları ile yapıların konum ve özelliklerinin, bu eylemleri yapanların kişisel özelliklerinden daha etkili olduğunu savunmaktadır. Ona göre vandalizmin oluşmasına tasarımcılar, detaylandırıcılar ve uygulamacılar olarak sağlamaktadır. V. M. Weinmayr bu ekolojik görüş doğrultusunda vandalizmi yedi grupta sınıflandırmıştır (8).

1. Aşırı Kullanıma Dayalı Vandalizm: Yoğun kullanım sonucu aşınarak yıpranan bir nesnenin kullanılamaz duruma gelmesi ve bu fiziksel görünümü bağlı olarak tahrip edilmesi.
2. Çevrenin olumsuz fiziksel koşullarına dayalı vandalizm: Yaya sirkülasyonunun olduğu yerde, geçişleri engelleyen bitkilerin koparılması, bu vandalizm grubu içinde değerlendirilebilir.
3. Merak Vandalizmi: Kişinin merak ettiği bir eylem doğrultusunda çevreye hasar vermesidir.
4. Araçlı Vandalizm: Kişinin bir araç kullanarak tahrip edici eylemler sergilemesidir.
5. Yüzey Görünümünü Bozma: Sökme yada parçalanma olasılığı olmayan objelerin dış yüzeylerinin tahrip edilmesi eylemleridir.
6. İçgüdüsel Vandalizm: Kişinin karşı konulamaz dürtüleri ile yaptığı eylemlerdir.
7. Yanlış Kullanıma Dayalı Vandalizm : Başka bir seçenek olmadığı durumlarda yapılan eylemlerin hasar verici nitelikte olması. Bisikleti bırakacak uygun bir yer olmadığı durumda, bir fidana yaslayarak zarar görmesine neden olmak gibi.

R. F. Thaw 1976 yılında yeni bir sınıflandırma yapmıştır (8).

1. Düşmanlığa Dayalı Vandalizm: Öç alma ya da sahip olma isteğiyle yapılan eylemlerdir.
2. Düşüncesizlik Vandalizmi: Yıkıcı sonuçlarının olabileceği düşünülmeden yapılan eylemlerdir.
3. Dikkatsizlik Vandalizmi: Kişinin çevreye çöp atması vb. eylemler yapması dikkatsizlik vandalizmi olarak değerlendirilmektedir.

Vandalizmi sınıflandıran bir diğer araştırmacı da J. Zeisel'dir. 1977'de yaptığı sınıflandırma ile vandalizmi;

1. Kasıtlı Vandalizm: Kötü niyetle yapılan eylemleri J. Zeisel kasıtlı vandalizm olarak nitelendirmektedir.
2. Yanlış Adlandırılan Vandalizm: Amaca uygun malzeme kullanılmaması, kötü veya hatalı tasarım sonucu hasarların oluşmasıdır.
3. Kötü Niyet Olmadan Yapılan Vandalizm: Çocukların veya gençlerin oyun oynamak amacıyla yaptıkları eylemlerdir.
4. Tasarım hatalarına bağlı Vandalizm: Donatıların hatalı tasarımına bağlı olarak deforme olması, fiziksel değişime uğraması ve buna paralel olarak tahrip edilmesi

olmak üzere dört grupta toplamıştır (8).

Son olarak, F. Coffield vandalizmi dört ana dürtüye göre sınıflandırmıştır (8).

1. Mali Kazanç: Jetonla veya madeni para ile çalışan donatılara yapılan tahribatlardır.
2. Eş-Grup Baskısı: Grup olarak can sıkıntısını gidermek amacıyla yapılan eylemlerdir.
3. Zevk: Zevk amacıyla tahrip edici davranışları içeren vandalizm eylemleridir.
4. Heyecan: Kötü amaçlarla bir araya gelen gençlerin, kendilerini ifade etmek için yaptıkları eylemlerdir.

Literatürde en sık kullanılan ve en açık olan Stanley Cohen'in 1971 ve 1974'de yaptığı sınıflamadır. Bu sınıflamalar içinde bugün hala geçerliliğini korumaktadır. Bu çalışma kapsamında, Stanley Cohen'in yaptığı sınıflama detaylı bir şekilde anlatılmaktadır.

Stanley Cohen vandalizmi, yasal sınırların içinde kalıp kalmamasına bağlı olarak sınıflandırmıştır. Genellikle, özel günlerde meydana gelen ve toplum tarafından hoşgörü sınırları içinde kabul edilebilen vandalizm eylemlerini, kural bozma olarak gelenekselleşmiş vandalizm, hoşgörü sınırlarını aşan ve kural bozma eylemlerinin ötesinde yasa dışı ve suç unsuru olarak da görülen vandalizm eylemlerini, klasik vandalizm olarak iki grupta değerlendirmiştir.

1.4.1. Kural Bozma Olarak Gelenekselleşmiş-Kurumsallaşmış -Vandalizm

Özel gün, kutlama veya şenliklerde yapılan tahribatlar, normal zamanlardaki tahribatlarda olduğu gibi vandalizm olarak kabul edilmemektedir (1). Stanley Cohen bu tür eylemleri, herkes tarafından vandalizm olarak kabul edilen eylemlerden ayırarak, bu başlık altında toplamıştır.

1.4.1.1. Rutinleşme

Bazı özel durumlarda mala mülke zarar verme olayının hoş görüleceği ya da teşvik edileceği beklenir. Yeni yıl gecesi yapılan şenliklerde bazı tahribatların meydana gelmesine esnek davranılması gibi (1).

1.4.1.2. Koruma

Bazı grupların, özellikle öğrenci gruplarının vandalizm olarak nitelenen tahribatlarının hoş görülmesi ya da himaye görmesidir. Maç sonrasında, maç yapılırken meydana gelen taşkınlıklar ve tahribatlar, öğrenci partilerinde, veda gecelerinde ve diploma töreni sonrasında çeşitli duygular nedeniyle, bir bakıma da stres atma olarak görülebilecek tahribatlar bu tip vandalizme örnek teşkil etmektedir. Toplum bunun gibi nedenlerle gelenekselleşmiş tahribatlara, politik amaçlı veya ideolojik amaçlı olanlardan çok daha toleranslı davranmaktadır(1).

1.4.1.3. Oyun

Oyun aktivitesi olması nedeniyle kural bozmanın vandalizm olarak görülmediği bazı durumlar vardır. Bazı yerlerde küçük çocukların, oyun esnasında bir yarışma konusu olarak kimin daha çok pencere camı kıracağını belirleyen oyunların gelenekselleştiği görülmektedir. Terkedilmiş evler veya inşa halindeki evler genellikle bu oyun için seçilmektedir. Bu durumlarda çocuklar mal ve mülkün kıymetini anlayacak yaşta olmadığından eylemleri bir oyun etkinliği olarak değerlendirilmektedir(1). Burada çocukların özel ya da kamu mallarına zarar vermeleri bilinçli değildir. Oyun vandalizmi, zevk alma, arkadaşlarına kendisini kanıtlama veya deşarj olma gibi nedenlere

dayanmaktadır (34). Çocuklar tarafından böylesi bir olayda yapılan zarar bir macera, oyun, zevk veya eğlence olarak değerlendirilmektedir (1).

Yapılan eylem, oyun ve hoşgörü sınırını aşarsa o takdirde yapılan eylem oyun olmaktan çok bir vandalizm olayı olur. Eylemin türü, zamanı, yeri, eylemi meydana getirenlerin kişisel özellikleri yaptıkları eylemin tolerans sınırını aşıp aşmaması gibi faktörler, oyunla vandalizm arasındaki çizgiyi belirlemede göz önünde bulundurulabilecek en önemli konulardır (1).

1.4.1.4. Grafiti

Görünümü bozmak suretiyle kişi veya kurumlara zarar veren, ancak kamu oyunda pek yankı bulmayan kural bozma eylemleri bu kategoride toplanabilir. Posterlerin yazılıp çizilmesi veya yırtılması, duvarların yazılması veya spreyle boyanması, bina anıt veya heykellerin üzerlerine isimlerin kazınması, afişlere yazılan yazıların amaca uygun olarak değiştirilmesi vb. eylemler sürekli olarak yapıldığından, bu tür eylemlerle ilgili olarak genellikle herhangi bir işlem yapılmamakta ve failleri de belirlenmemektedir (1).

1.4.1.5. Kurum İçi Vandalizm

Bu tip vandalizm olayları okul, fabrika gibi belirli bir alan içinde belirli bir topluluk veya kurum elemanları tarafından yapılmaktadır (1). Özellikle okullar sık sık vandalizme hedef olmakta, örneğin pencereleri kırılmaktadır. Ayrıca okul içinde bulunan malzemelerin tahrip edildiği de bilinmektedir (34). Bu tür eylemler, o eylemleri gerçekleştiren topluluğun psiko-sosyal bazen de ekonomik problemlerini yansıtmaktadır (1).

1.4.1.6. Toleranslı Vandalizm

Bu tip vandalizm diğer vandalizm türleri ile çakışmaktadır. Vandalizm olayları genellikle halkın gözü önünde meydana gelmektedir. Meydana gelen tahribat nadir olarak rapor edilmekte ve sosyal açıdan problem olarak kabul edilmemektedir. Bunun nedeni belirli çevreler tarafından korunan bir grubun olayda yer almış olmasıdır (1).

1.4.2. Klasik Vandalizm

Stanley Cohen, kural bozma olarak gelenekselleşmiş vandalizmin aksine, toplum tarafından hoş karşılanmayan , hatta suç olarak algılanan eylemleri de klasik vandalizm başlığı altında sıralamıştır.

1.4.2.1. Soyguncu Vandalizm

Bu tip vandalizmde amaç para kazanmak veya mal edinmektir(1,10). Telefon direklerindeki bakır kabloyu satmak amacıyla kesip almak,sokak işaretlerini toplamak, ayrıca ankesörlü telefonları kırarak içindeki jetonları almak örnek olarak verilebilir (1, 33).

Vandalizm çeşitlerinin birbirleriyle olan ilişkileri de göz ardı edilmemelidir. Yani herhangi bir vandalizm olayı bir diğerinin sebebini oluşturabilir. Oyun esnasında kırılan pencereler, o an için hoş görülmekte ve oyuncu vandalizm olarak nitelendirilmekte, fakat onarılmadığı sürece daha fazla hasara neden olabileceğinin de unutulmaması gerekmektedir. Penceresi kırılan bir yapı, soyguncular için davet niteliği taşımaktadır. (34)

1.4.2.2. Taktikçi Vandalizm

Yapılan tahribat mal mülk edinmekten ziyade bilinçli bir taktiği sonuca ulaştırmak amacıyla. Eylem kasıtlı ve planlıdır. Ancak hedef gelişigüzel seçilmektedir (1) .

İdeolojik vandalizm, çoğu kez bir konuda kamu oyunun dikkatini çekmek amacıyla yapıldığı için aynı zamanda da taktikçi vandalizmdir (1).

Slogan yazma ve mala mülke yapılan zarar fiziki görünümü bozmakta ve yapılan bu tür tahribatla bir tür mesaj verilmektedir. Böylece yasal yollardan verilemeyen mesaj bu tür eylemlerle verilmektedir. Burada yöntem ve hedef açıkça seçilmekte ve yapılacak eylemin sonuçları değerlendirilmektedir(1).

Dikkati çekmeye yönelik taktikçi vandalizm, ideolojik inançlardan daha çok kişisel sıkıntılardan kaynaklanabilir. Bu tip vandalizm olayları genellikle intihara kalkışan bir

kişinin kendisine, içinde bulunduğu olumsuzluklara dikkati çekmek üzere yaptığı şova benzemektedir (1).

Taktikçi vandalizmin bir başka türü de yatak ve yiyecek elde etmek amacıyla pencere camlarını kırmak, arabalara taş atmak gibi hafif suçlar işleyerek mala mülke zarar verme biçimindedir. Bu tür eylemler az da olsa yetişkinler tarafından yapılmaktadır(1, 33).

1.4.2.3. İntikamcı Vandalizm

Kişide oluşan nefret, kin, kıskançlık gibi duygular problemin çözümünde kişiyi vandalizme yöneltmekte önemli bir motivasyon kaynağı olarak görülür. Bu tür duygularla oluşan vandalizm, en azından kısa bir süre için sadece duygusal olarak tatmin edici olmakla kalmaz ayrıca gayet emniyetli deşarj olma yararını da sağlar. Birinin camını kırmak ona bir yumruk atmaktan daha güvenlidir. Yapılan eylem zevkli, öç alma eylemi ise güvenlidir (1, 33).

1.4.2.4. Oyuncu Vandalizm

Oyun sırasında yapılan tahribatlar çoğu kez kuralların ihlali olarak görülmemektedir (1, 33). Bu tür vandalizm bazen yeteneklerin sergilenmesi veya yarışma amacıyla yapılmaktadır(35).

Stanley Cohen, Chicago sokak çetelerinden yirmili yaşlardaki kişiler üzerinde yaptığı bir araştırmada enteresan yanıtlar aldığını belirtir. Gençler, her türlü tahribatı eğlence için yaptıklarını, gördükleri herhangi bir uyarı levhasını koparıp, yerine aksi ifadeleri taşıyan yeni bir levhayı yerleştirdiklerini, önlerine çıkan her afişi yırttıklarını söylemektedirler. Yaptıklarının kendilerini güldürdüğünü, eğlendirdiğini ve daha iyi hissetmelerini sağladığını, ayrıca bu tür şakaları zevkle yaptıklarını belirtmişlerdir(1).

Oyun vandalizmi, oyun sırasında ve oyun kuralları içerisinde meydana gelir (10). Kişilere veya mala mülke karşı özel bir kin veya nefret söz konusu değildir (1).

1.4.2.5. Kavgacı Vandalizm

Bu tür vandalizmin gerçek nedenleri açıkça belli değildir. Yapılan tahribat genellikle kamuya ait mallara yöneliktir. Kavgacı vandalizme, sıkıntı, ümitsizlik, öfke, gücenme, başarısızlık gibi duygular neden olmaktadır (1, 33).

1.4.3. İdeolojik Vandalizm

İdeolojik vandalizmde yapılan tahribatlar bilinçli olup ölç alma veya dikkat çekme amacıyla yapılmaktadır (1, 33). Eylemler bilinçlidir. İdeolojik amaçlı toplantı ve yürüyüşlerde çıkan kavgalar sonucunda çevreye verilen zarar bu tür vandalizme örnek olarak verilebilir(1).

1.5. Vandalizm Konulu Araştırmalar

Araştırmacılar, vandalizm olarak adlandırılan davranışların potansiyel motiflerini ortaya koymak amacıyla birçok çalışmalar ve araştırmalar yapmışlardır. S. L. Boggs, R. N. Clark, K. B. Downing ve J. W. Roggenbuck bu araştırmacıardan bazılarıdır. Bu çalışmalar, davranış bozuklukları üzerinde temel bilgiler vermektedir. İnsan davranışlarının doğal olarak incelenmesi esasına dayalı çalışmalardan, vandalizm konusuna ilişkin ümit verici ilerlemeler sağlanmıştır (36).

Çevre psikolojisi ile ilgili çalışmalarda R. G. Barker (1965, 1968, 1969), A. W. Wicker(1972, 1979), ve E. P. Willems(1973, 1974, 1977) çevre ile insan davranışları arasında bir etkileşimin olduğunu ortaya koyarak, buna göre çevrenin herhangi bir özel durumunun kendisine özgü davranış motiflerine sahip olduğunu belirtmektedir. Bu düşünceye göre çevre bireyin hareketlerini ortamın özelliğine göre değiştirmektedir (36). Bu görüşlerle mimari araştırma sonuçları da benzerlik göstermektedir. Mimarlar, belirli planlamaların vandalın hareketlerini desteklediğini veya davranışlarını cesaretsiz kıldığını öne sürülmektedir(1). Bu değişim çevre koşullarına bağlı olarak olumlu veya olumsuz yönlerde gerçekleşebilir (37).

Philip G. Zimbardo bu yaklaşımdan yola çıkarak, çevre koşullarının insan davranışlarını olumsuz yönde etkilediğini, yaptığı bir araştırma ile ortaya koymuştur. Yaptığı ön gözlemlerden, dış mekanda bırakılan arabaların sistematik bir şekilde vandalizme uğradığını tespit etmiştir. Özellikle bir kenara bırakılan arabaların genellikle çocuklar tarafından camlarının kırıldığını, sonra kullanılabilir veya satılabilir parçalarının sökülüp alındığını, geriye kalan kısmının ise tahrip edilerek, daha sonra da çöp kutusu olarak kullanılmaya başlandığını saptamıştır. Bunu kendi gözlemine dönüştürmek üzere kendisi de iki araba alıp birbirinden farklı iki mekana bırakarak gözlemlemeye başlamıştır (1).

Arabalardan birini تنها bir yerde yolun kenarına çekip, farlarını açık bırakmış ve aracın saldırıya uğramadığını görmüş, plakasını söküp olduğu yerde bıraktığında, bir iki gün içinde arabanın tamamen hurdaya çevrilip, çöp kutusu olarak kullanılmaya başlandığına tanık olmuştur(1).

Diğer arabayı ise, üniversitenin kampüsüne bırakmış ve önce araca kimsenin dokunmadığını saptamıştır. Yine aracın plakasını söktüğünde, gözetlendiklerini tahmin ederek araca dokunmadıklarına tanık olmuş, daha sonra aracın yanına çekiç ve kırma işinde kullanılabilir demir borular bırakıldığında, gece karanlığında vandalizmin başladığını ve aracın yine önce camlarının kırıldığını saptamıştır (1).

Philip G. Zimbardo bu araştırma sonunda yaşanan olayın önemini şu sözlerle ifade etmiştir. “Burada tahrip edilen sadece bir araba değil, tüm toplumsal hayatı düzenleyecek sosyal normların temel yapısıdır” (1, s:90).

Paluck ve Essor , 1971 yılında yaptıkları bir araştırma kapsamında, bir grup çocuğu yirmi ay süre ile buldukları çevreden daha iyi koşullara sahip bir çevreye yerleştirip, gözlemişlerdir. Araştırma sonucunda, çevre koşulları iyileştirilen ortamların, çocukların davranışları ve psikolojileri üzerinde olumlu etkilerde bulunduğu saptanmıştır (37).

Bu ve benzeri gözlemler, çevre koşullarının, insandaki bazı dürtüleri harekete geçirdiğini ve insan psikolojisi üzerinde olumlu veya olumsuz etkiler oluşturduğunu göstermektedir.

Çevre uyarıcıları, yasaklanmış davranışları serbestleştirmede uyarıcı veya cesaretlendirici olabilir. Çevre, bireyin davranışlarını değiştirecek veya etkileyecek uyarıcılar verebilirse de , bu durum vandalizm veya diğer olayların oluşunu tek başına gerçekleştiremez. Bireyin davranışlarını etkileyen başka faktörler de vardır (36).

Psikoloji, davranış bozukluklarının dışa vurulması veya engellenmesi ile ilgili olarak teorik bir perspektif ortaya koymaktadır. W. C. Reckless (1961, 1972) tarafından önerildiği gibi davranış bozuklukları kontrol teorisi, uygunsuz davranışları engelleyen dış ve iç kontrol mekanizmalarını belirtir. Dış kontrol mekanizmaları, sosyal gruptaki diğerlerinin reaksiyonlarını, yasal önlemlerin uygulanmasını, onarım işleri ile yerleşim ve çevre planlamasını içerir. İç kontrol mekanizmaları, yasa ve kurallara uyma inancını veya uygun hareket etme arzusunu yansıtabilecek sosyalleşme sonuçlarıdır. Bu dış ve iç kontroller güçlü olduğu zaman olumsuz davranışların önlenme şansı olmakta, kontroller zayıflatıldığında ise olumsuz davranışlar meydana gelebilmektedir (36) .

Dış çevre faktörleri, genellikle yönetsel politika ve uygulamalardan etkilenmektedir. Bu çevre koşullarının kontrolü vandalizmin etkisini azaltmada etkili olabilir (36).

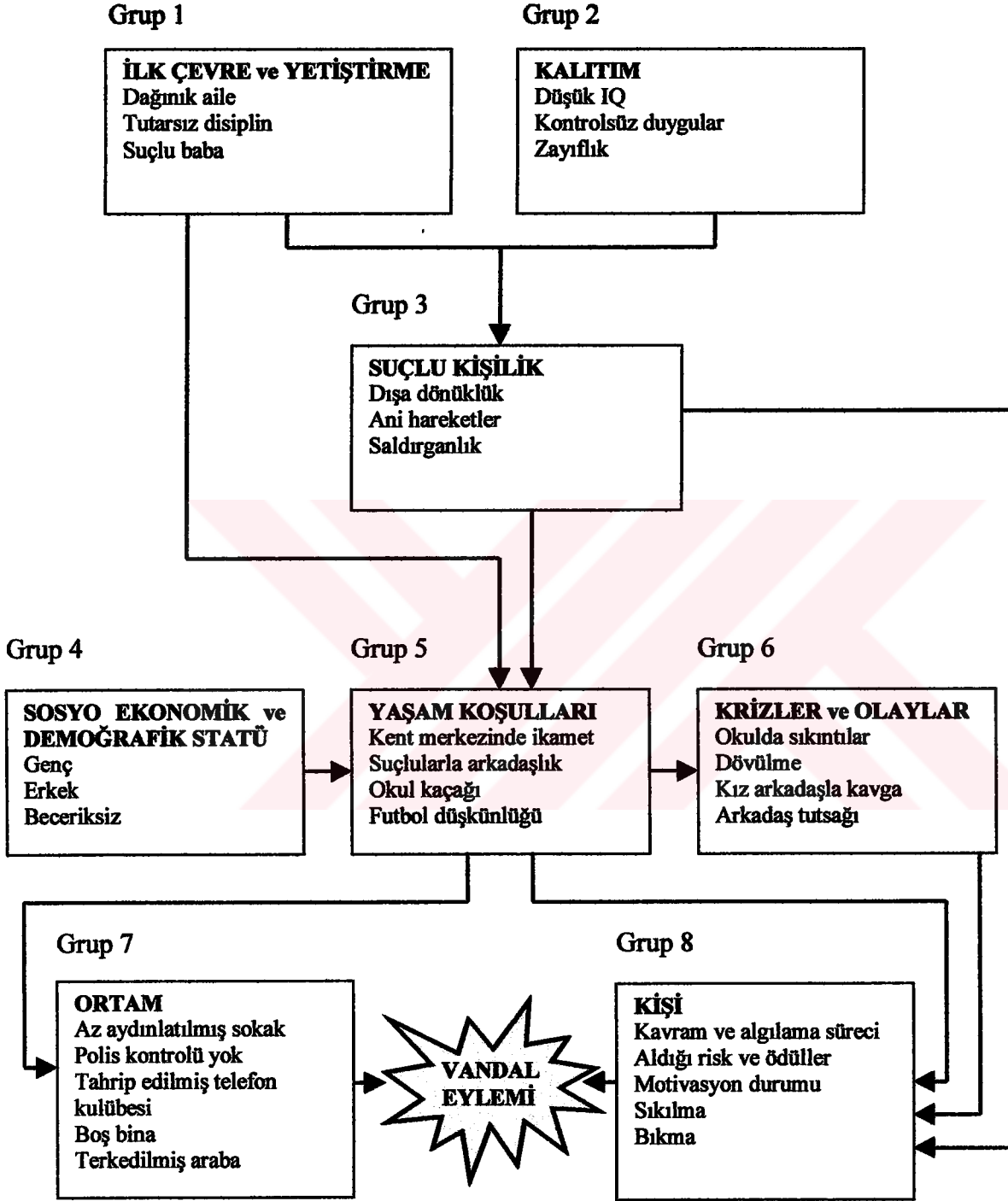
1.6. Vandalizmi Oluşturan Etmenler

Biyologlar, psikologlar, sosyologlar ve suçbilimciler gibi farklı disiplinlerin vandalizmi oluşturan nedenleri, kendi geliştirdikleri teorilerle açıklamaktadırlar(1, 33). 1977 ve 1980'de Ron Clarke, bu disiplinlerin teorilerini bir araya getirerek vandalizmi oluşturan nedenlere ilişkin yeni bir model önermiştir(33). Bu modele göre;

Biyologlar vandalizmin nedenini kalıtımla açıklarken (Grup 2), psikologlar çocuk bakımı uygulamaları ile suçlunun kişiliğine önem verilmesini vurgulamaktadırlar (Grup 1, 3). Sosyologlar ise sosyal statü ve çevre faktörlerinin vandalizm üzerinde etkili olduğu görüşünü savunmaktadırlar (Grup 4, 5).

Suçbilimciler, insan davranışının kişilik veya sosyal kökenlerden çok özellikle içinde buldukları ortamdan etkilendiği inancına dikkat çekmektedirler (Grup 6, 7) (33).

Böylesine farklı ve birbirleri ile bağdaşmayan fikirleri bir araya getiren Ron Clarke'ın model önerisi şekil 1'de görülmektedir.

Şekil 1. Ron Clarke modeli (33).

Ron Clarke'ın geliştirdiği modelin yanısıra, farklı kaynaklardan elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi sonucu vandalizmi oluşturan etmenler, aşağıdaki başlıklar altında toplanabilir (1, 7, 9, 10, 19, 20, 23, 24, 25, 34, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47,).

1. Psikolojik etmenler
2. Sosyal ve fiziksel çevre
3. Eğitim
4. Sahiplenme
5. Onarım
6. Yoğun kullanım
7. Nüfus yoğunluğu ve çocuk sayısı
8. Aydınlatma
9. Savunulabilir mekan- gorsel kontrol
10. Renk
11. Yüzey dokusu
12. Dayanıklılık

1.6.1. Psikolojik Etmenler

Yapılan çalışmalar, vandalizme yönelik davranışları olan kişilerin, karakter ve davranışlarının, vandalizm oluşumunda önemli bir etken olduğunu ortaya koymuştur (34).

Bireyin hayatı, ailesi, arkadaşları, okulu, içinde bulunduğu toplum ve serbest zamanı vandalizme yönelik hareketlerini etkilemektedir (10). Topluma karşı kızgınlık, can sıkıntısı, yalnızlık, disiplin problemleri, kişisel problemler, alkol-uyuşturucu alışkanlığı, ve arkadaş baskısı vb. nedenler vandalizme giden bir davranış bozukluğuna yol açmaktadır(10,20). Bireyin, sadece verdiği zevk nedeniyle de vandalizm eylemlerine katıldıkları belirlenmiştir(38). Ayrıca son araştırmalarla, can sıkıntısından kaynaklanan vandalizm olaylarının % 80 oranına ulaştığı tespit edilmiştir. (10).

Bu araştırmalardan, vandalizm olarak adlandırılan birçok eylemin daha önceden planlanmadığını, çoğunlukla anlık tepkiler sonucu meydana geldiğini göstermektedir (39).

1.6.2. Sosyal ve Fiziksel Çevre

Vandalizm genellikle, sosyo ekonomik yönden gelişmiş yerlerde, işsizlik sorununun ve gelir düzeyinin düşük olduğu bölgelerde daha fazla görülmektedir (10). Bunu doğrulayan bir araştırma, J. M. Hough ve P. Mayhew tarafından kamuya ait konutların bulunduğu bir yerleşim biriminde yapılmıştır. Bu araştırma sonucunda, özellikle gelir düzeyi düşük ailelerin oturduğu yerleşim birimlerinde, diğer yerlere oranla daha fazla vandalizm olaylarının olduğu saptanmıştır (24).

Ayrıca, sosyal yaşam normunun altında bulunan çevrelerdeki kişilerin, ilişki kurdukları bireylerle olan sosyal iletişimlerini de kendilerini etkilemektedir. Buna, kişisel prestijlerini yükseltmek için toplum tarafından hoş karşılanmayan olaylara katılmaları, örnek olarak gösterilebilir(34). Bazen, çocuklar erkeklik imajından yoksun olduklarını düşündüklerinde, vandalizm eylemlerine katılmakta ve bu şekilde kendilerini kanıtladıklarına inanmaktadırlar (10). Bazen de bir gruba katılmanın ön koşulu olarak, grup üyelerinin, gruba katılmak isteyen kişilerden, kendilerini göstermeleri istendiğinde, kişiler vandalizme yönelik davranışlar sergilemektedir (34). Bunun yanında, başkalarını etkilemek düşüncesi ile vandalizm eylemlerine katılan gençlerin olduğu da bilinmektedir (20).

Kısaca, vandalizm olaylarının, meydana geldikleri çevre, o çevrede yaşayan kişiler ve bunların birbirleri ile olan sosyal ilişkileri ile de bağlantılı olduğu söylenebilir (40). Mimarların geliştirdikleri teoriye göre, kullanıcıların sosyal davranışı bu davranışın meydana geldiği fiziki çevre tarafından etkilenmekte hatta belirlenmektedir(1).

1.6.3. Eğitim

Vandalizmin oluşmasında sosyal ve fiziksel çevre koşulları ile psikolojik nedenlerin yanısıra eğitim ve kültürün de oldukça etkili olduğu görülmektedir. Özellikle, eğitim yoluyla davranış bozuklukların düzeltilebileceği (9) ve eğitim sistemi içinde kuralları sevdirmenin de son derece önemli olduğu unutulmamalıdır(1). David Downes'a göre öğrenciler saçma buldukları veya benimsemedikleri kurallara uymak istemezler. Bunlara

istemeden uysalar bile, sonunda bu kurallara karşı duydukları kin onları başka kuralları da bozmaya yönlendirebilir(1).

1.6.4. Sahiplenme

İnsanın güvenlik gereksinmesinden kaynaklanan temel içgüdülerinden birisi olan sahiplenme, bir yerin ya da mekanın dönüştürülmesinde ortaya çıkan bir otorite ve denetim göstergesidir (23). Bir alanın sahiplenilmesi orada oturan kişilerin bu alan üzerindeki etkilerini yansıtması demektir (41). Burada sözü edilen sahiplenme herhangi bir mekana fiziksel anlamda sahip olmanın yanısıra o mekanı benimseme duygusunu da içermektedir.

Sahiplenme davranışının, vandalizmin oluşumunu engelleyen faktörler arasında önemli bir yeri olduğu bilinmektedir. Kimsenin değil düşüncesiyle, en fazla hasar kamuya ait mekanlarda ve nesnelere görülmektedir (25). Özel alanların, başkaları tarafından da kullanılan kamusal alanlara oranla daha az tahrip edildiği bilinmektedir (42). Bu nedenle özele ait bir mülkiyetin vandalizme uğrama riski, kamusal alanların vandalizme uğrama riskinden çok daha azdır (25).

F. J. Gladstone, Truman ve A. Sturman gibi bir çok araştırmacının yaptıkları çalışmalar sonucunda, bu görüşlerin doğruluğu bir kez daha kanıtlanmıştır. A. Sturman, Manchester'da altı ay süreli bir araştırma yapmış ve bu süre içerisindeki tüm vandalizm olaylarını saptamıştır. Bu araştırma ile, kamuya ait malların, kişiye ait binalardan daha fazla vandalizmden etkilendiği sonucuna varmıştır. Her konutun uğradığı vandalizm vakasını 0.04 iken, kamuya ait yapılara ve donatılara karşı yapılan vandalizm vakasının 30.39 oranında olduğunu belirlemiştir (7).

Bu olaya farklı bir açıdan yaklaşan Hedges, Blaber ve Mostyn 1980 yılında yaptıkları bir araştırmada, insanların yaşadığı yeri sahiplenme bilincini ve sorumluluğunu kazanmasının bu yere bakıp onu geliştirme eğilimini artırıp artırmadığını sınımaşlardır. 450 ev ve içinde yaklaşık yarısı 17 yaşın altında bulunan, 1600 nüfuslu bir yerleşim birimi seçilmiştir. Sürekli vandalizm eylemleri ile karşılaşılan bu bölgede araştırma, 1976 dan 1979'un sonuna kadar sürdürülmüş ve bu süre içerisinde, insanlar örgütlenerek, kendilerine çevre bilinci verilmiş ve buldukları çevreyi sevme benimseme çalışmalarını

yapılmıştır. Bununla birlikte, koruma işini üstlenmeleri de sağlanmıştır. Araştırma sonucunda , bu bölgenin görsel kalitesinin arttığı, insanların çevrelerine karşı daha duyarlı olduğu ve vandalizm eylemlerinin önemli ölçüde azaldığı saptanmıştır(7).

Tüm bu araştırma sonuçlarından, sahiplenilen mekanların vandalizmden etkilenme riskinin çok az olduğu sonucuna varılabilir.

1.6.5. Onarım

Vandalizm sürecinde, başlatıcı bir sebebin olması yeterlidir. Daha sonraki vandalizm olayının nedeni, genellikle bir önceki vandalizm olayının bıraktığı görüntüdür. Önceki hasarın kasten veya kaza ile olması sonucu değiştirmemekte ve onarılmayan küçük hasarlar, vandalizm eylemlerini gerçekleştirenler için tahrik edici nitelikte olması nedeni ile , daha büyük hasarların meydana gelmesine sebep oluşturmaktadır (25).

Onarılan bir yerin, tekrar vandalizme uğraması imkansız değildir (25). Ancak, dikkatsizlik, ihmal ve görmemezlikten gelme, hatalı kullanma veya onarım yapılmaması sonucu oluşan hasarları (43), başlangıçta önlenmeye çalışmak, olası yeni hasarları önlemede etkili bir yöntem olmaktadır (25). Yapılan araştırmalarla, bu yöntemin geçerliliği desteklenmiştir (7).

1.6.6. Yoğun Kullanım

Geçiş yerlerinin aşırı kullanılması, vandalizm oluşumunu etkileyen nedenlerden biridir. Yayaların geçtiği yer, kritik bir yoğunluğa ulaştığında, bir anda vandalizmin odağı haline gelmektedir (25). Ayrıca, gereksiz yere uzatılan ve istenmeyen biçimlerde sınırlandırılan yaya yolları, yayaların kestirme yolları kullanmalarına neden olmaktadır. Bu şekilde, istenmeyen yerleri yol olarak kullanmaları, bir tür çevre tahribi olarak görülmekte ve diğer vandalizm eylemlerine imkan sağlamaktadır. Yayalara mümkün olduğunca serbestlik vermeyen ve dolaşım özgürlüğü sağlamayan yollar, vandalizm eylemleri için elverişli alanlar olarak değerlendirilebilir (1).

1.6.7. Nüfus Yoğunluğu ve Çocuk Sayısı

Nüfus artışıyla ilgili ilk bilimsel çalışmalar 1920'lerde sosyologlar tarafından başlatılmıştır. 1957 yılında Schmitt, Honolulu'da yaptığı bir araştırma sonucu, nüfus yoğunluğu ile çocuk ve yetişkin suçları arasında bir korelasyon olduğunu tespit etmiştir. Bu tespiti, Mc Kay'ın 1942 yılında yaptığı araştırma dahil, birçok araştırmacı tarafından doğrulanmıştır (41).

Bu durumda, planlaması yapılan herhangi bir bölgenin mevcut nüfusunun yanında, gelecekte ulaşabileceği nüfus yoğunluğunun da hesaba katılmaması, bu çevrelerdeki vandalizm oluşumunu arttırmaktadır (37). Bunun yanında herhangi bir bölgenin kullanıcılarının değişmeyeceğini düşünmek yine vandalizm oluşumunu etkilemektedir (1).

Ayrıca, vandalizmle ilgili konularda, çocuk varlığı sık sık söz konusu olmaktadır. Oscar Newman'ın yaptığı bir araştırma, bir yerde bulunan çocuk sayısının vandalizm eylemleri ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu sonucu doğrulayan bir araştırma da Wilson tarafından yapılmıştır. Wilson, Greenwich'te, telefon kulübelerine verilen zararlarla ilgili bir araştırmada, bir yerde bulunan çocuk sayısındaki fazlalığın vandalizmin seviyelerini belirlemede etkili olduğu sonucuna varmıştır (7).

1.6.8. Aydınlatma

Vandalizm oluşumunun nedenlerinden biri de aydınlatmanın yetersiz olmasıdır (24). Yapılan araştırmalar, vandalizm eylemlerine ışıklandırmanın zayıf olduğu gölgeli mekanlarda daha sık rastlanıldığını göstermektedir. Ayrıca aydınlatmanın yetersiz olduğu bölgelerin, tamamen karanlık bölgelerden çok daha fazla vandalizme fırsat verdiği yine araştırmalarla tespit edilmiştir (1).

Buna karşın bazı araştırmacılar, bazı açık alanların tamamen karanlıkta bırakılmasının daha uygun olacağını düşünmektedir. Bu şekilde kişilerin yapacakları tahribatlar için gerekli ışıktan yoksun kalacaklarını savunmaktadırlar (10).

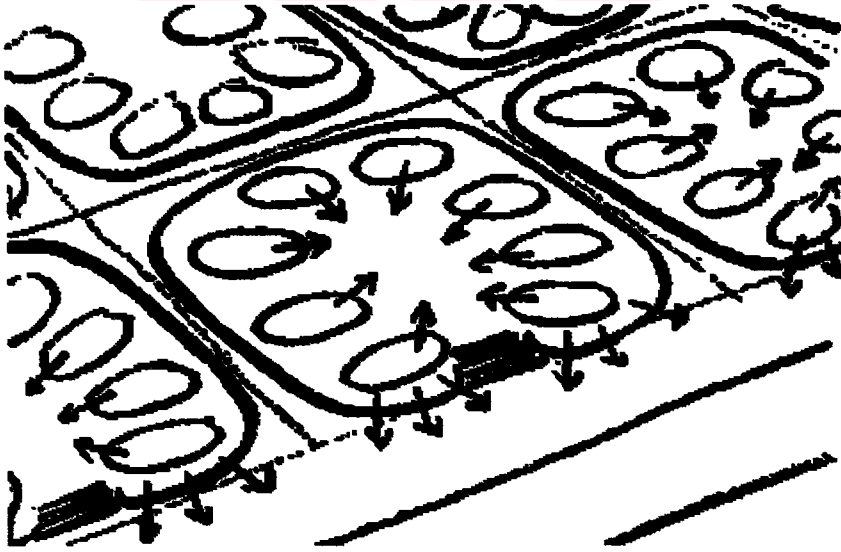
Ayrıca, kırılan aydınlatma elemanlarının yenilenmemesi sonucu, bu bölgeler kişiler için uygun eylem ortamları hazırlamakta ve vandalizm eylemleri artmaktadır.

1.6.9.Savunulabilir Mekan – Görsel Kontrol

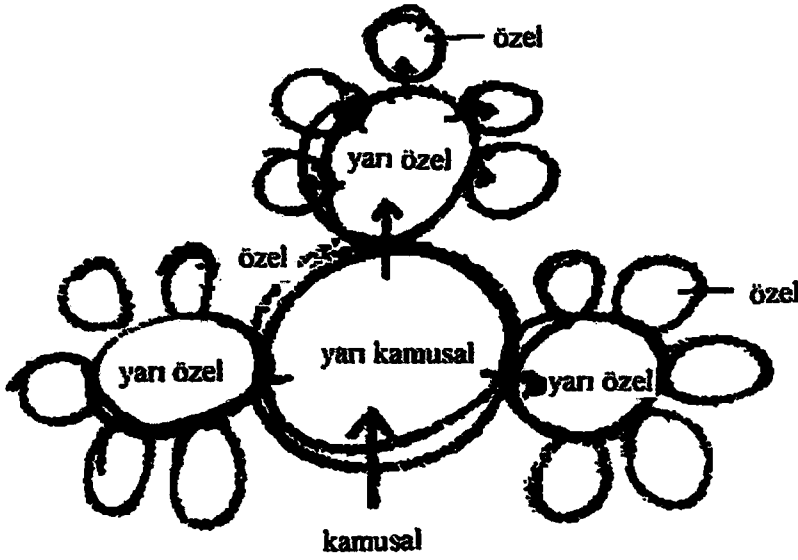
Oscar Newman 1972’de, Gardiner 1978’de, Rand 1979’da ve A. Sturman 1980’de yaptıkları araştırmalarda, savunulabilir mekan ve görsel kontrol koşullarının sağlanmadığı mekanlarda vandalizm eylemlerine daha sık rastlanıldığını saptamışlardır (1, 39, 41,44).

Oscar Newman’a göre kentlerdeki büyüme ve gelişmeye karşı fiziki çevre komşuları arasında paylaşılan inanç ve değerler eskiye oranla azalmaktadır. Bu farklılık düşünce özgürlüğü olarak arzu edilen bir gelişme gibi değerlendirilse de vandalizme karşı korunabilmek için sosyal anlayış çerçevesi oluşturulmasını güçleştirmektedir. Bu nedenle savunulabilir mekan kavramı gittikçe artan bir önem kazanmaktadır.

Oscar Newman, savunulabilir mekan tasarımı ile ilgili çeşitli planlama örnekleri geliştirmiştir. Şekil 2’de görsel kontrol altında bulundurma olanakları ile güçlendirilmiş ve sahiplenme olgusunu da gösteren savunulabilir mekan örneği görülmektedir. Şekil 3’de ise savunulabilir mekanın kamudan özele inen hiyerarşisi görülmektedir (41).

Şekil 2. Görsel kontrolün sağlanabileceği savunulabilir mekan örneği(41).

Şekil 3. Kamudan özele inen savunulabilir mekan hiyerarşisi (41).

Savunulabilir mekan fikrinden yoksun alanlarda, sosyal engellemelerin olacağı ve kişiler arası ilişkilerin zayıf kalacağı beklenir. Sundstorm ve I. Altman 1974 yılında böyle bir gecekondü ortamında yaptıkları araştırmada, sosyal ilişkilerin bozulduğunu saptamıştır. Ayrıca, ihtiyacı karşılamayan alanların, bazen ilişkileri olumsuz yönde etkilediği ve bunun sonucunda da savunulabilir mekan kavramının zayıfladığı ve vandalizm eylemlerinin arttığı E. Goffman'ın yaptığı bir araştırma sonucunda elde edilmiştir (45)

Görsel kontrolün sağlandığı savunulabilir mekanların, vandalizm eylemleri için caydırıcı nitelikte olduğu söylenilebilir (46, 39, 47).

1.6.10. Renk

Yüzeye tatbik edilen boyanın rengi ile yüzeyin orjinal rengi arasındaki ilişki, bu yüzeyin tahribata uğramasında önemli bir rol oynamaktadır. Boyalı yüzey çizildiğinde orijinal yüzey ile arasında çarpıcı bir farklılık oluşuyor ise yazma veya çizme eyleminin hızlandığı ve kısa zamanda tahribata uğradığı araştırmacılar tarafından savunulan bir görüştür. Araştırmacılara göre, iki renk farkı okunaklı bir görünüm arz etmediği zaman vandalizm eylemi için gerekli doğal motif oluşmamış olur (1).

Diane M. Samdahl ve Harriet H. Christensen'in yaptığı araştırma sonucunda kırmızı ve kahverengi piknik masalarının diğer gri masalara oranla daha fazla tahrip edildiği tespit edilmiştir (36).

Bu görüşler renk faktörünün vandalizm oluşumunda bir etken olduğu ortaya koymaktadır.

1.6.11. Yüzey Dokusu

Yapılan araştırmalar pürüzlü yüzeylerin düzgün yüzeylerden daha az vandalizme hedef olduğunu ortaya koymuştur. Pürüzlü yüzeylere yazmak veya çizmek hem zor hem de istenen sonucu vermemektedir. Bu nedenle pürüzlü yüzeyler düzgün yüzeylerden daha az tahribata uğramaktadır (1).

1.6.12. Dayanıklılık

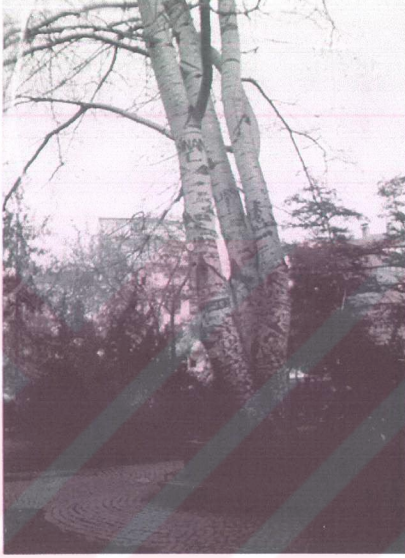
Dayanıklılık kriteri de vandalizm oluşumunda önemli bir etkidir. Yüzeyin belirli bir süre sağlam kalması, iklim dahil her türlü yıpranmaya karşı koyması beklenir (1). Kısa zamanda yıpranma veya bozulma onarımı gerektireceği gibi vandalizm oluşumunu da etkilemekte ve saldırıları üzerine çekmektedir (1, 10, 19).

1.7. Vandalizme Maruz Kalan Mekanlar ve Donatılar

Yapılan araştırmalarla, yatay düzlem olarak adlandırılan tavan ve döşemelere hemen hemen hiçbir saldırıda bulunulmadığı, genelde düşey yüzeylerde saldırıların yoğunlaştığı tespit edilmiştir (1). Saldırıya uğramayan yerler saldırganın dikkatini çekmeyen yerler olarak düşünülmektedir. Bu nedenle, doğal korumada dikkatin çekilmemesi önemli bir ilke olarak kendisini ortaya koymaktadır.

Vandalizme en çok hedef olan yerler asansörler, garajlar, tüneller (1,25), depolar, alt geçitler köprüler ve binaya açılan büyük giriş holleri gibi serbestçe girilebildiği halde, sürekli olarak halkın gözetimine ve denetimine açık olmayan alanlardır(1).

Diğer hedefler arasında okul, kütüphane (8,10), park ve oyun alanları, ağaçlar, yollar (1, 5, 8,10) ile özel ve kamu araçları sayılabilir (5, 8,19). Şekil 4’de ise gövdesi yazılarak yüzey görünümü bozulmuş bir bitki, şekil 5 ve 6’da gövdesi soyulduktan sonra kuruyan bir bitki görülmektedir.

Şekil 4. Ankara Kuğulu Park’ta vandalizm eylemine maruz kalmış bir ağaç örneği

Şekil 5. Trabzon Kalkınma mahallesinde vandalizm eylemine maruz kalmış bir ağaç örneği

Şekil 6. Trabzon Kalkınma mahallesinde vandalizm eylemine maruz kaldıktan sonra kurumuş bir ağaç örneği

Yeni yerleşime açılmış, inşaatı tamamlanmamış alanlar (1) ve terkedilmiş izlenimi veren yapılar da vandalizmin hedefleri arasındadır (10, 24). Şekil 7'de vandalizm eylemine maruz kalmış terkedilmiş bir yapı örneği görülmektedir.

Şekil 7. Ankara Dikmen'de vandalizm eylemine maruz kalmış terkedilmiş bir yapı örneği

Karayolu işaret ve levhaları ile kent donatıları da sık sık vandalizm eylemlerine maruz kalmaktadır(34). Şekil 8'de vandalizm eylemine hedef olan bir otobüs durağının fiziksel durumu görülmektedir.

Şekil 8. Trabzon'da vandalizm eylemine maruz kalmış otobüs durağı örneği

Şekil 9 ve 10'da, iki kent donatısında vandalizmin fiziksel izleri görülmektedir.

Şekil 9. Kırşehir Kaman'da vandalizm eylemine maruz kalmış bir aydınlatma elemanı örneği

Şekil 10. Vandalizm eylemine maruz kalmış bir piknik masası örneği (48).

Ayrıca, aydınlatmanın yetersiz olduğu bölgeler, vandalizmin en yoğun olduğu bölgeler arasındadır (24).

1.8. Vandalizmin Sonuçları

Vandalizm eylemlerinin kişiyi, aileyi, toplumu ve çevreyi etkileyen olumsuz sonuçları bulunmaktadır.

1.8.1. Kamu Mallarının Tahribi – Görsel Kirlilik

Kamusal alanlarda kullanılan donatıların malzeme seçimlerinde, amaca uygunluk, çevreye uygunluk, iklim koşullarına dayanıklılık, ekonomik ömür vb. kriterler göz önüne alınarak değerlendirmeler yapılmaktadır.

Kullanıcıların kimlik ve davranışlarının düşünülmediği durumlarda, bu donatıların vandalizm eylemlerine karşı dirençlerinin zayıf kaldığı görülmektedir (49). Toplumdaki herkesin kullandığı tesis ve donatılar tahrip edildiğinde, kullanılamaz ve ihtiyaçları karşılayamaz duruma gelmektedir (20). Ayrıca, bu durum o çevre için görsel kirlilik oluşturmaktadır.

Bu sonuçlarla bağlantılı olarak, vandalizm eylemlerinin bıraktığı fiziksel izlerin, özellikle konutların yoğun olduğu alanlarda duygusal gerilimlere neden olduğu görülmektedir. Böyle bir mekanda bulunan insanlar kendilerini huzursuz hissetmekte, korku ve endişe duymaktadırlar(25).

1.8.2. Kazalara Neden Oluşturma

Vandalizm eylemine maruz kaldıktan sonra, onarılmayan veya yenilenmeyen herhangi bir donatının tekrar kullanılmaya çalışılması, kullanıcıların sağlığını tehdit etmektedir. Tahribata uğrayan bir asansörün (25) veya çocuk oyun alanında tahrip edilmiş bir kaydırağın kullanılması, çok ciddi sağlık problemlerinin yaşanmasına neden olabilir (50). Bazen de hasar görmüş bir donatı, dolaylı olarak ölümlere sebep olabilir. Örneğin,

parçalanmış veya sökülmüş bir telefon, bir trafik kazasının duyurulmasını engelleyebilir (50).

Ayrıca, yerleşim bölgelerinde yapılan tahribatlar, o çevrenin güvenli olma özelliğini etkilemektedir. kırık camlar veya elektrik direklerindeki kabloların parçalanması, güvenli bölge düşüncesini zayıflatmaktadır (25).

1.8.3. Başka Suçlara Neden Oluşturma

Bazen, meydana gelen hasar görüldüğü kadarıyla kalmamaktadır. Diğer vandalizm eylemlerine veya başta hırsızlık gibi diğer suçlara da neden olmaktadır (25). Bu duruma, parçalandığı için çevresini karanlıkta bırakan bir aydınlatma elemanının, hırsızlık olaylarına ortam hazırlaması örnek olarak verilebilir (50).

1.8.4. Maliyet

Vandalizm eylemleri yerel yönetimlere onarılması veya yenilenmesi için çok yüksek bir maliyet gerektirmektedir (20). Bu eylemlerin sürmesi, maddi kayıpların artmasına neden olmaktadır. Vandalizm oluşumunu etkileyen faktörler belirlenip, önlemleri alınmadığı takdirde, yerel yönetimlere yüklediği maliyetin asgariye indirilmesi güçleşecektir.

Ayrıca, yapılan tahribatların onarımı için harcanan maliyet, ödenmesi gereken vergi miktarlarındaki artışla topluma yansımaktadır (20,51).

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

2.1. Çalışma Alanının Tanıtılması

Vandalizm eylemlerinin fiziksel yansımaları, her ülkede ve kentte olduğu gibi Trabzon kentinin bir çok bölgesinde de görülmektedir. Vandalizme maruz kalan mekanlar ve donatılar başlığı altında bu konu hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. Bu çalışma ile sadece kentsel açık alan niteliği taşıyan kent parklarındaki vandalizm eylemleri ve sonuçları belirlenen örnek alanda incelenmiştir. Bu alanlarda saptanan vandalizm eylemlerinin oluşumunda etkili oldukları düşünülen; kullanıcının gelir düzeyi, yaşı, cinsi, eğitimi, psikolojik durumu, vb. dış çevre faktörlerine dayanan nedenler tez kapsamında ele alınmamıştır.

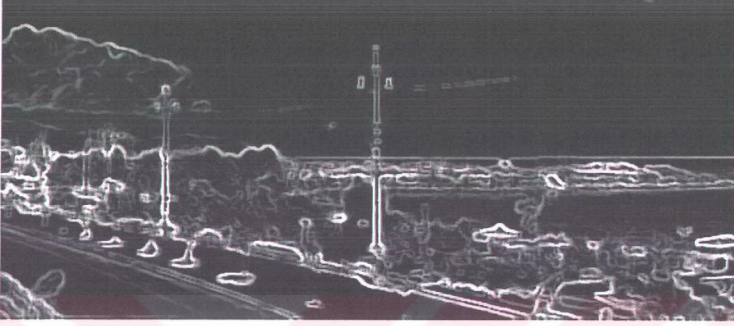
Bu araştırma ile; insanları günlük yaşam stresinden uzaklaştıran, onlara dinlenme, eğlenme vb. olanakları sağlayan, ayrıca sosyal iletişime imkan veren kent parklarının görsel kalitesini düşüren vandalizm sorunu, Trabzon kentinde belirlenen üç örnek alanda yapılan incelemelerle değerlendirilmiştir. Kent merkezine konum olarak yakın olan ve kıyı bandında yer alan üç park; Ahmet Şener Parkı, Adnan Kahveci Parkı ve 100. Yıl Parkı çalışma alanı olarak belirlenmiştir.

Adnan Kahveci Parkını Ahmet Şener Parkından ayıran Dalyan Çay Bahçesi yarı özel bir park niteliği taşımaktadır. Bu çay bahçesi yaz döneminde bir işletmeye bağlı olarak hizmete açılmaktadır. Bu bölge, konum itibarıyla iki park arasında geçişi sağlamaktadır. Araştırma kapsamında kentsel kamusal açık alanlar incelendiği için, arada kalan bu bölge çalışma alanına katılmamıştır. Ayrıca çalışma alanı olarak belirlenen bu üç parkta bulunan donatıların Dalyan Çay bahçesinde bulunmayışı, bu alanın incelenmemesinin bir diğer sebebidir.

2.1.1. Ahmet Şener Parkı

Lunapark ile Dalyan Çay Bahçesi arasında kalan Ahmet Şener Parkı, konum itibarıyla kent merkezinden yaya olarak yaklaşık on dakikalık bir uzaklıktadır.

Şehirlerarası karayolunun kuzeyinde bulunan parka iki üstgeçitten rahatlıkla ulaşılmaktadır.

Şekil 11. Ahmet Şener Parkından genel bir görünüm

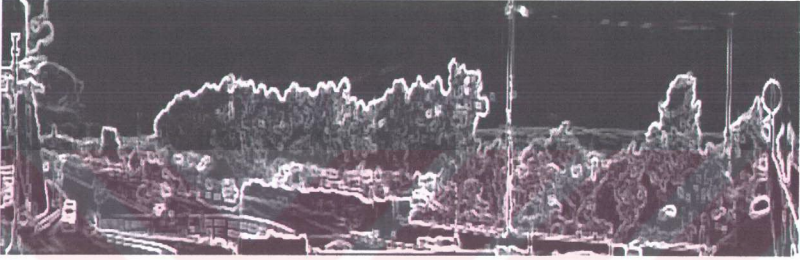
Yarı kapalı mekanların yetersiz olmasına ve bitkilendirme açısından değerlendirildiğinde de rüzgar perdesi görevini üstlenecek nitelikte bitkilerin bulunmamasına rağmen yoğun olarak kullanılan kent parklarından biridir.

Parkın kullanıcıları arasında büyük çoğunluğu, o yörenin sakinleri oluşturmaktadır. Bunların yanında hafta sonu izinlerini değerlendiren askerler, birlikte eğlenen gençler, ailesiyle birlikte gelen çocuklar ve geceyi parkta geçiren sarhoşlar gibi her kesimden kullanıcıları bulunmaktadır.

Park kullanıcılarındaki değişkenlik, parka geliş ve parkı kullanım amaçlarına da yansımaktadır. Bazı insanlar sabahın erken saatlerinde sabah koşusu yapmak, bazıları deniz manzarası izlemek ve bazıları da çocuklarına oynayacakları bir alan bulabilmek amacıyla parka gelmektedirler. Ayrıca, parka gelen insanların o andaki psikolojisine veya fiziksel çevre koşullarına bağlı olarak parka geliş ve kullanım amaçlarında sapmalar ve buna bağlı olarak vandalizm eylemleri oluşmaktadır.

2.1.2. Adnan Kahveci Parkı

Dalyan Çay Bahçesi ile Ganita Çay Bahçesi arasında yer alan Adnan Kahveci Parkı, kent merkezine yaya olarak ulaşılabilir bir uzaklıktadır. Karayoluna yakın olması nedeni ile gürültülü sayılan ve rüzgara karşı korunaksız olan bu park, Ahmet Şener Parkı gibi yoğun olarak kullanılan kent parklarından biridir

Şekil 12. Adnan Kahveci Parkından genel bir görünüm

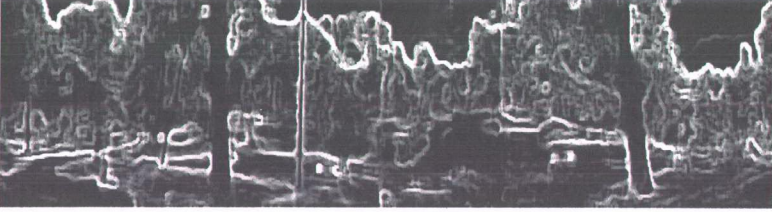
Adnan Kahveci Parkının kullanıcıları ve kullanım amaçları Ahmet Şener Parkının kullanıcıları ve kullanım amaçları ile benzerlik göstermektedir. m² olarak Ahmet Şener Parkından büyük olan Adnan Kahveci Parkında bulunan mini basketbol alanı, kullanıcılarına farklı bir imkan sunmaktadır.

2.1.3. 100. Yıl Parkı

Karayolunun alt kısmında yer alan 100. Yıl Parkı, kent merkezinden yaklaşık 30 dakikalık bir uzaklıktadır. Uzun boylu ağaçlar ve herdem yeşil çalıların yoğun olarak bulunduğu bu park, özellikle bahar ve yaz mevsimlerinde sağladığı koşullar nedeni ile, yarı kapalı mekanların yetersiz olmasına rağmen, yine diğer iki park gibi yoğun olarak kullanılan kent parklarından biridir. Aynı zamanda, mahalle parkı özelliği taşıyan bu park diğer iki parka oranla daha az gürültülidir.

Bu parkın kullanıcılarının büyük çoğunluğunu o yörede oturan kişiler oluşturmaktadır. Bunun yanında hafta sonları veya tatil günlerini açık alanlarda geçirmek

isteyen çalışan kesim, aileleriyle birlikte parka gelmektedir. Yine gençler ve çocuklar parkı kullananlar arasındadır. Bu park kullanıcılarına dinlenme, eğlenme, piknik yapma vb. olanaklar sunmaktadır. Çocuklar için bir oyun alanı ile birlikte yaz döneminde servis veren bir büfe de kullanıcıların hizmetindedir.

Şekil 13. 100. Yıl Parkından genel bir görünüm

2.2. Çalışmada Kullanılan Yöntem

Çevre davranış araştırmalarında, amaca ulaştıran bir çok yöntem bulunmaktadır. Araştırmacı çalışması için en uygun yöntemi belirlemede ve o doğrultuda çalışmalarını sürdürmektedir.

Çevre davranış araştırmalarında kullanılan yöntemlerden biri de gözlemdir. Araştırmacı amacına göre gözlemden “yabancı” ya da “katılımcı” olabilir.

Katılımlı gözlemlerde bazen, gözlemci gözlediği olayın etkisinde kalabilir ve bu yakınlama gözlemden kaydedilenleri etkilemeye başlayabilir. Buna rağmen katılımlı gözlemler, tanı koyucu araştırmalarda önemli varsayımları ortaya koymuştur.

Yabancı gözlemci konumuyla yürütölen çalışmalarda, gözlenen olayların doğal seyrini sürdürmesi, gözlemciye daha doğru verileri sağlamaktadır (23).

Kentsel açık alanlardaki vandalizm eylemleri ve sonuçlarını inceleyen bu araştırma için seçölen yöntem “gözlem” yöntemidir. Araştırma, yabancı gözlemci konumuyla yürütölmüştür.

Daha önce yapılan vandalizm konulu araştırmalarda da gözlem yönteminin kullanıldığı, yapılan literatür araştırmalarında tespit edilmiştir(1, 8, 36).

2.2.1. Gözlem Süresi

Her üç parkta olası vandalizm eylemlerini saptamak amacıyla 23.10.1998 tarihinde gözlemler periyodik olarak yapılmaya başlanmış ve haftada bir kez olmak üzere her üç parkta gözlemler yapılmıştır. Bu gözlemlerde bir önceki haftaya göre önemli ölçüde bir değişimin olmadığı görüldüğünden dördüncü haftanın sonunda gözlemlerin ayda bir yapılmasının daha uygun olacağına karar verilmiştir. Ayda bir kez olmak üzere toplam on dört ay gözlem yapılmıştır. Bu süre içerisinde elde edilen veriler yerinde değerlendirilerek çizelgelere aktarılmıştır.

Gözlemlerde , yeni tahribatların varlığı belirgin olarak saptanmıştır. Bunun yanında, fotoğraf yöntemi ile verilerin kalıcı olarak değerlendirilmesi de sağlanmıştır. Örnek olarak, 100. Yıl Parkı'nda incelenen piknik masalarından P8 nolu donatıda tespit edilen tahribatların açıkça görüldüğü aylar sırasıyla verilmiştir (Ek Şekil 1).

Yapılan gözlemler sonucu elde edilen verilerden kentsel açık alanlardaki vandalizm eylemlerinin nedenlerine ilişkin kesin çıkarımlarda bulunmak çalışma kapsamında düşünülmediği gibi, doğru da olmayabilir. Birinci bölümde vandalizmi oluşturan etmenler ayrıntılı olarak verilmiştir. Araştırma kapsamında sözü edilen her bir nedenin varlığını ve etki gücünü araştırmak, çalışma süresinin kısıtlı olması nedeni ile gerçekleştirilememiştir. Bu çalışmada vandalizm sorunu, tasarım kararlarını etkileyecek durumların var olup olmadığını sınamak amacıyla ele alınmıştır. Ancak uzun yıllara dayanan çalışmaların sonucunda, vandalizm eylemlerinin nedenleri ve etki güçleri hakkında daha doğru bilgilere ulaşılabilir. Bu nedenle araştırma, kentsel açık alanlarda vandalizmin varlığını ortaya koyması açısından önemli olup, daha sonra yapılacak çalışmalar için yol gösterici olarak nitelendirilebilir.

2.2.2. Gözlenen Nesneler

Çalışma alanı olarak belirlenen Ahmet Şener Parkı, Adnan Kahveci Parkı ve 100. Yıl Parkında bulunan donatılar tespit edilip, başlangıçta tamamı çalışma materyali olarak kabul edilmiş ve bu donatılar tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Donatıların parklara göre dağılımı

DONATILAR	AHMET ŞENER P.	ADNAN KAHVECİ P.	100.YIL P.
Aydınlatma elemanı	+	+	+
Bank	+	+	+
Bitki	+	+	+
Büfe	-	+	+
Çeşme	+	+	+
Çöp kutusu	+	+	+
Çocuk oyun alanı don.	+	+	+
Döşeme elemanları	+	+	+
Heykel	-	+	-
Örtü elemanı	+	+	+
Piknik masası	-	-	+
Sınır elemanları	-	+	-

Haftada bir yapılan ön gözlemlerden sadece banklarda, aydınlatma elemanlarında, örtü elemanlarında ve bunlara ilaveten 100. Yıl parkında bulunan piknik masalarında tahribatların olduğu gözlemlendiğinden, daha sonra yapılan gözlemler bu donatılar üzerinde sürdürülmüştür. Gözlemlerde tahribatların büyüklüğü dikkate alınmamış, bir önceki gözleme göre yeni tahribatın olup olmadığı aranmıştır. İncelemeye alınan donatıların parklara göre dağılımı tablo 2'de sunulmaktadır.

Tablo 2. İncelenen donatıların parklara göre dağılımı

DONATILAR	PARKIN ADI			TOPLAM
	AHMET ŞENER PARKI	ADNAN KAHVECİ PARKI	100. YIL PARKI	
BANK	30	76	51	157
AYDINLATMA ELEMANI	41	112	57	210
ÖRTÜ ELEMANI	5	6	4	15
PİKNİK MASASI	-	-	11	11
TOPLAM	76	194	123	393

Her üç parkta bulunan donatıların fiziksel durumlarının, vandalizm oluşumunda etkisinin olup olmadığının araştırılabilmesi amacıyla önce fiziksel durum tespitleri yapılmıştır. Bu üç parka ilişkin mevcut donatıların malzemelerine göre dağılımı tablo3'de, renklerine göre dağılımı ise tablo 4'de verilmiştir

Bu donatıların parklara yerleştirildiği tarihler kesin olarak bilinmediğinden, aynı donatı grubu içinde birinin diğerine göre eski ya da yeni olma üstünlüğü kesin olarak belirlenememiştir.

Tablo 3. Parklarda incelenen donatıların malzemelerine göre dağılımı

AHMET ŞENER PARKI	DONATILAR	MALZEMELER						Toplam
		A	C	M	A-P	P-M	M-B	
	BANK	24	-	6	-	-	-	30
	AYDINLATMA ELEMANI	-	41	-	-	-	-	41
	ÖRTÜ ELEMANI	-	-	-	-	-	5	5
	PİKNİKMASASI	-	-	-	-	-	-	-
	TOPLAM	24	41	6	-	-	5	76
ADNAN KAHVECİ PARKI	DONATILAR	MALZEMELER						Toplam
		A	C	M	A-P	P-M	M-B	
	BANK	66	-	3	-	7	-	76
	AYDINLATMA ELEMANI	-	112	-	-	-	-	112
	ÖRTÜ ELEMANI	2	-	-	-	-	4	6
	PİKNİKMASASI	-	-	-	-	-	-	-
	TOPLAM	68	112	3	-	7	4	194
100. YIL PARKI	DONATILAR	MALZEMELER						Toplam
		A	C	M	A-P	P-M	M-B	
	BANK	51	-	-	-	-	-	51
	AYDINLATMA ELEMANI	-	57	-	-	-	-	57
	ÖRTÜ ELEMANI	-	-	-	5	-	-	5
	PİKNİKMASASI	11	-	-	-	-	-	11
	TOPLAM	62	57	-	5	-	-	124

A: Ahşap
C: Cam
M: Metal

A-P: Ahşap-Pvc
P-M: Pvc-Metal
M-B: Metal-Branda

Tablo 4. Parklarda incelenen donatıların renklerine göre dağılımı

AHMET ŞENER PARKI	DONATILAR	RENKLER									
		M	Y	S	G	K	Kh	T	B	Si	Toplam
	BANK	10	3	1	-	4	12	-	-	-	30
	AYDINLATMA ELEMANI	-	-	-	41	-	-	-	-	-	41
	ÖRTÜ ELEMANI	5	-	-	-	-	-	-	-	-	5
	PİKNİK MASASI	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	TOPLAM	15	3	1	41	4	12	-	-	-	76
ADNAN KAHVECI PARKI	DONATILAR	RENKLER									
		M	Y	S	G	K	Kh	T	B	Si	Toplam
	BANK	28	7	3	-	13	8	10	7	-	76
	AYDINLATMA ELEMANI	-	-	-	106	-	-	-	-	6	112
	ÖRTÜ ELEMANI	2	-	-	-	2	2	-	-	-	6
	PİKNİK MASASI	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	TOPLAM	30	7	3	106	15	10	10	7	6	194
100. YIL PARKI	DONATILAR	RENKLER									
		M	Y	S	G	K	Kh	T	B	Si	Toplam
	BANK	-	-	-	-	-	51	-	-	-	51
	AYDINLATMA ELEMANI	-	-	-	57	-	-	-	-	-	57
	ÖRTÜ ELEMANI	-	-	-	-	-	4	-	-	-	5
	PİKNİK MASASI	-	-	-	-	-	11	-	-	-	11
	TOPLAM	-	-	-	57	-	66	-	-	-	124

M: Mavi

Y: Yeşil

S: Sarı

G: Gri

K: Kırmızı

Kh:Kahverengi

T: Turuncu

B: Beyaz

Si: Siyah

3. BULGULAR ve TARTIŞMA

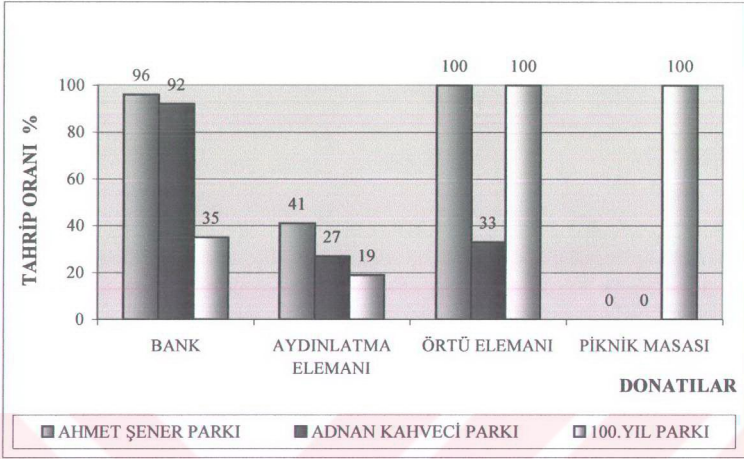
On dört ay süre ile yapılan alan çalışmasında elde edilen veriler çizelgelere aktarılmıştır. Ahmet Şener Parkı'na ilişkin saptamalar ek tablo1, 2, 3'de, Adnan Kahveci Parkına ilişkin saptamalar ek tablo 4, 5, 6'da ve 100.Yıl Parkı'na ilişkin saptamalar ise ek tablo7, 8, 9,10'da verilmiştir. Verilerin analizi sırasında tekrarlanan aylara ilişkin saptamaların sonucu etkileyeceği düşünüldüğünden, ayrıca vandalizm oluşumunda mevsimsel bir farklılaşımın olup olmadığını da belirlemek amacı ile, bu verilerin mevsim başlangıcı dikkate alınarak on iki aylık periyodu değerlendirmeye alınmıştır. Her üç parktaki donatıların, belirlenen kriterlere göre dağılımı aşağıda ayrı ayrı sunulmuştur.

3.1. Vandalizm eylemine maruz kalan donatılar

Ahmet Şener Parkı'nda ve Adnan Kahveci Parkı'nda banklar, aydınlatma elemanları ve örtü elemanları incelenmiştir. 100. Yıl Parkı'nda ise bu parklarda incelenen donatılara ek olarak piknik masaları incelemeye katılmıştır.

Ahmet Şener Parkı'nda bulunan 30 banktan 29'u, Adnan Kahveci Parkı'nda bulunan 76 banktan 70'i, ve 100. Yıl Parkı'nda bulunan 51 banktan 18'i tahrip edilmiştir.

Her üç parktaki tahrip edilmiş donatıların yüzde olarak değerlerinin parklara göre dağılımı şekil 14'de verilmiştir.

Şekil 14. Vandalizm eylemine maruz kalan donatıların parklara göre dağılımı

Bu sonuçlar, Adnan Kahveci Parkı'nda bulunan bankların her mevsim diğer iki parka oranla daha fazla tahrip edildiği, 100. Yıl Parkı'nda yer alan bankların ise diğer parklarda bulunan banklardan daha az oranda tahrip edildiğini göstermektedir. 100. Yıl Parkı'nın kullanıcılarının, diğer iki parkın kullanıcılarından farklı olması daha az tahrip edilme nedenlerinden birini oluşturmaktadır. Ahmet Şener Parkı ve Adnan Kahveci Parkı sahil bandı içerisinde sürekliliği sağlayan yani geçişlere imkan veren bir bölge konumundadır. Geçiş amaçlı olarak da kullanıldığı için kullanıcı yoğunluğu artmakta ve buna paralel olarak vandalizm eylemleri de artmaktadır. Konum olarak 100. Yıl Parkı ise diğer iki park gibi gelip geçilen bir park konumunda değildir.

Gözlemlerde, 100. Yıl Parkı'nda kullanıcıların çoğunluğunu mevsim koşulları elverişli olduğu zaman açık alanda piknik yapmak amacıyla parka gelenlerin oluşturduğu saptanmıştır. Bu amaçla 100. Yıl Parkı'na gelen kullanıcıların öncelikle piknik masalarını tercih ettikleri ve daha sonra çimlerin üzerinde gruplar oluşturdukları, yapılan gözlemlerle belirlenmiştir (Şekil 15). Gözlemlere parkın kullanıcıları gelmeden önce başlanıldığı için daha sonra gelen kişilerin yer tercihleri rahatlıkla izlenmiştir. Bu değerlendirmeye göre banklar kullanıcılar tarafından öncelikle tercih edilmemektedir. Çimler üzerinde oturan

gruplara yakın olan bankların, kendilerine serviste yardımcı olan bir zemin niteliği taşıdığı gözlenmiştir.

Bu izlenimlere dayanarak, bu parkta bulunan bankların diğer donatılara oranla daha az tercih edilmesinin, az tahrip edilmesinde etkili olduğu söylenilebilir.

Şekil 15 . 100. Yıl Parkı'nda kullanıcıların yer seçimi

Aydınlatma elemanlarında saptanan tahribatların dağılımına bakıldığında, Ahmet Şener Parkı'nda bulunan 41 aydınlatma elemanından 17'si, Adnan Kahveci Parkı'nda bulunan 112 aydınlatma elemanından 30'u, 100. Yıl Parkı'nda ise 57 aydınlatma elemanından 11'inin tahrip edildiği tespit edilmiştir (Şekil 14).

Bu sonuçlardan, Ahmet Şener Parkı'nda bulunan aydınlatma elemanlarının diğerlerine oranla daha fazla tahrip edildiği söylenilebilir. Gözlem süresi içerisinde, mevsim koşullarına da bağlı olarak sadece kullanıcıların yoğun olduğu ilkbahar ve yaz mevsimlerinde, bu parkın geceleri ışıklandırıldığı tespit edilmiştir. Diğer mevsimlerde parkın içinde yer alan aydınlatma elemanları ışıklandırılmamasına karşın, karayolunun kenarında bulunan yüksek boylu aydınlatma elemanlarının parkı kısmen aydınlattığı

gözlenmiştir. Aydınlatmanın yetersiz olmasının vandalizm eylemlerini artırdığı (40) görüşü, bu gözlemle de doğrulanmıştır.

Ayrıca, Ahmet Şener Parkı'nda kırılan aydınlatma elemanlarının kısa bir süre içerisinde onarılmadığı, sadece Ocak ve Haziran aylarında olmak üzere iki kez onarım yapıldığı gözlenmiştir. Onarım yapılmayan dönemlerde kırılan bir aydınlatma elemanının fiziksel görünümünün kullanıcıları tahrik edici olması, bu donatının vandalizm eylemlerine maruz kalmasının sebepleri arasındadır. Bunun yanı sıra, parka kolay ulaşılabilirlik beraberinde yoğun kullanımı ve daha fazla tahribatı gündeme getirmektedir.

Grahame Underwood ve Bary Poyner gibi bir çok araştırmacının yaptıkları çalışmalardan da(7, 25) aynı sonuçların elde edilmesi, vandalizm eylemlerinin oluşumunda bu nedenlerin etkin olduğu görüşünü desteklemektedir.

Örtü elemanlarında tespit edilen tahrip görmüş örtü elemanı dağılımına bakıldığında Ahmet Şener Parkı'nda 5 donatıdan tamamının tahrip edildiği görülmektedir. Adnan Kahveci Parkı'nda 6 örtü elemanından 2'si ve 100. Yıl Parkı'nda bulunan 4 örtü elemanının tamamı tahrip edilmiştir (Şekil14).

Örtü elemanları sayı olarak diğer donatılardan az olmasına rağmen, bu donatıda saptanan hasarlardan, tahrip edilmiş örtü elemanlarının onarılmadığı süre içerisinde tekrar tahrip edildiği söylenilebilir.

100. Yıl Parkı'nda yer alan ve incelenen son donatı, piknik masalarının gözlem süresi sonunda 11'inin de tahrip edildiği belirlenmiştir.

Bu donatıların sürekli tahrip edilmesinde ilk göze çarpan neden daha önceki tahribatların donatı üzerinde kalması ve kullanıcılarını vandalizm eylemlerine yönlendirmesidir. Piknik masalarının ahşap gibi kolay çizilen bir malzemeden yapılması tahrip edilmesinin bir diğer nedenidir. Stanley Cohen'in de belirttiği gibi, düzgün yüzeyli olması ve kazındığı zaman yüzeyin orijinal rengi ile arasında oluşan farkın belirgin olması da tahrip edilmesinde etkili olmuştur.

Gözlemlerde piknik masalarının oturma bölümünün daha az tahrip edildiği de izlenmiştir. Kullanıcı oturduğu zaman bu donatının üst yüzeyi ile karşı karşıya kalmakta ve tahripler bu geniş yüzey üzerinde yapılmaktadır. Ayrıca, saptanan tahrip türlerinden yazma, kazıma, oyma vb. eylem türlerinin kullanıcı ile paralel konumda olduğu görülmüştür. Kullanıcı konumuna paralel yönde, ahşap lataların birleştirilmesi ile üretilen donatıların vandalizm eylemlerini etkilediği daha önceki araştırmalarla tespit edilmiştir (1).

Bunun yanı sıra piknik masalarının buldukları konum itibari ile parkın diğer bölgelerinden, sahip olduğu bitkisel doku nedeni ile fark edilememesi sosyal kontrol mekanizmasını zayıflatmakta ve çok kullanılan bu donatının tahrip edilmesini etkilemektedir.

3.2. Mevsimlere Göre Donatılarda Tespit Edilen Vandalizm Eylemlerinin Donatı Türlerine Göre Dağılımı

Her üç parkta bulunan banklarda, aydınlatma elemanlarında, örtü elemanlarında ve piknik masalarında tespit edilen tahribatların mevsimlere göre dağılımı, ayrıntılı olarak aşağıda sunulmuştur.

3.2.1. Banklarda Tespit Edilen Vandalizm Eylemlerinin Parklara Göre Dağılımı

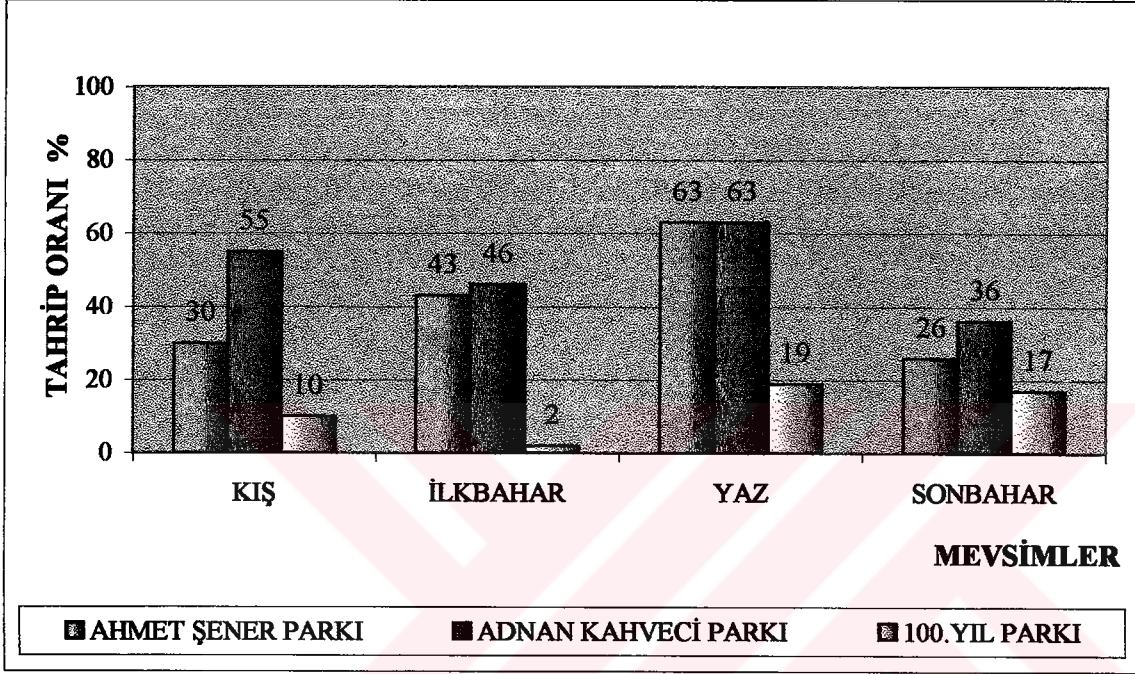
Kış mevsiminde, Ahmet Şener Parkı'nda incelenen 30 banktan 9'u , Adnan Kahveci Parkı'nda 76 banktan 42'si ve 100. Yıl Parkı'nda 51 banktan 5'i tahrip edilmiştir.

Gözlem süresi sonunda ilkbaharda, Ahmet Şener Parkı'nda incelenen banklardan 13'ünde, Adnan Kahveci Parkı'nda 35'inde 100. Yıl Parkı'nda 1'inde hasarlar saptanmıştır.

Ahmet Şener Parkı'nda 19, Adnan Kahveci Parkı'nda 48, 100. Yıl Parkı'nda 10 bankın yaz mevsiminde tahrip edildiği belirlenmiştir.

Sonbaharda, Ahmet Şener Parkı'nda 8, Adnan Kahveci Parkı'nda 28 ve 100. Yıl Parkı'nda 9 bankta tahrip gözlenmiştir.

Mevsimplere göre değerlendirildiğinde tahrip edilmiş bankların yüzde olarak değerlerinin parklara göre dağılımı şekil 16'da verilmiştir.

Şekil 16. Mevsimlere göre banklardaki tahribatların parklara göre dağılımı

Bu sonuçlara bakıldığında, diğer mevsimlere oranla yaz mevsiminde saptanan tahrip edilmiş bank sayısının her üç parkta daha fazla olduğu görülmektedir. 100. Yıl Parkı'nda diğerlerine göre bankların daha az tahrip edilmesi, açık alanda piknik yapmak amacı ile parka gelen kullanıcıların öncelikle piknik masalarını sonra yeşil zeminde oturmayı tercih etmelerine bağlı olarak, bankların daha az kullanıldığını göstermektedir. Bu sonuç, kullanım yoğunluğu azaldıkça tahrip görme ihtimalinin de azaldığını ortaya koymaktadır.

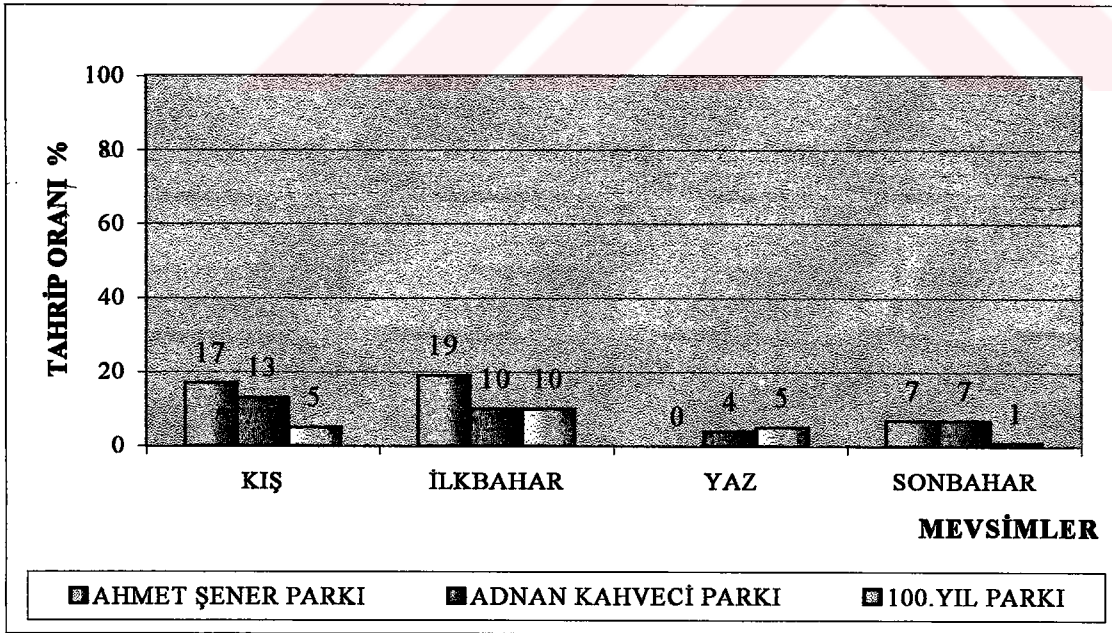
3.2.2. Aydınlatma Elemanlarında Tespit Edilen Vandalizm Eylemlerinin Parklara Göre Dağılımı

Gözlem süresinin sonunda kış mevsiminde, Ahmet Şener Parkı'nda 41 aydınlatma elemanından 7'si, Adnan Kahveci Parkı'nda 112 aydınlatma elemanından 14'ü ve 100. Yıl Parkı'nda 53 aydınlatma elemanından 4'ü tahrip edilmiştir.

İlkbaharda tespit edilen tahribatlara bağlı olarak, Ahmet Şener Parkı'nda 8, Adnan Kahveci Parkı'nda 10 ve 100. Yıl Parkı'nda 6 aydınlatma elemanı hasar görmüştür.

Yaz mevsiminde Ahmet Şener Parkı'nda bulunan aydınlatma elemanlarında tahribat gözlenmemiştir. Buna karşın Adnan Kahveci Parkı'nda 3 ve 100. Yıl Parkı'nda 3 aydınlatma elemanında tahribatlar saptanmıştır.

Sonbaharda, Ahmet Şener Parkı'nda 3, Adnan Kahveci Parkı'nda 7 ve 100. Yıl Parkı'nda 1 aydınlatma elemanı hasar görmüştür. Mevsimlere göre değerlendirildiğinde, hasar görmüş aydınlatma elemanlarının yüzde olarak değerlerinin parklara göre dağılımı Şekil 17'de görülmektedir.

Şekil 17. Mevsimlere göre aydınlatma elemanlarındaki tahribatların parklara göre dağılımı

Her üç parkta tahrip edilmiş aydınlatma elemanlarının mevsimlere göre dağılımlarına bakıldığında, yaz mevsimindeki tahrip edilmiş aydınlatma elemanı sayısının diğer mevsimlere oranla daha az olduğu görülmüştür.

Yaz mevsiminde parklar gece geç saatlere kadar kullanılmaktadır. Bu kullanıcılar, parka her hangi bir şeye zarar vermek amacı ile gelen kişiler üzerinde bir denetim mekanizması oluşturmaktadır. Bu sonuç ile Jane Jacobs'un 1991'de yaptığı araştırma sonucunda, sosyal kontrolün sağlandığı alanlarda vandalizm eylemlerinin azaldığı (39) görüşü desteklenmektedir.

Bunun yanı sıra, ilkbahar ve kış mevsimlerinde tahrip edilmiş aydınlatma elemanlarının sayısının fazla olmasının nedenleri, bu mevsimlerde ışıklandırma yapılmayan gecelerin sayısının çok olması ve görsel kontrol imkanlarının zayıflaması ile onarılmayan donatıların kişileri vandalizm eylemlerine yönelik davranışlara itmesi olabilir.

3.2.3. Örtü Elemanlarında Tespit Edilen Vandalizm Eylemlerinin Parklara Göre Dağılımı

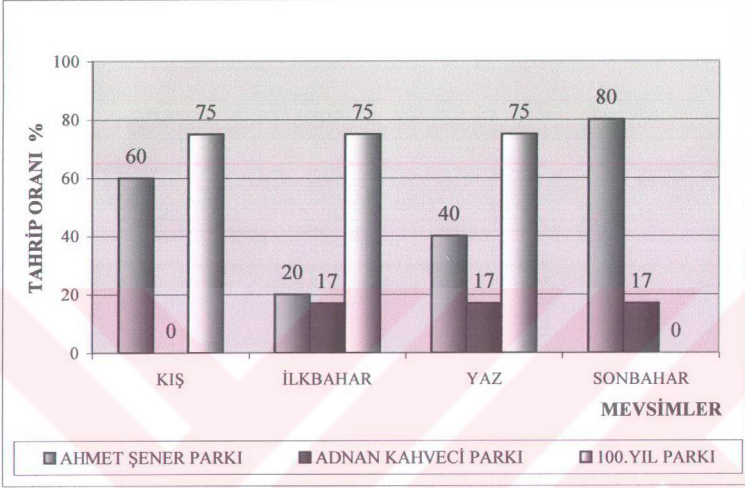
Kış mevsiminde, Ahmet Şener Parkında incelenen 5 örtü elemanından 3'ü, 100. Yıl Parkı'nda incelenen 4örtü elemanından 3'ü tahrip edilmiştir. Adnan Kahveci Parkı'nda yer alan 6 örtü elemanında tahribat gözlenmemiştir.

İlkbaharda, Ahmet Şener Parkı'nda ve Adnan Kahveci Parkı'nda incelenen örtü elemanlarının 1'i, 100. Yıl Parkı'nda ise 3'ü tahrip edilmiştir.

Yaz mevsiminde, Ahmet Şener Parkı'nda 2, Adnan Kahveci Parkı'nda 1 ve 100. Yıl Parkı'nda 3 örtü elemanında tahribatlar saptanmıştır.

Örtü elemanlarının, Ahmet Şener Parkı'nda 4'ü, Adnan Kahveci Parkı'nda 1'i sonbaharda tahrip edilmiştir. Bu mevsimde 100. Yıl Parkı'nda bulunan örtü elemanlarında tahribat gözlenmemiştir.

Mevsime göre değerlendirildiğinde, tahrip edilmiş örtü elemanlarının yüzde olarak değerlerinin parklara göre dağılımı şekil 18’de görülmektedir.

Şekil 18. Mevsimlere göre örtü elemanlarındaki tahribatların parklara göre dağılımı

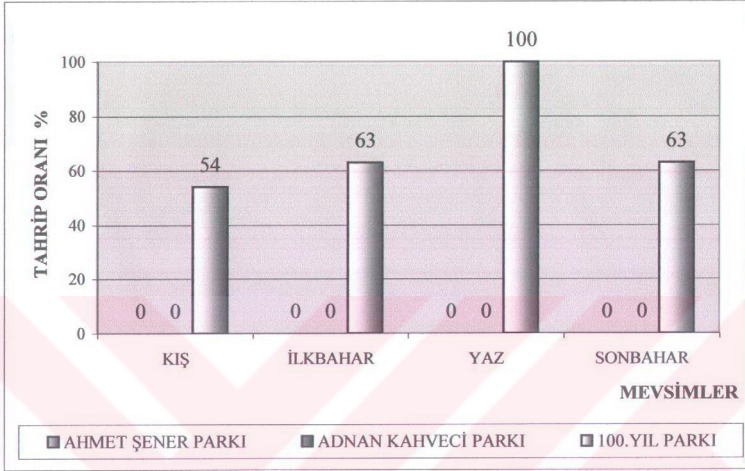
Bu sonuçlardan, örtü elemanlarında görülen vandalizm eylemlerinde mevsimsel bir farklılığın olup olmadığını söylemek olanaklı değildir.

3.2.4. Piknik Masalarında Tespit Edilen Vandalizm Eylemlerinin Parklara Göre Dağılımı

Piknik masalarındaki tahribatlar mevsimlere göre değerlendirildiğinde, en fazla hasarın yaz mevsiminde, en az hasarın ise kış mevsiminde olduğu tespit edilmiştir.

11 piknik masasının kış mevsiminde 6’sı, ilkbaharda 7’si, yaz mevsiminde 11’i ve sonbaharda 7’si hasar görmüştür.

Mevsime göre değerlendirildiğinde, hasar görmüş piknik masalarının yüzde olarak değerleri şekil 19’da verilmiştir.

Şekil 19. Mevsimlere göre piknik masalarındaki tahribatların parklara göre dağılımı

Bu sonuçlardan, 100. Yıl Parkı’nın kullanım amacına da bağlı olarak kullanıcıların az olduğu mevsimlerde tahribatın da azaldığı sonucuna varılabilir.

3.3. Donatılarda Görülen Vandalizm Eylemlerinin Türlerine Göre Sınıflandırılması

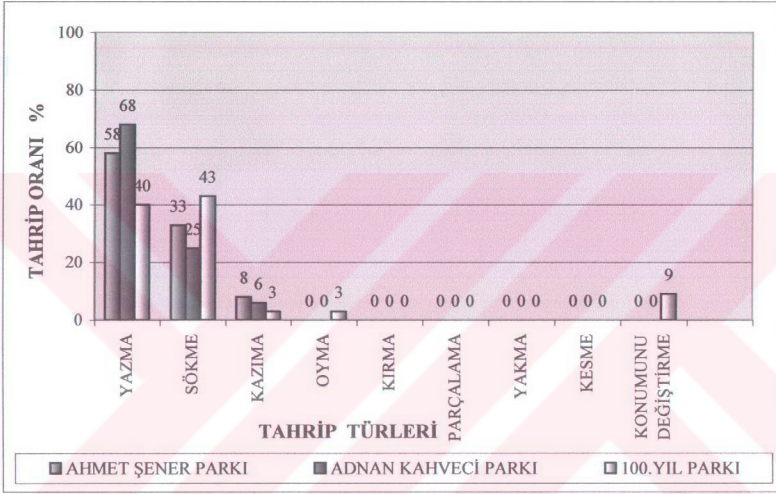
3.3.1. Banklarda Tespit Edilen Vandalizm Eylem Türlerinin Parklara Göre Dağılımı

Ahmet Şener Parkı’nda yazma % 58, sökme % 33 ve kazıma eyleminin % 8 oranında olduğu tespit edilmiştir.

Adnan Kahveci Parkı’nda yazma % 68, sökme % 25, kazıma % 6 ve oyma eyleminin % 0,4 oranında gerçekleştiği saptanmıştır.

100. Yıl Parkı'nda en sık rastlanılan tahrip türü % 43 oranıyla sökme eylemidir. Ayrıca % 40 oranında yazma, % 3 oranında oyma ve kazıma ve % 9 oranında nesnenin konumunu değiştirme eylemlerinin de olduğu görülmüştür.

Eylemlerin tekrarlanma sayısına bağlı olarak yüzde değerleri şekil 20'de verilmiştir.

Şekil 20. Banklardaki vandalizm eylem türlerinin parklara göre dağılımı

Banklarda tespit edilen tahrip türlerine bakıldığında, her üç parkta yazma ve sökme eylemlerinin diğer eylem türlerinden daha baskın olduğu görülmektedir. Yazma eyleminin diğer eylem türleri arasında en kolay uygulanabilir eylem türü olduğu düşünülmektedir. Bankta oturan bir kişi rahatlıkla yapmak istediği tahribatı, çevredeki diğer kullanıcıların dikkatini çekmeden gerçekleştirebilmektedir. Bu fiziksel rahatlığa bağlı olarak yazma eylemi oranının arttığı söylenebilir.

Eylem türlerinin parklara göre dağılımından, yazma eyleminin Adnan Kahveci Parkı'nda, sökme eyleminin 100. Yıl Parkı'nda daha fazla olduğu belirlenmiştir. 100. Yıl Parkı'nın herhangi bir bölgesinde oturan kişinin, aradaki bitkilerin yoğunluğu ve alandaki

kot farkları nedeni ile bir başka bölgeden rahatlıkla görülememesi, yazma eylemine oranla daha fazla hareket gerektiren sökme eylemini artırdığı söylenebilir. Yazma eylemini sökme, kazıma, konumunu değiştirme ve oyma eylemleri izlemektedir .

Ahmet Şener Parkı'nda bulunan banklarda tespit edilen tahrip türlerine örnek olarak şekil 21, 22, 23 ve 24'de örnekler verilmiştir. Şekil 21'de arkılığı ve oturma yeri tamamen sökülmüş, ahşap bir bank, şekil 22 ve 23'de ise zeminle bağlantıları koparılmış iki metal bank örneği görülmektedir. Şekil 24'de ise ahşap bir bankta yazma eyleminin bıraktığı fiziksel izler görülmektedir.

Şekil 21. 5. Gözlemde B2'nin fiziksel durumu

Şekil 22. 9. Gözlemden B30'un fiziksel durumu

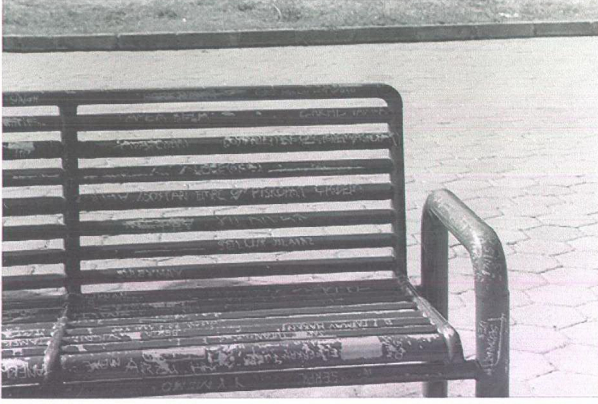
Şekil 23. Ön gözlemden tespit edilen metal bir bankın fiziksel durumu

Şekil 24. 1. Gözlemde B20'nin fiziksel durumu

Adnan Kahveci Parkında yer alan banklarda saptanan hasarlara örnekler aşağıdaki şekillerde görülmektedir (Şekil 25, 26, 27). Şekil 25'de yazma eylemi ile tahrip edilmiş metal bir bank örneği görülmektedir. Stanley Cohen'in de belirttiği gibi, yüzeye uygulanan rengin tahrip edildiğinde bankın orijinal rengi ile arasında oluşan farkın açık bir şekilde görülmesi, bankın tekrar tahrip edilmesini etkilediği söylenilebilir. Şekil 26'da oturma bölümü tahrip edilmiş ahşap bir bank görülmektedir.

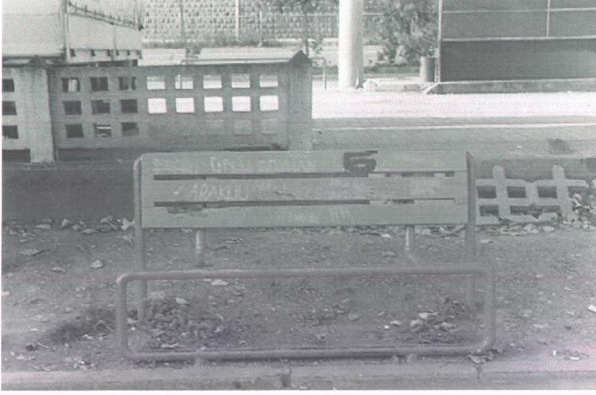
Adnan Kahveci Parkı'nda en fazla görülen tahrip türlerinden yazma ve sökme eylemlerinin her ikisine de maruz kalmış bir bank örneği verilmiştir (Şekil 27).

Şekil 25: 10.gözlemde B68'in fiziksel durumu

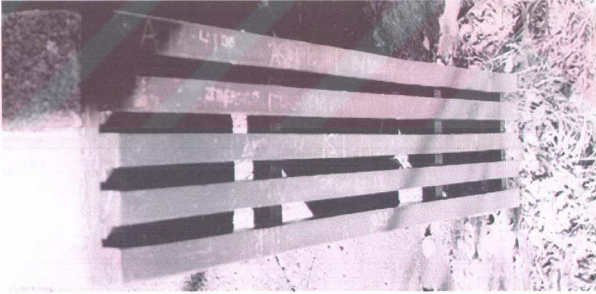

Şekil 26. 4. Gözlemde B55'in fiziksel durumu

Şekil 27. 12. Gözlemde B5'in fiziksel durumu

100. Yıl Parkı'nda tespit edilen tahrip türlerinden yazma eylemi ile yüzey görünümü bozulmuş bir bank örneği şekil 28'de görülmektedir.

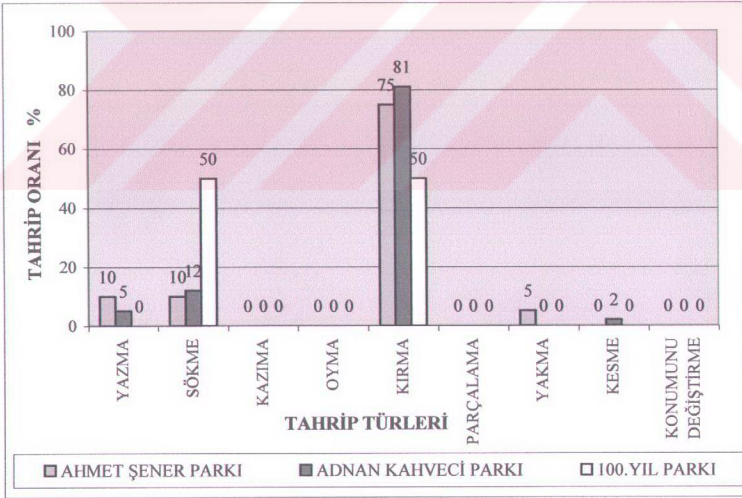
Şekil 28. 1. Gözlemde B19'un fiziksel durumu

3.3.2. Aydınlatma Elemanlarında Tespit Edilen Vandalizm Eylem Türlerinin Parklara Göre Dağılımı

Ahmet Şener Parkı'nda yer alan aydınlatma elemanlarında en sık rastlanılan eylem kırma eylemidir. Bu eylemi yazma, sökme ve yakma eylemleri izlemektedir. Kırma % 75, yazma ve sökme %10 ve yakma eylemi % 5 oranında görülmüştür.

Adnan Kahveci Parkı'nda aydınlatma elemanlarında tespit edilen tahrip türlerinden kırma % 81, sökme % 12, yazma % 5 , ve kesme eyleminin %2 oranında olduğu saptanmıştır.

100. Yıl Parkı'nda incelenen aydınlatma elemanlarında karşılaşılan tahrip türlerinden sadece kırma ve sökme eylemlerinin bu parkta yer aldığı tespit edilmiştir. Her iki eylemde % 50 oranında gerçekleşmiştir. Bu eylemlerin tekrarlanma sayısına bağlı olarak yüzde değerleri şekil 29'da verilmiştir.

Şekil 29. Aydınlatma elemanlarındaki vandalizm eylem türlerinin parklara göre dağılımı

Şekil 29'a bakıldığında, üç parkta bulunan aydınlatma elemanlarında saptanan tahrip türlerinden kırma eyleminin diğer eylem türlerinden daha fazla olduğu görülmektedir.

Aydınlatma elemanlarında kullanılan karpuz lambaların cam malzemeden olması ve camın kolay kırılabilirliği de bilindiğinden, bu eylemin daha fazla gerçekleştirildiği söylenilebilir. Ayrıca, aydınlatma elemanlarının yüzeyinin dar olması yazma, kazıma, oyma vb. eylem türlerine fazla fırsat vermemektedir.

Bunun yanı sıra, sökmeye eyleminin de diğer parklara oranla sadece 100. Yıl Parkı'nda daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, 100. Yıl Parkı'nda görsel kontrolün zayıf olmasından kaynaklanmaktadır.

Aydınlatma elemanlarında tespit edilen diğer tahrip türleri yazma, yakma ve kesme eylemleridir.

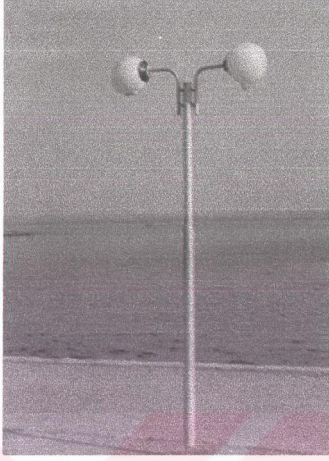
Ahmet Şener Parkı'nda incelenen aydınlatma elemanlarında saptanan tahrip türlerine örnekler şekil 30, 31 32 ve 33'de verilmiştir. Şekil 30'da armatürleri kırılmış bir aydınlatma elemanı görülmektedir. Bu donatı onarılmadığı süre içerisinde fonksiyonel olarak görevini yapamamıştır. Aydınlatma elemanlarında nadir olarak görülen tahrip türlerinden yazma eyleminin fiziksel yansıması şekil 31'de görülmektedir. Gözlem süresi sonuna kadar bu donatıda yeni bir tahribat gözlenmemiştir. Şekil 32 ve 33'de ise ender rastlanılan bir tahrip türü görülmektedir. Bu donatının her iki armatürünün yakma eylemi ile şekli bozulmuştur.

Şekil 30. 6. Gözlemde A26'nın fiziksel durumu

Şekil 31. 1. Gözlemde A24'ün fiziksel durumu

Şekil 32. 12. Gözlemde A19'un fiziksel durumu

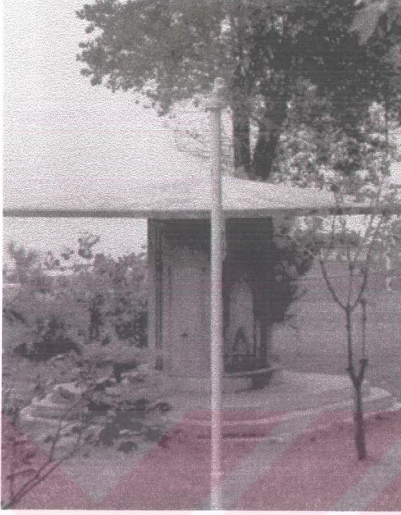
Şekil 33. 12. Gözlemde A19'un fiziksel durumu

Adnan Kahveci Parkı'nda saptanan tahrip türleri arasında olan kırma eylemi ile fonksiyonel görevi geçici bir süre sonlanmış bir aydınlatma elemanı örneği şekil 34'de görülmektedir.

Şekil 34. 5. Gözlemde A 19'un fiziksel durumu

100. Yıl Parkı'nda bulunan bir aydınlatma elemanında saptanan tahrip türüne bir örnek şekil 35'de verilmiştir.

Şekil 35. 11. Gözlemde A 20nin fiziksel durumu

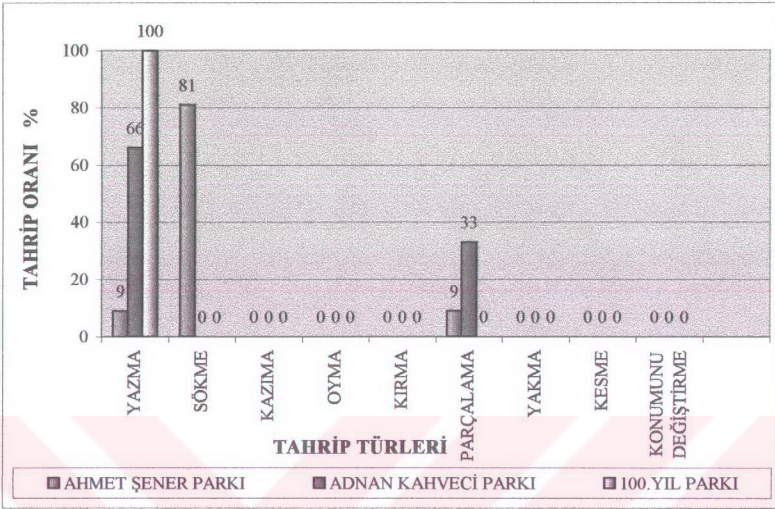
3.3.3. Örtü Elemanlarında Tespit Edilen Vandalizm Eylem Türlerinin Parklara Göre Dağılımı

Ahmet Şener Parkı'nda bulunan örtü elemanlarında en sık karşılaşılan tahrip türü sökme eylemi olarak tespit edilmiştir. Sökme eyleminin % 81, yazma ve parçalama eylemlerinin % 9 oranında olduğu belirlenmiştir.

Adnan Kahveci Parkı'nda yer alan donatılardaki tahrip türlerinin dağılıma göre yazma eyleminin % 66, parçalama eyleminin %33 oranında olduğu tespit edilmiştir.

100. Yıl Parkı'nda incelenen örtü elemanlarında tespit edilen eylem türlerinden yazma eyleminin % 100 oranında olduğu belirlenmiştir.

Bu donatılarda tespit edilen eylemlerin yüzde olarak değerleri şekil 36'da gösterilmiştir.

Şekil 36. Örtü elemanlarındaki vandalizm eylem türlerinin parklara göre dağılımı

Ahmet Şener Parkı'nda bulunan 5, Adnan Kahveci Parkı'nda bulunan 6, 100. Yıl Parkı'nda 5 olmak üzere toplam 16 örtü elemanı, üç farklı malzemeden yapılmıştır. Malzeme farkı olmasına rağmen, tahrip türlerine ilişkin bir yorum yapılabilmesini, sayılarının yetersiz olması güçleştirmektedir.

Yine de, 100. Yıl Parkı'nda bulunan ahşap örtü elemanlarında yazma ve Ahmet Şener Parkı'nda bulunan metal+branda örtü elemanlarında sökme eyleminin diğer eylem türlerine göre daha baskın olması, tahrip edilmelerinde malzeme faktörünün de bir etken olabileceğini de düşündürmektedir.

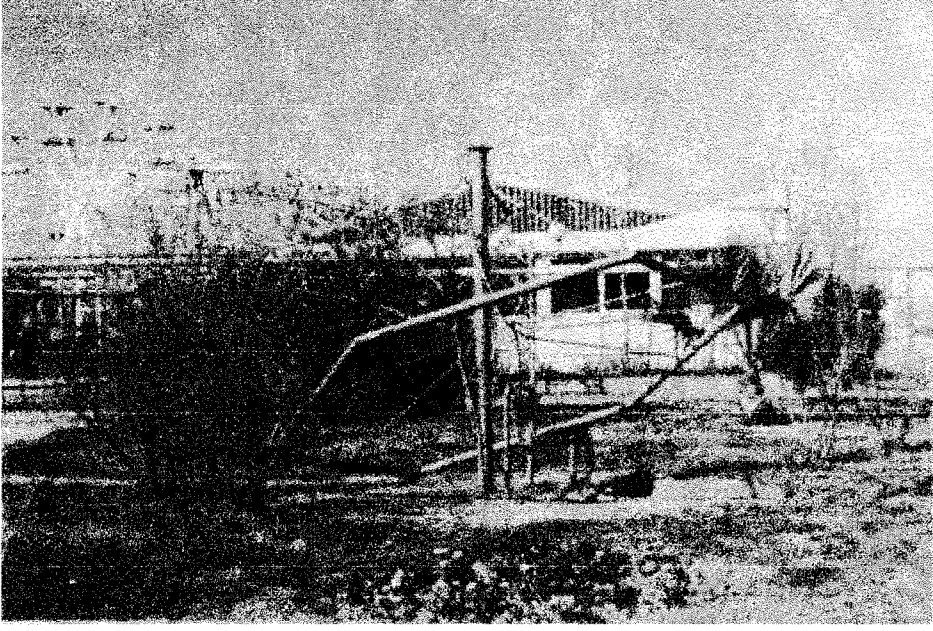
Ahmet Şener Parkı'nda bulunan örtü elemanlarında tespit edilen hasarlara örnek olarak, şekil 37, 38, 39 ve 40'da bir aylık süreç içerisinde Ö1 nolu donatıda tespit edilen tahrip türleri gösterilmiştir.

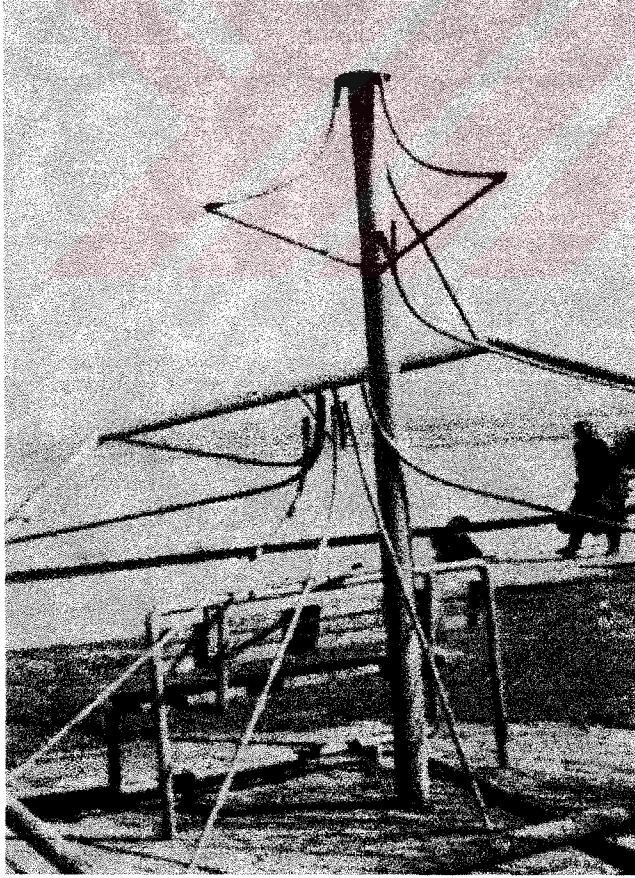
Şekil 37. 5. Gözlemden iki hafta önce Ö1'in fiziksel durumu

Şekil 38. 5. Gözlemden bir hafta önce Ö1'in fiziksel durumu

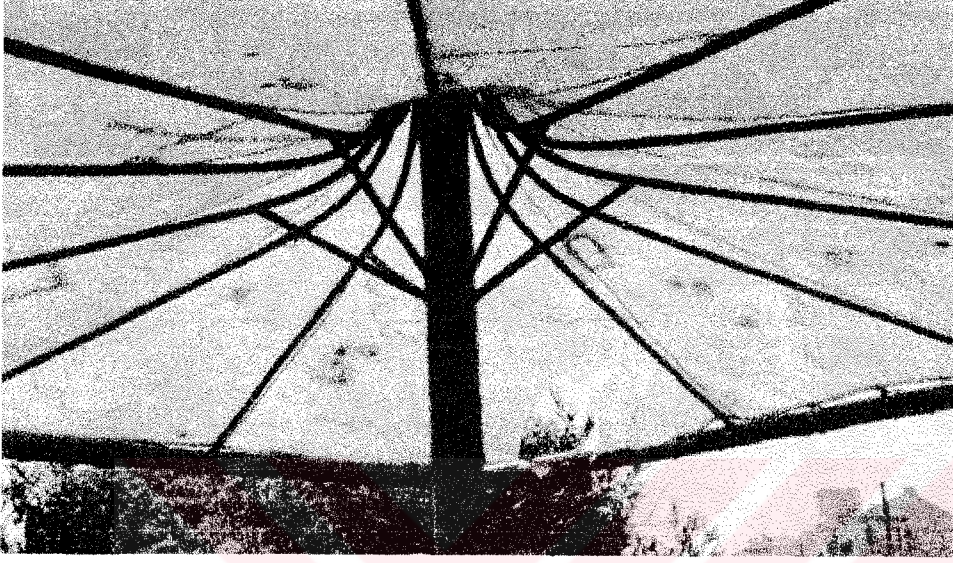

Şekil 39. 5. Gözlemde Ö1'in fiziksel durumu

Şekil 40. 5. Gözlemde Ö1'in fiziksel durumu

Adnan Kahveci Parkı'nda bulunan örtü elemanlarında saptanan yazma ve parçalama eylemlerine maruz kalmış bir donatı şekil 41'de görülmektedir. Şekil 42'de ise 100. Yıl Parkı'nda bulunan bir örtü elemanının yazma eylemi ile yüzey görünümü tahrip edilmiş taşıyıcı kısmı görülmektedir.

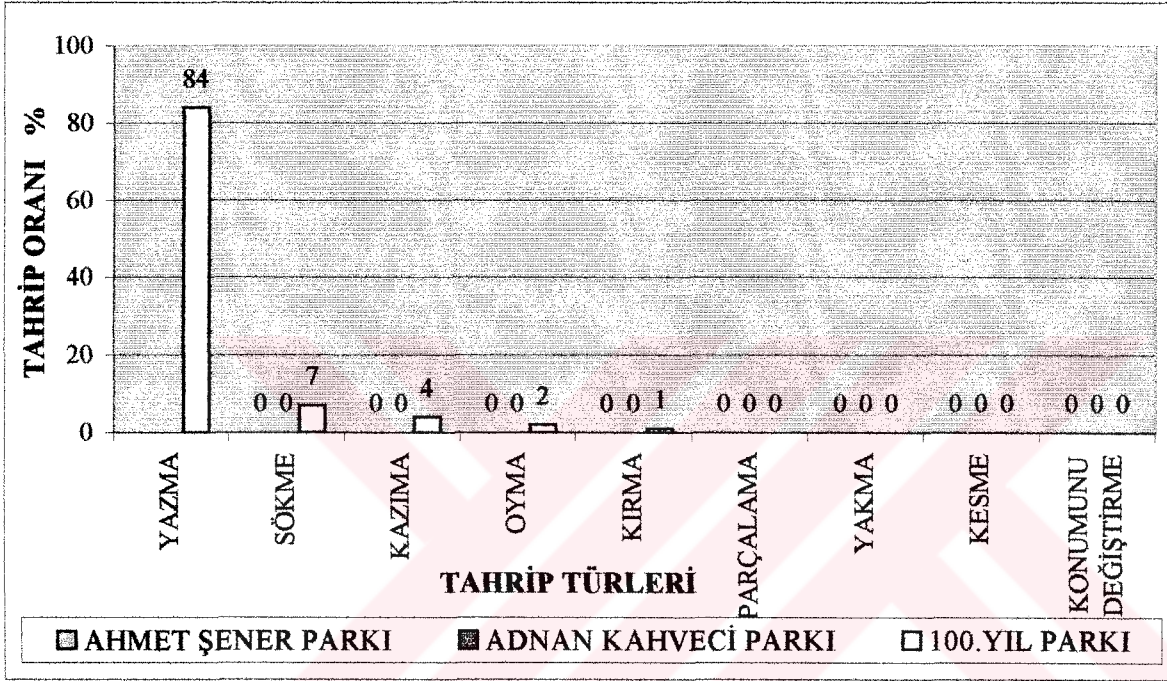
Şekil 41. 8. Gözlemlerde Ö1'in fiziksel durumu

Şekil 42. 4. Gözlemlerde Ö4'ün taşıyıcı ayağının fiziksel durumu

3.3.4. Piknik Masalarında Tespit Edilen Vandalizm Eylem Türlerinin Parklara Göre Dağılımı

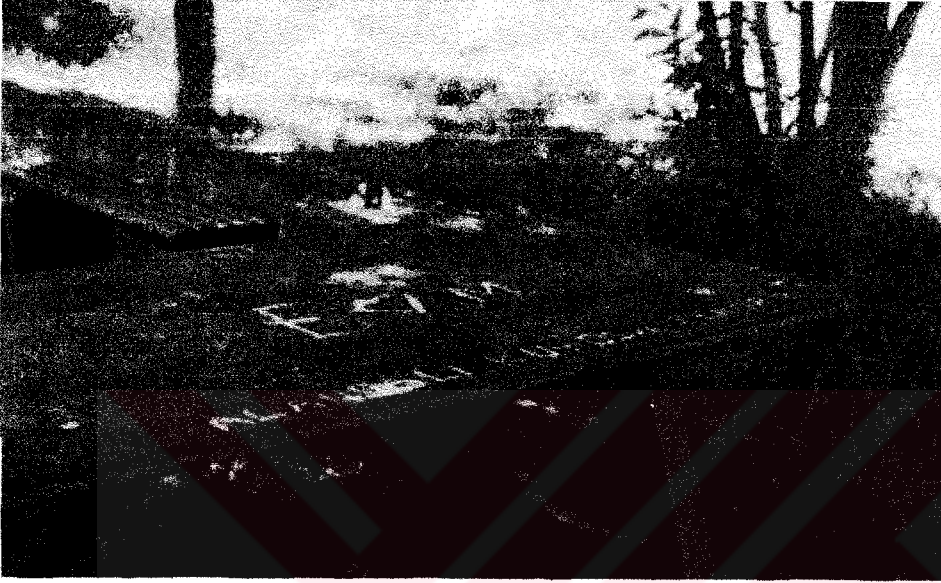
Piknik masalarında tespit edilen tahrip türleri yazma, sökme, kazıma, oyma ve kırma eylemleridir. Yazma % 84, sökme % 7, kazıma % 4, oyma %2 ve kırma eyleminin %1 oranında gerçekleştiği belirlenmiştir (Şekil 43).

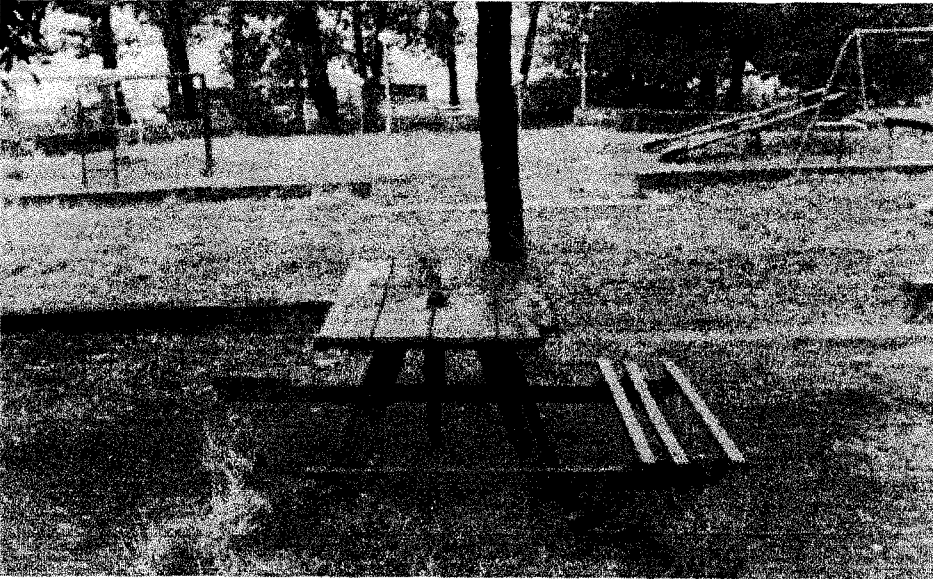
Şekil 43: Piknik masalarındaki vandalizm eylem türlerinin parklara göre dağılımı

Piknik masalarında yazma eyleminin diğer eylem türlerinden daha fazla olduğu görülmektedir. Piknik masalarının ahşap malzemeden üretilmesi, ahşabın kolay yazılan veya çizilen bir malzeme olması ve donatı yüzeyinin geniş olmasının tahrip edilmelerinde bir etken olabileceğini düşündürmektedir. Ayrıca, ahşap piknik masaları üzerindeki yazıların yeni tahripleri etkilediği söylenilebilir. Grahame Underwood'un , küçük hasarlar daha büyük hasarlara yol açar tespitinin (25) bu donatı üzerindeki etki gücü açıkça görülmektedir. Yapılan gözlemlerde piknik masalarının yoğun olarak kullanıldığı da bilindiğinden, tahrip edilmelerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Piknik masalarında saptanan tahrip türlerine örnekler şekil 44, 45, 46 ve 47’de verilmiştir. Şekil 44’de yazma eylemine maruz kalmış bir donatı örneği görülmektedir. Şekil 45 ve 46’da yer alan donatılar kırma ve sökme eylemleri ile tahrip edilmiştir. Parkın temizliği ile ilgili görevlinin kendi kişisel çabalarıyla geliştirdiği çözüm önerisi şekil 46’da görülmektedir.

Şekil 44. 9. Gözlemde P9’un fiziksel durumu

Şekil 45. 11. Gözlemde P10’un fiziksel durumu.

Şekil 46. 1. Gözlemde P11'in fiziksel durumu

Şekil 47'de sürekli yazma eylemi ile tahrip edilen bir piknik masası örneği bulunmaktadır. Yeni tahriplerin öncekilerle farkı şekilde açıkça okunmaktadır.

Şekil 47. 11. Gözlemde P7'nin fiziksel durumu

3.4. Donatı Türü-Eylem Türü İlişkisi

Saptanan tahrip türlerine bakıldığında, donatı türleri ile eylem türleri arasında bir ilişki olduğu görülmektedir. Kişinin bir donatı üzerinde yapacağı tahribin türünü tercih etmesinde, o donatının türünün etkisi olduğu düşünülmektedir. Tahrip türlerinin seçiminin şansa bağlı olup olmadığını ortaya koymak amacı ile χ^2 testi kullanılmıştır. Öncelikle her üç parkta bulunan donatı türlerinde saptanan tahrip türlerinin sayısı belirlenmiştir. Yapılan hesaplamalar sonucu χ^2 değeri 498,66 olarak bulunmuştur (Tablo 5). Serbestlik derecesi 27 için P 0.01 önem düzeyinde 47.00 olarak okunmuştur. χ^2 hesap $> \chi^2_{27, 0,01}$ olduğu için donatı türlerinin tahrip edilmelerinde, kişinin eylem türünü seçtiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 5. Tahrip türlerinin donatı türlerine etkisinin değerlendirildiği χ^2 değer tablosu

	Bank		Aydınlatma Elemanı		Örtü elemanı		Piknik Masası	
	Gözlenen frekans	Beklenen frekans	Gözlenen frekans	Beklenen frekans	Gözlenen frekans	Beklenen frekans	Gözlenen frekans	Beklenen frekans
Yazma	300	267,16	4	54,05	17	14,91	58	42,87
Sökme	106	96,57	21	19,53	5	5,39	5	15,49
Yırtma	0	0,70	0	0,14	1	0,03	0	0,11
Parçalama	0	0,70	0	0,14	1	0,03	0	0,11
Kırma	1	43,00	59	8,70	0	2,40	1	6,90
Kesme	0	0,70	1	0,14	0	0,03	0	0,11
Yakma	0	1,40	2	0,28	0	0,07	0	0,22
Kazıma	18	14,80	0	2,99	0	0,82	3	2,37
Oyma	2	2,81	0	0,57	0	0,15	2	0,45
Konum değiştirme	3	2,11	0	0,42	0	0,11	0	0,33

χ^2 : 498,66

Serbestlik derecesi: 27

Tablo değeri P 0,01 için: 47,00

3.5. Renklerine Göre Donatılardaki Hasar Dağılımı

Vandalizm oluşumunda rengin etkisinin olup olmadığını belirlemek amacı ile, her üç parkta incelenen donatılar arasında renk açısından çeşitliliğin görüldüğü banklar bu değerlendirmeye alınmıştır. Her üç parkta tahrip gören ve görmeyen banklar renklerine göre sınıflandırılarak tabloda sunulmuştur (Tablo 6).

Tablo 6. Tahrip gören ve görmeyen bankların renklerine göre dağılımı

	Renkler	Tahrip Gören Bank Sayısı	Tahrip Görmeyen Bank Sayısı
AHMET ŞENER PARKI	Mavi	10	0
	Yeşil	3	0
	Sarı	1	0
	Kırmızı	3	1
	Kahverengi	12	0
	Turuncu	-	-
	Beyaz	-	-
ADNAN KAHVECİ PARKI	Mavi	26	2
	Yeşil	7	0
	Sarı	3	0
	Kırmızı	12	1
	Kahverengi	8	0
	Turuncu	10	0
	Beyaz	4	3
100. YIL PARKI	Mavi	-	-
	Yeşil	-	-
	Sarı	-	-
	Kırmızı	-	-
	Kahverengi	18	33
	Turuncu	-	-
	Beyaz	-	-

Banklarda yapılan tahribatların renklerle ilişkisinin olup olmadığını belirlemek amacı ile χ^2 testi kullanılmıştır. 100. Yıl Parkı'nda tek renk bank bulunduğu için, bu testin her park için ayrı ayrı yapılmasının uygun olmadığı düşünülmüştür. Her üç parkta bulunan banklar renklerine ve tahrip görüp görmediklerine göre tekrar sınıflandırılmış ve bu yeni dağılım tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Üç park toplamı için tahrip gören ve görmeyen bankların renklerine göre dağılımı

AHMET ŞENER PARKI +ADNAN KAHVECİ PARKI +100. YIL PARKI		
Renkler	Tahrip Gören Bank Sayısı	Tahrip Görmeyen Bank Sayısı
Mavi	36	2
Yeşil	10	0
Sarı	4	0
Kırmızı	15	2
Kahverengi	38	33
Turuncu	10	0
Beyaz	4	3

Başlangıçta bankların tahrip edilmesinde rengin etkisi yoktur hipotezi kurulmuştur (H_0). Bu hipoteze dayanarak işlemler yapılmış ve χ^2 değeri 35,68 olarak hesaplanmıştır. χ^2 tablo değeri serbestlik derecesi 6 için P 0.01 önem düzeyinde 16,8 olarak okunmuş ve χ^2 hesap $> \chi^2_{6; 0,01}$ olduğundan H_0 hipotezi reddedilmiştir. % 1 yanılma ile üç parkta bulunan banklarda tespit edilen tahribatların renkle ilişkisinin olduğu belirlenmiştir (Tablo 8). Harriet H. Christensen ve Diane M. Samdahl'ın 1985'te yaptıkları araştırmada da aynı sonuçlara ulaşılmış olması (36) tahribatların renkle ilişkisinin olduğu görüşünü desteklemektedir.

Tablo 8. Ahmet Şener Parkı + Adnan Kahveci Parkı + 100. Yıl Parkı'nda tahrip gören ve görmeyen bankların renklerine göre değerlendirildiği χ^2 değer tablosu

Renkler	Tahrip Gören Bank Sayısı (Gözlenen frekans)	Beklenen Frekans	Tahrip Görmeyen Bank Sayısı (Gözlenen Frekans)	Beklenen frekans
Mavi	36	28,31	2	9,68
Yeşil	10	7,45	0	2,54
Sarı	4	2,98	0	1,01
Kırmızı	15	12,66	2	4,33
Kahverengi	38	52,91	33	18,08
Turuncu	10	7,45	0	2,54
Beyaz	4	5,21	3	1,78

χ^2 : 35,68

Serbestlik Derecesi: 6

Tablo Değeri P 0,01 için: 16,8

3.6. Malzemelerine Göre Donatılardaki Hasar Dağılımı

Vandalizm oluşumunda malzemenin etkisinin olup olmadığını belirlemek amacı ile malzeme çeşitliliği saptanan banklar bu değerlendirmeye alınmıştır. Tahrip gören ve görmeyen banklar malzemelerine göre gruplandırılarak tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9: Tahrip gören ve görmeyen bankların malzemelerine göre dağılımı

AHMET ŞENER PARKI	Malzemeler	Tahrip Gören Bank Sayısı	Tahrip Görmeyen Bank Sayısı
	Ahşap	24	0
	Metal	5	1
	PVC	-	-
ADNAN KAHVECİ PARKI	Ahşap	63	3
	Metal	3	0
	PVC	4	3
100. YIL PARKI	Ahşap	17	34
	Metal	-	-
	PVC	-	-

Banklarda yapılan tahribatların malzemeleri ile ilişkisinin olup olmadığını saptamak amacı ile, χ^2 testi yapılmıştır. 100. Yıl Parkı'nda tek tür malzeme bulunduğu için, bu test her üç parkta bulunan bankların toplamı için yapılmıştır. Her üç parkta bulunan banklar malzemelerine göre ve tahrip görme durumlarına göre yeniden sınıflandırılmıştır (Tablo 10).

Tablo 10. Üç park toplamı için tahrip gören ve görmeyen bankların malzemelerine göre dağılımı

AHMET ŞENER PARKI +ADNAN KAHVECİ PARKI +100. YIL PARKI		
Malzemeler	Tahrip Gören Bank Sayısı	Tahrip Görmeyen Bank Sayısı
Ahşap	104	37
Metal	8	1
PVC	4	3

Bankların tahrip edilmesine malzemenin etkisi yoktur hipotezi (H_0) ile χ^2 değeri 1,61 olarak hesaplanmıştır. χ^2 tablo değeri serbestlik derecesi 2 için P 0.01 önem düzeyinde 9,21 olarak okunmuştur. χ^2 hesap $\chi^2_{2; 0,01}$ olduğu için H_0 hipotezi kabul edilmiştir. %1 yanılma düzeyinde üç parkta bulunan banklarda saptanan hasarların malzeme ilişkisinin olmadığı belirlenmiştir (Tablo 11).

Ahşap malzemelerin sayısının fazla, metal ve pvc malzeme sayısının çok az olmasının yapılan istatistiksel değerlendirme sonucunu olumsuz yönde etkilediği düşünülmektedir. Bu değerlendirme, malzeme faktörünün donatının tahrip edilmesinde etkisinin olmadığını ortaya koysa da, yapılan araştırmalara dayanarak Stanley Cohen'in bu sonucun tersini savunduğu bilinmektedir. İncelenen bankların malzeme türlerinin sayılarının birbirlerine yakın olması durumunda, donatıların tahrip edilmelerinde malzeme faktörünün etken olduğu düşüncesi doğrulanmış olabilirdi.

Tablo 11. Ahmet Şener Parkı + Adnan Kahveci Parkı + 100. Yıl Parkı'nda tahrip gören ve görmeyen bankların malzemelerine göre değerlendirildiği χ^2 değer tablosu

Malzemeler	Tahrip Gören Bank Sayısı (Gözlenen frekans)	Beklenen Frekans	Tahrip Görmeyen Bank Sayısı (Gözlenen Frekans)	Beklenen frekans
Ahşap	104	104,17	37	36,82
Metal	8	6,64	1	2,35
Pvc	4	5,17	3	1,82

χ^2 : 2,08

Serbestlik Derecesi: 2

Tablo Değeri P 0,01 için: 9,21

3.7. Tahrip Edilen Bir Donatının Tekrar Tahrip Edilme Durumunun Donatı Türlerine Göre Dağılımı

Daha önceki tahriplerin, kişiyi ya da kişileri tahrik edici nitelikte etkilemesi, yeni tahriplerin oluşumunu hızlandırdığı düşünülmektedir. Ahmet Şener Parkı, Adnan Kahveci

Parkı ve 100. Yıl Parkı'nda incelenen donatılarda bu durumun varlığı donatı türlerine bağlı olarak irdelenmiştir.

3.7.1. Banklar

Gözlemlere başlamadan önce bankların daha önce tahrip edilip edilmediği, üzerindeki fiziksel izlerden saptanmış ve veri olarak gözlem çizelgelerine aktarılmıştır (Ek tablo 1, 4, 7).

Daha önceki hasarların yeni hasarların oluşmasına etkisini belirleyebilmek için parklara göre dağılımlar yapılmıştır. 1. Gözlemden önce tahrip edilen banklardan, gözlem süresi sonuna kadar Ahmet Şener Parkı'nda 29'u, Adnan Kahveci Parkı'nda 46'sı ve 100. Yıl Parkı'nda 14'ü tekrar tahrip edilmiştir. 1. Gözlemden önce tahrip edilmiş banklardan, Ahmet Şener Parkı'nda 1'inde ve 100. Yıl Parkı'nda 26'sında yeni tahripler görülmemiştir.

Daha önce tahrip edilmeyen banklardan, gözlem süresi sonunda Adnan Kahveci Parkı'nda 24'ü ve 100.Yıl Parkı'nda 4'ünde yeni tahripler saptanmıştır. Gözlem süresi sonunda herhangi bir tahribatın rastlanmadığı bank sayısı Adnan Kahveci Parkı'nda 6 ve 100. Yıl Parkı'nda 7 olarak belirlenmiştir (Tablo 12).

Tablo 12. Bankların parklara göre dağılımı

BANKLAR				
Parklar	Daha Önce Tahrip Edilenler		Daha Önce Tahrip Edilmeyenler	
	Tekrar Tahrip Edilenler	Tekrar Tahrip Edilmeyenler	Yeni Tahrip Edilenler	Yeni Tahrip Edilmeyenler
Ahmet Şener Parkı	29	1	0	0
Adnan Kahveci Parkı	46	0	24	6
100.Yıl Parkı	14	26	4	7

Bu sonuçlardan, daha önce tahrip edilmiş bankların % 77'sinin tekrar tahrip edildiği görülmektedir. Daha önce tahrip edilmeyen banklardan % 68'inde yeni tahribatlar saptanmıştır. Bu durumda daha önce tahrip edilmiş bir bankın tekrar tahrip görme ihtimali,

daha önce tahrip görmemiş bir bankın tahrip görme ihtimalinden daha fazla olduğu söylenilebilir.

3.7.2. Aydınlatma Elemanları

Aydınlatma elemanlarının daha önce tahrip edilip edilmediği, mevcut fiziksel izler değerlendirilerek, gözlemlere başlamadan önce tespit edilmiştir(Ek tablo 2, 5, 8).

Aydınlatma elemanlarında tespit edilen daha önceki hasarların, yeni hasarların yapılmasındaki etkisini görebilmek amacıyla parklara göre dağılımları yapılmıştır (Tablo 13). 1. Gözlemden önce tahrip edilen aydınlatma elemanlarından, gözlem süresinin sonunda Ahmet Şener Parkı'nda 5'i, Adnan Kahveci Parkı'nda 9'u ve 100. Yıl Parkı'nda 1'inin tekrar tahrip edildiği belirlenmiştir. Daha önce tahrip edilmiş aydınlatma elemanlarından, sadece 100. Yıl Parkı'nda bulunan 1 aydınlatma elemanında yeni tahripler gözlenmemiştir.

Daha önce tahrip edilmeyen aydınlatma elemanlarından, Ahmet Şener Parkı'nda 12'sinde, Adnan Kahveci Parkı'nda 21'inde ve 100. Yıl Parkı'nda 10'unda yeni hasarlar saptanmıştır. Gözlem süresi sonunda herhangi bir tahribatin gözlenmediği aydınlatma elemanlarının sayısı Ahmet Şener Parkı'nda 24, Adnan Kahveci Parkı'nda 82 ve 100. Yıl Parkı'nda 45 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 13. Aydınlatma elemanların parklara göre dağılımı

AYDINLATMA ELEMANLARI				
Aydınlatma elemanları	Daha Önce Tahrip Edilenler		Daha Önce Tahrip Edilmeyenler	
	Tekrar Tahrip Edilenler	Tekrar Tahrip Edilmeyenler	Yeni Tahrip Edilenler	Yeni Tahrip Edilmeyenler
Ahmet Şener Parkı	5	0	12	24
Adnan Kahveci Parkı	9	0	21	82
100.Yıl Parkı	1	1	10	45

Bu sonuçlara bağlı olarak daha önce tahrip gören aydınlatma elemanlarının % 94'ü tekrar tahrip edilmiştir. Daha önce tahrip edilmemiş aydınlatma elemanlarından % 22'sinde yeni tahripler tespit edilmiştir. Bu sonuçlardan , daha önce tahrip edilmiş bir aydınlatma elemanının tekrar tahrip görme ihtimalinin, daha önce tahrip edilmemiş bir aydınlatma elemanının tahrip görme ihtimalinden daha fazla olduğu çıkarılabilir.

3.7.3. Örtü Elemanları

Örtü elemanları üzerindeki fiziksel izlerden, daha önce tahrip edilip edilmedikleri tespit edilip gözlem çizelgelerine aktarılmıştır (Ek tablo 3, 6, 9). Örtü elemanlarında saptanan daha önceki tahribatların, yeni tahriplerin yapılmasına etkisi tablo 14'de görülmektedir.

Daha önce tahrip edilen örtü elemanlarından, Ahmet Şener Parkı'nda 5'i Adnan Kahveci Parkı'nda 2'si ve 100. Yıl Parkı'nda 4'ü tekrar tahrip edilmiştir. Adnan Kahveci Parkı'nda yer alan örtü elemanlarından daha önce tahrip gördüğü halde 2'si tekrar tahrip edilmemiştir. Ayrıca Adnan Kahveci Parkı'nda bulunan 2 örtü elemanında herhangi bir hasar saptanmamıştır.

Tablo 14. Örtü elemanlarının parklara göre dağılımı

ÖRTÜ ELEMANLARI				
Örtü elemanları	Daha Önce Tahrip Edilenler		Daha Önce Tahrip Edilmeyenler	
	Tekrar Tahrip Edilenler	Tekrar Tahrip Edilmeyenler	Yeni Tahrip Edilenler	Yeni Tahrip Edilmeyenler
Ahmet Şener Parkı	5	0	0	0
Adnan Kahveci Parkı	2	2	0	2
100.Yıl Parkı	4	0	0	0

Daha önce tahrip edilmiş örtü elemanlarının % 85'i tekrar tahrip edilmiştir. Daha önce tahrip edilmemiş örtü elemanlarının, gözlem süresinin sonunda hiç birinde yeni tahrip gözlenmemiştir. Bu sonuçlar, daha önce tahrip edilmiş bir örtü elemanının tekrar tahrip görme ihtimalinin çok yüksek olduğunu göstermektedir.

3.7.4. Piknik Masaları

100. Yıl Parkı'nda gözlemlere başlamadan önce piknik masalarında daha önceki tahribatların olup olmadığı saptanmıştır (Ek tablo 10). Gözlem süresinin sonunda daha önce tahrip edilen piknik masalarının tamamında yeni tahriplerin yapıldığı tespit edilmiştir (Tablo15).

Tablo 15. Piknik masalarının parklara göre dağılımı

PİKNIK MASALARI				
Piknik masaları	Daha Önce Tahrip Edilenler		Daha Önce Tahrip Edilmeyenler	
	Tekrar Tahrip Edilenler	Tekrar Tahrip Edilmeyenler	Yeni Tahrip Edilenler	Yeni Tahrip Edilmeyenler
Ahmet Şener Parkı	-	-	-	
Adnan Kahveci Parkı	-	-	-	-
100.Yıl Parkı	11	0	0	0

Bu dağılımlar, daha önce tahrip edilmiş bir piknik masasının tekrar tahrip görme ihtimalinin çok yüksek olduğunu göstermektedir.

Banklar, aydınlatma elemanları, örtü elemanları ve piknik masalarında yapılan değerlendirmeler , daha önce tahrip edilmiş bir donatının tekrar tahrip görme ihtimalinin, daha önce tahrip edilmemiş bir donatının tahrip görme ihtimalinden daha fazla olduğunu göstermektedir. Bu donatılara ilişkin bulgular ayrıntılı olarak donatı türlerine göre verilmiştir (Tablo 16). Bu sonuçlar Harriet H. Christensen ve Diane M. Samdahl'ın yaptıkları araştırma sonuçları ile aynı doğrultudadır.

Bu sonuçların şansa bağlı olup olmadığını belirlemek amacıyla istatistik önem testi olarak adlandırılan χ^2 testi kullanılmıştır. Bir donatı üzerinde bulunan eski tahribatların, yeni tahriplerin yapılmasında etkili değildir (H_0) hipotezi ile işlemler yapılmış ve χ^2 değeri 228,25 olarak hesaplanmıştır (Tablo 16). χ^2 tablo değeri serbestlik derecesi 9 için P 0.01 önem düzeyinde 21,70 olarak okunmuştur. χ^2 hesap $> \chi^2_{9; 0,01}$ olduğu için H_0 hipotezi

reddedilmiştir. %1 yanılma ile üç parkta bulunan donatılarda daha önce tespit edilen tahribatların, yeni tahriplerin oluşumunda etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 16. Ahmet Şener Parkı-Adnan Kahveci Parkı- 100. Yıl Parkı'nda bulunan donatıların başlangıçta ve gözlem süresi sonundaki hasar dağılımlarına ilişkin χ^2 değer tablosu

Donatılar	<u>Tahrip Edilmiş/ Tekrar Tahrip Edilmiş Donatı Sayısı</u> (Gözlenen Frekans)	Beklenen Frekans	<u>Tahrip Edilmiş/ Tekrar Tahrip Edilmemiş Donatı Sayısı</u> (Gözlenen Frekans)	Beklenen Frekans	<u>Tahrip Edilmemiş/ Yeni Tahrip Edilmiş Donatı Sayısı</u> (Gözlenen Frekans)	Beklenen Frekans	<u>Tahrip Edilmemiş/ Yeni Tahrip Edilmemiş Donatı Sayısı</u> (Gözlenen Frekans)	Beklenen Frekans
Bank	89	50,33	27	11,98	28	28,36	13	66,31
Aydınlatma elemanı	15	67,32	1	16,03	43	37,93	151	88,70
Örtü Elemanı	11	4,80	2	1,14	0	2,70	2	6,33
Piknik Masası	11	3,52	0	0,83	0	1,98	0	4,64

χ^2 : 228,25

Serbestlik Derecesi: 9

Tablo Değeri P 0,01 için: 21,70

3.7. Konuma Bağlı Olarak Donatılardaki Hasar Dağılımı

Ayda bir yapılan gözlemlerde, incelenen her donatı üzerinde yeni tahribatların varlığı ve tahrip türü gözlem çizelgelerine aktarılmıştır (Ek tablo 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9,10). Tahribatların herhangi bir bölgede yoğunlaşp yoğunlaşmadığını belirlemek ve tahrip edilen donatıların diğerlerine göre konumsal farkının olup olmadığını ortaya koymak amacı ile gözlem süresi içerisinde, her üç parkta incelenen donatıların her birinde tespit edilen tahribatlar, planlar üzerinde tahribatların saptandığı ayların sayısını ifade eden halkalarla gösterilerek grafikler oluşturulmuştur. Kısaca bir donatı üzerindeki halka sayısı o donatının gözlenen süre içerisindeki tahrip gördüğü ay sayısını göstermektedir. Halka büyüklüğü ile tahrip büyüklüğü arasında bir ilişki yoktur.

3.7.1. Ahmet Şener Parkı

Ahmet Şener Parkı'nda incelenen donatılarda, tahribatların saptandığı ayların sayısı donatı türlerine göre ayrı ayrı grafiklerle gösterilmiştir. Banklar şekil 48'de, aydınlatma elemanları şekil 49'da ve örtü elemanları şekil 50'de verilmiştir. Tahriplerin hangi bölgelerde yoğunlaştığını görebilmek için her üç donatı birlikte Şekil 51'de sunulmuştur.

Şekil 48'e bakıldığında, gerek yarı kapalı örtü elemanları, gerekse yoğun bitkilerle çevrelenmiş yarı kapalı mekanlarda bulunan B13, B20, B21, B28, B29 ve B30 nolu bankların daha fazla tahrip edildikleri görülmektedir. Bu bankların tali yollar üzerinde yer almaları ve karayolu bağlantısından uzak olmaları daha fazla tahrip edilmelerinde görsel kontrolden uzak olmalarının etkenlerden biri olduğu(1) görüşü ile açıklanabilir.

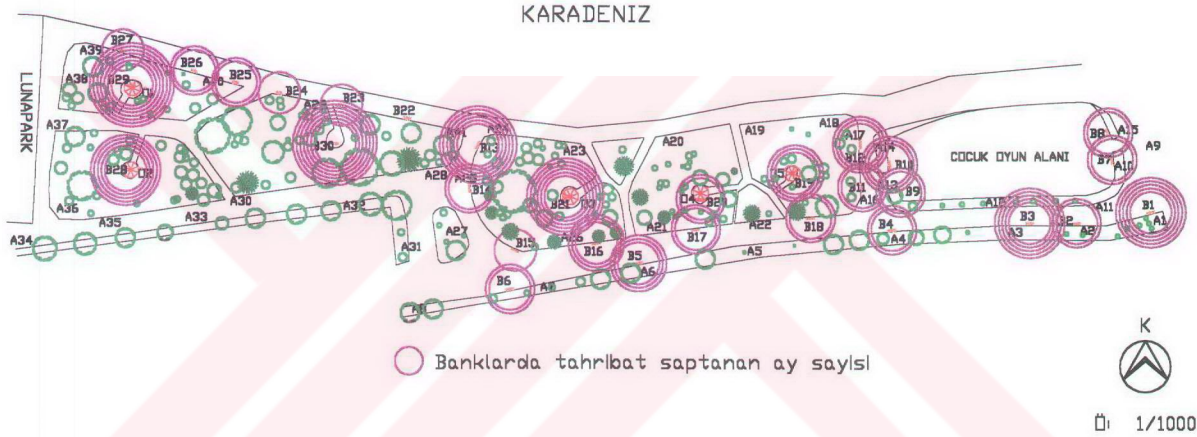
Tahrip edilen aydınlatma elemanlarındaki dağılımlardan, parkın orta bölgesinde bir yoğunlaşmanın olduğu görülmektedir(Şekil49). Kırılan aydınlatma elemanlarının kısa sürede onarılmaması etrafındaki diğer donatıların da vandalizm eylemlerine hedef olma olasılıklarını artırmaktadır. Çocuk oyun alanının batısındaki A23 nolu aydınlatma elemanında gözlenen ilk hasarın sırası ile A25, A26, A18, A10, A9, A24 nolu aydınlatma elemanlarında da gözlenmesi, bir donatıdaki hasarın konum olarak birbirine yakın donatılarda daha büyük hasarların oluşmasında etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Parkın doğu batı yönünde ikiye bölündüğü düşünöldüğünde, tahrip edilmiş aydınlatma elemanlarının parkın kıyıya yakın bölgesinde çok belirgin olmasa da daha fazla olması karayoluna yakın bölgede taşıtların sağladığı görsel kontrolün olumlu etkilerinin olduğunu göstermektedir.

Ayrıca, A30, A31, A32, A33 A34 ve A35 nolu aydınlatma elemanları gibi boylu bitki grupları arasında perdelenmiş olmaları, vandalizm eylemlerine karşı hedef olma riskini azalttığı söylenilebilir.

Örtü elemanları tali yollar üzerinde benzer konumlarda yerleştirilmişlerdir. Ayrıca, parkın içindeki ana yollardan görülebilirliği bitki grupları ile kısmen perdelenmiştir. Bu parkta çok farklı konumlarda örtü elemanları bulunmamasına rağmen örtü elemanlarının tahrip edilmelerinde bu koşulların da birer etken olabileceği düşünölmektedir. Şekil 50'ye bakıldığında Ö4 nolu örtü elemanının, benzer konumlarda olmalarına rağmen bitki örtüsünün yoğunluğu nedeni ile görsel kontrolden uzak olmasının, diğerlerine oranla daha fazla tahrip edilmesine neden olduğu söylenebilir.

Şekil 48. Banklardaki hasar dağılımı

KARADENİZ

Şekil 49. Aydınlatma elemanlarındaki hasar dağılımı

Şekil 51. Ahmet Şener Parkı'nda bulunan donatılardaki hasar dağılımı

3.7.2. Adnan Kahveci Parkı

Adnan Kahveci Parkı'nda incelenen donatılarda, tahribatların saptandığı ayların sayısını gösteren grafikler banklar için şekil 52'de, aydınlatma elemanları için şekil 53'de, ve örtü elemanları için şekil 54'de verilmiştir. Tahriplerin hangi bölgelerde yoğunlaştığını görebilmek için her üç donatı birlikte Şekil 55'de sunulmuştur.

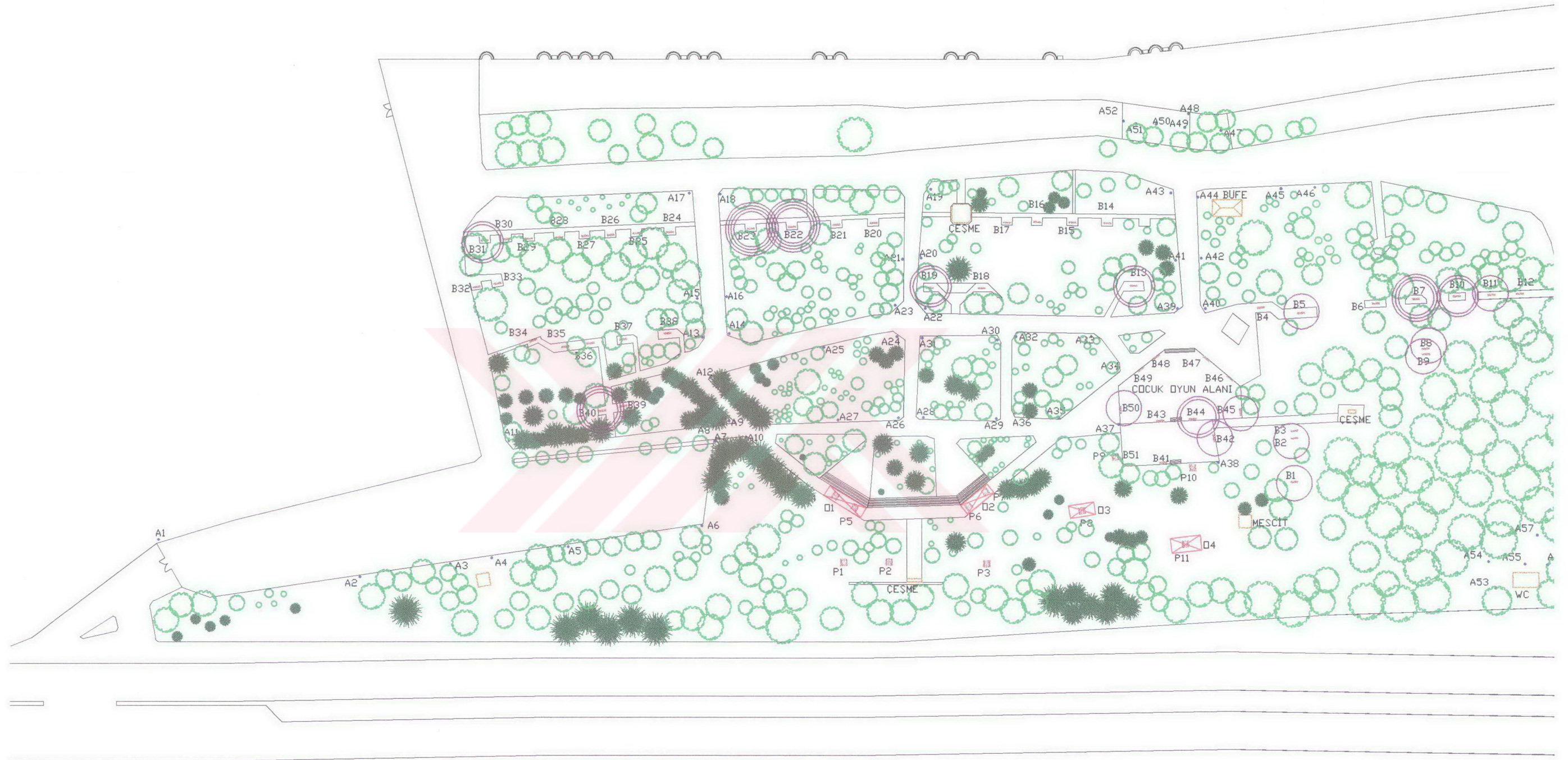
Genel olarak bakıldığında, parkın doğu batı yönünde ikiye bölündüğü düşünülürken, kıyıya yakın olan bölgesinde tahrip edilmiş bank sayısının diğer bölgelere oranla daha fazla olduğu görülmektedir. Tahrip edilmiş bankların konum olarak birbirlerine yakınlıkları dikkat çekmektedir (Şekil 52). Bu durum, vandalizm eylemlerine neden olabilecek ilk hasarların başlatıcı bir sebep olduğunu ortaya koymaktadır.

Tahrip edilmiş aydınlatma elemanlarının dağılımlarından, yeşil dokunun zayıf kaldığı alanlarda vandalizm eylemlerine hedef olan aydınlatma elemanlarının daha fazla olduğu belirlenmiştir (Şekil 53). Boylu ağaçların arasında bulunan A27, A28, A29, A30, A31, A32, A33, A34, A35, A36, A37 nolu aydınlatma elemanlarının vandalizm eylemlerine hedef olmadığı saptanmıştır. Kısa boylu ağaçların ve çalı grupları arasında bulunan A17, A18, A20, A21, A22, A24, A25, A50, A53, A54 nolu aydınlatma elemanlarının ise vandalizm eylemlerine maruz kaldığı belirlenmiştir.

Ayrıca, havuzun bulunduğu bölgede, yaz mevsimlerinde özel bir işletmeye bağlı olarak servis veren yarı özel bir mekan bulunmaktadır. Bu alandaki aydınlatma elemanlarının tahrip edilmedikleri görülmüştür. Bu göstergeler, Oscar Newman'ın da belirttiği gibi, mülkiyeti belirsiz olan nesnelerin tahrip edilme olasılıklarının daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır.

Üstgeçidin altında bulunan örtü elemanlarında da tahribatlar saptanmıştır(Şekil 54). Boylu bitki gruplarının yoğun olarak yer aldığı bu alan, parkın kullanıcıları tarafından diğer alanlardan daha az kullanılmaktadır. Kullanıcıların kendi aralarında sağladığı görsel kontrolden uzak olmaları, bu alanda bulunan donatıların vandalizm eylemlerine hedef olmalarını kolaylaştırmıştır.

KARADENİZ

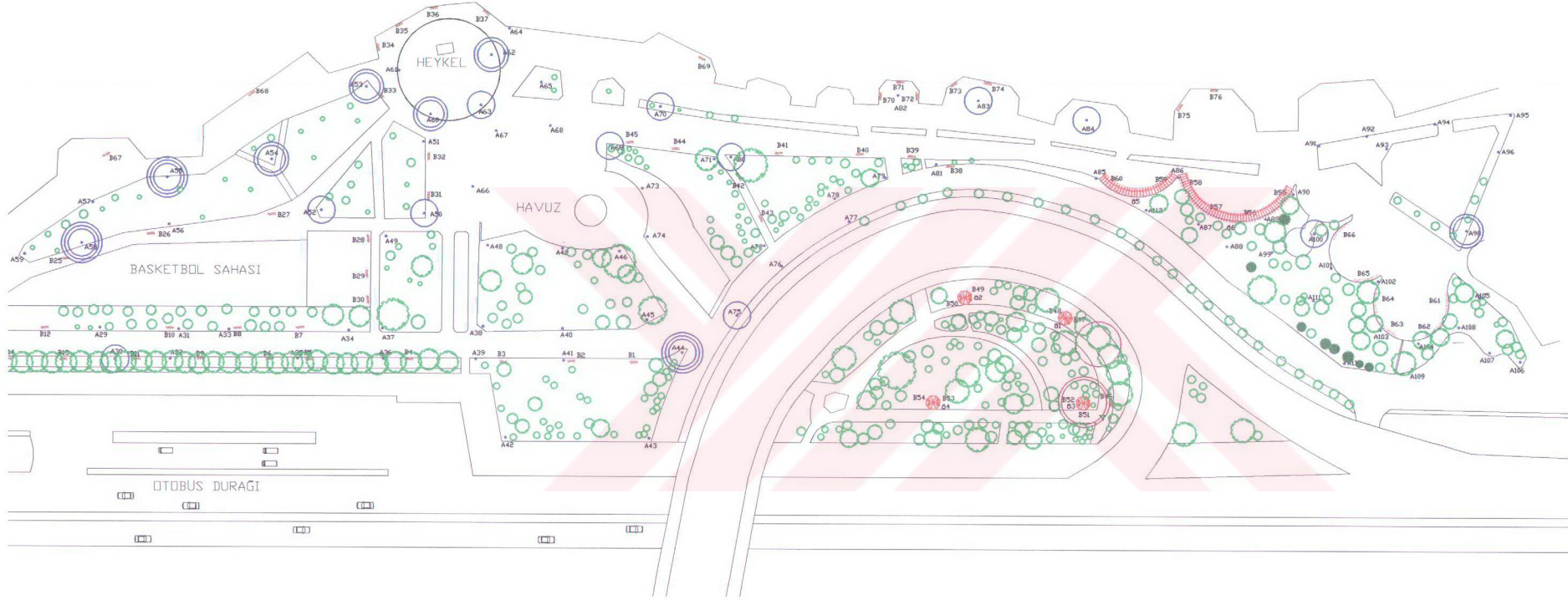
○ Banklarda tahribat saptanan ay sayısı

1/1000
100. YIL PARKI

Şekil 56. Banklardaki hasar dağılımı

KARADENİZ

○ Aydınlatma elemanlarında tahribat saptanan ay sayısı

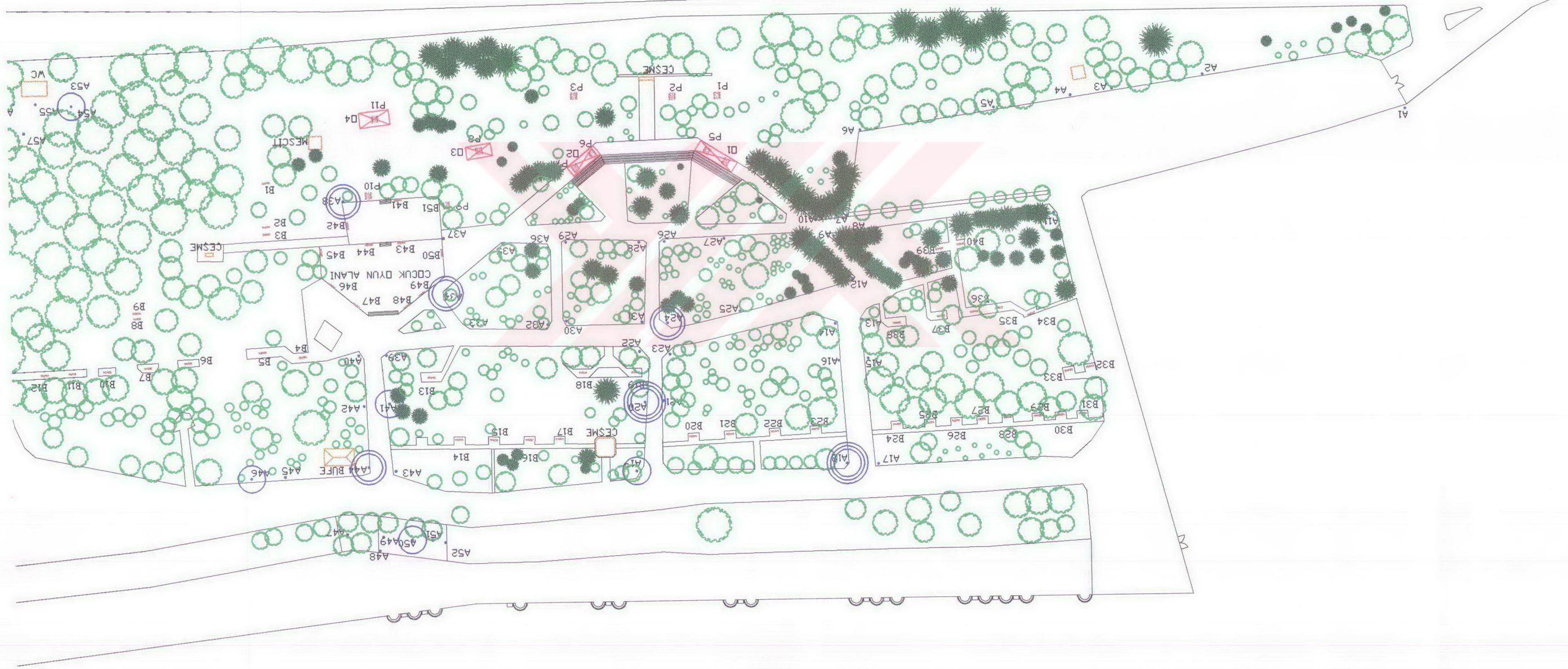
Ö: 1/1000

ADNAN KAHVECİ PARKI

100. YIL PARKI
D: 1/1000

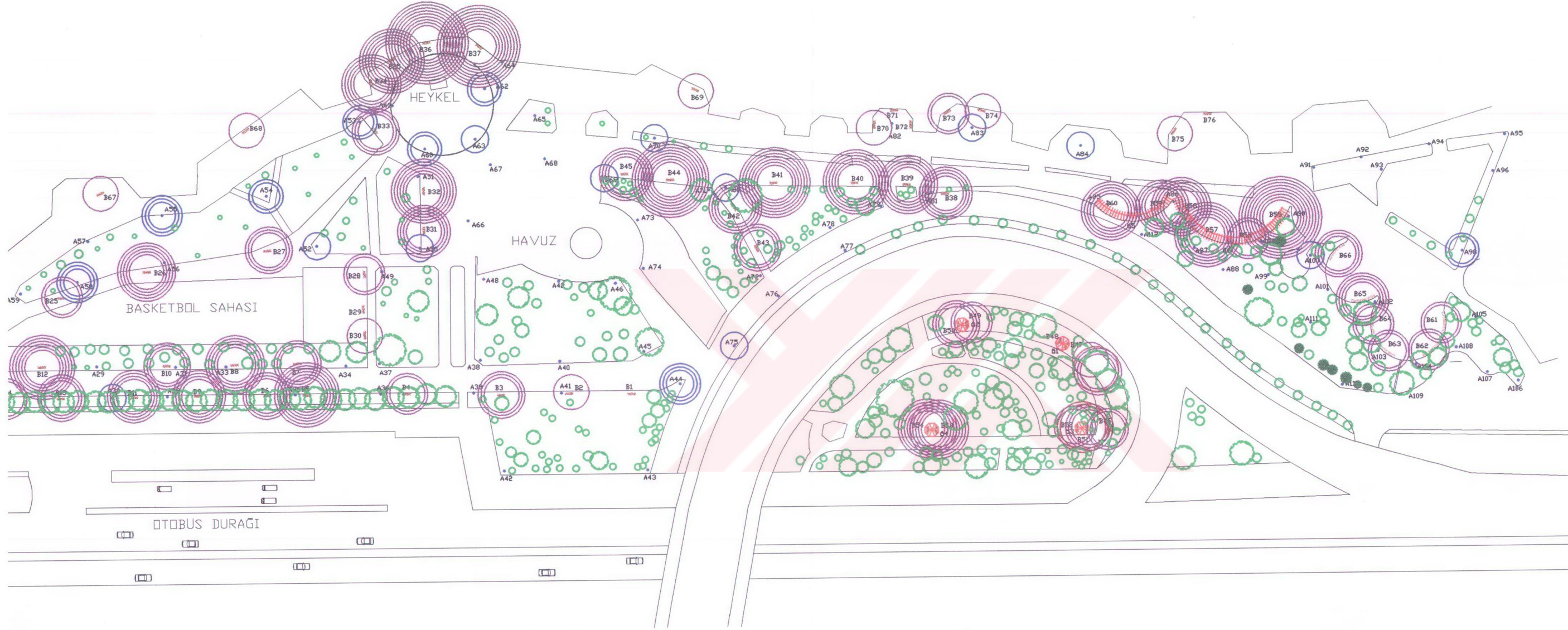

○ Aydınlatma elemanlarında tahribat saptanan ay sayısı

KARADENİZ

KARADENİZ

- Banklarda tahribat saptanan ay sayısı
- Aydınlatma elemanlarında tahribat saptanan ay sayısı
- Ortu elemanlarında tahribat saptanan ay sayısı

1/1000

ADNAN KAHVECİ PARKI

3.7.3. 100. Yıl Parkı

100. yıl Parkı'nda incelenen donatılarda, tahribatların tespit edildiği ayların sayısını gösteren grafikler donatı türlerine göre ayrı ayrı sunulmuştur. Banklar şekil56'da, aydınlatma elemanları şekil 57'de, örtü elemanları şekil 58'de ve piknik masaları ise şekil 59'da verilmiştir. Tahriplerin hangi bölgelerde yoğunlaştığını görebilmek için dört donatı birlikte Şekil 60'da sunulmuştur.

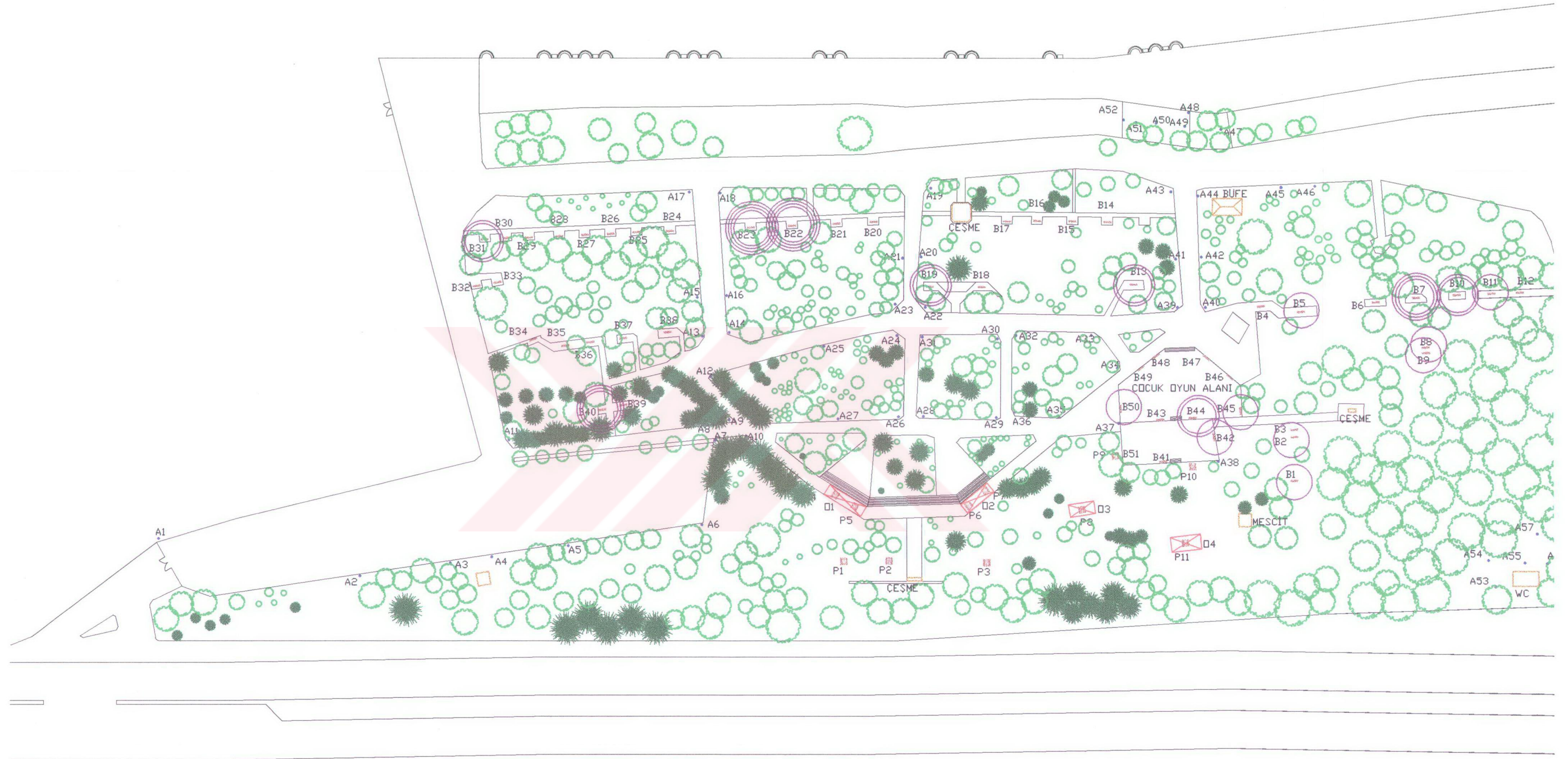
Tahrip edilmiş bankların dağılımlarından, birbirlerine yakın konumlarda buldukları söylenilebilir(Şekil 56). Hasar görmüş bir donatının kişinin üzerinde tahrik edici bir etki göstermesi, hemen yanındaki bir diğer donatının da vandalizm eylemlerinden etkilenebileceğini ortaya koymaktadır.

Parkın doğu batı yönünde ikiye bölündüğü düşünüldüğünde, kıyıya yakın tarafında diğer bölgelere oranla daha fazla aydınlatma elemanının tahrip edildiği görülmektedir (Şekil 57). Bu bölgenin karayoluna yakın bölgeden daha az eğimli olması nedeni ile, çocukların oyun oynadıkları bir alan özelliği taşımaktadır. Zaman zaman oyun esnasında aydınlatma elemanlarının kırıldığı yapılan gözlemlerde izlenmiştir.

Örtü elemanlarının konum olarak buldukları bölge, parkta vandalizm eylemlerinden en fazla etkilenen bölge içindedir. Tali yollardan görülebilirlikleri bitki grupları ile kısmen perdelenmesi (Şekil 58) görsel kontrol imkanlarını zayıflatmıştır. Bu nedenle, örtü elemanları da vandalizm eylemlerine hedef olmaktan kurtulamamıştır.

Piknik yapmak amacı ile parka gelen kullanıcıların yer tercihlerinde öncelikle piknik masalarını tercih ettikleri gözlemlerde saptanmıştır. Vandalizm eylemlerine en fazla maruz kalan donatı da kullanım yoğunluğu saptanan piknik masaları olmuştur. Örtü elemanları altında bulunan piknik masalarının açık alanda bulunan piknik masalarından daha fazla tahrip edildikleri açıkça görülmektedir (Şekil59). Yarı kapalı mekanlarda bulunan donatıların vandalizm eylemlerine maruz kalma olasılıklarının daha fazla olduğu görülmektedir.

KARADENİZ

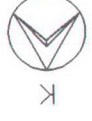
○ Banklarda tahribat saptanan ay sayısı

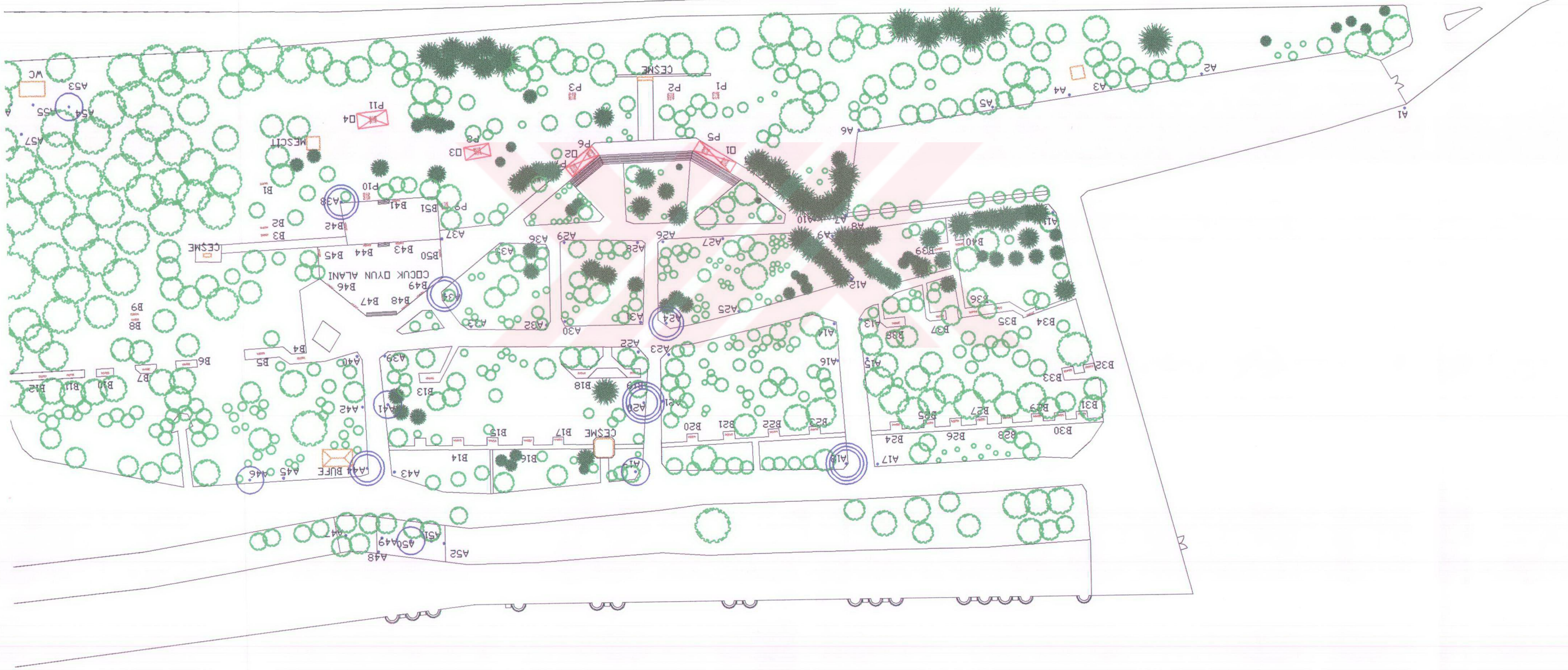
Ö: 1/1000
100. YIL PARKI

Şekil 56. Banklardaki hasar dağılımı

100. YIL PARKI
D: 1/1000

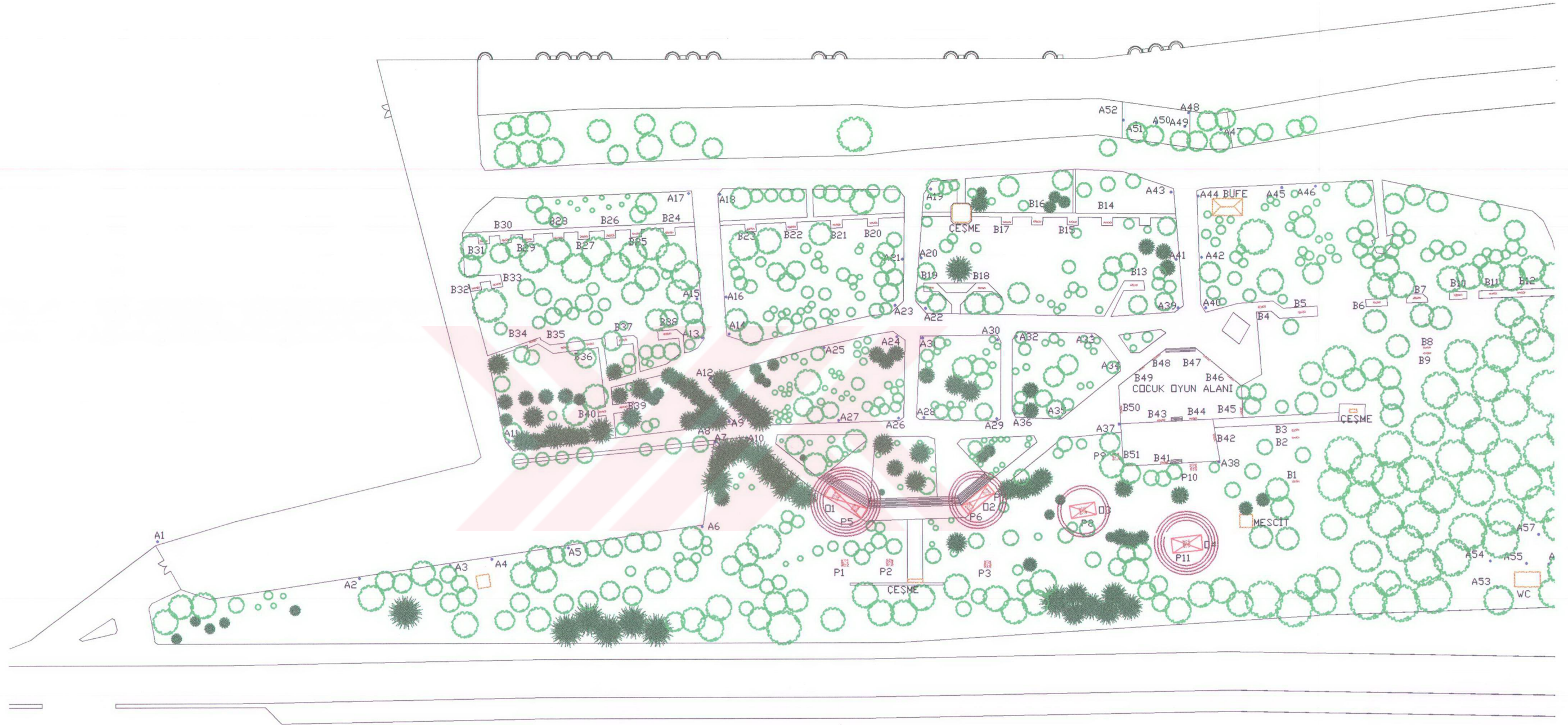

○ Aydınlatma elemanlarında tahribat saptanan ay sayısı

KARADENİZ

KARADENİZ

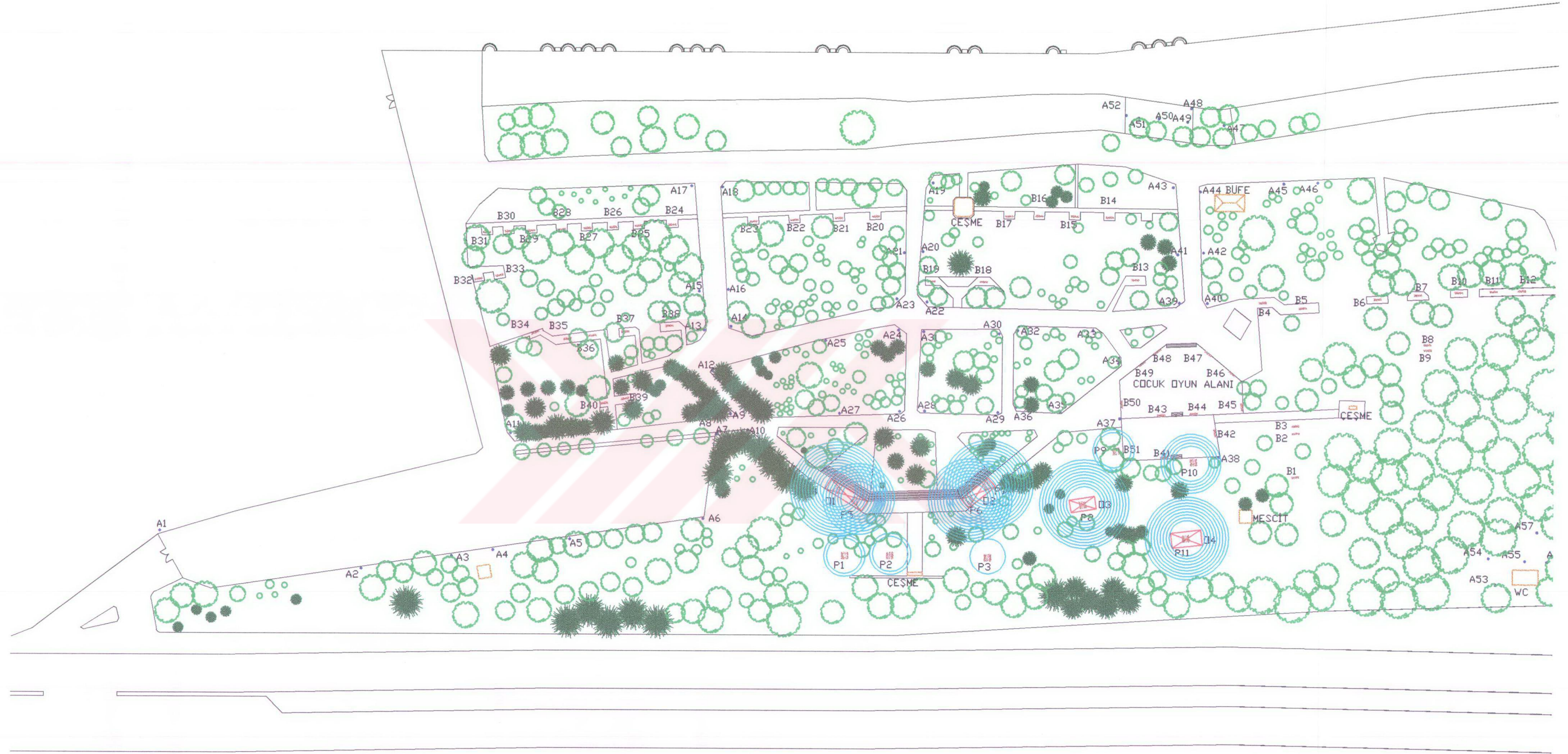

○ Örtü elemanlarında tahribat saptanan ay sayısı

K

 Ölç: 1/1000
 100. YIL PARKI

Şekil 58 . Örtü elemanlarındaki hasar dağılımı

KARADENİZ

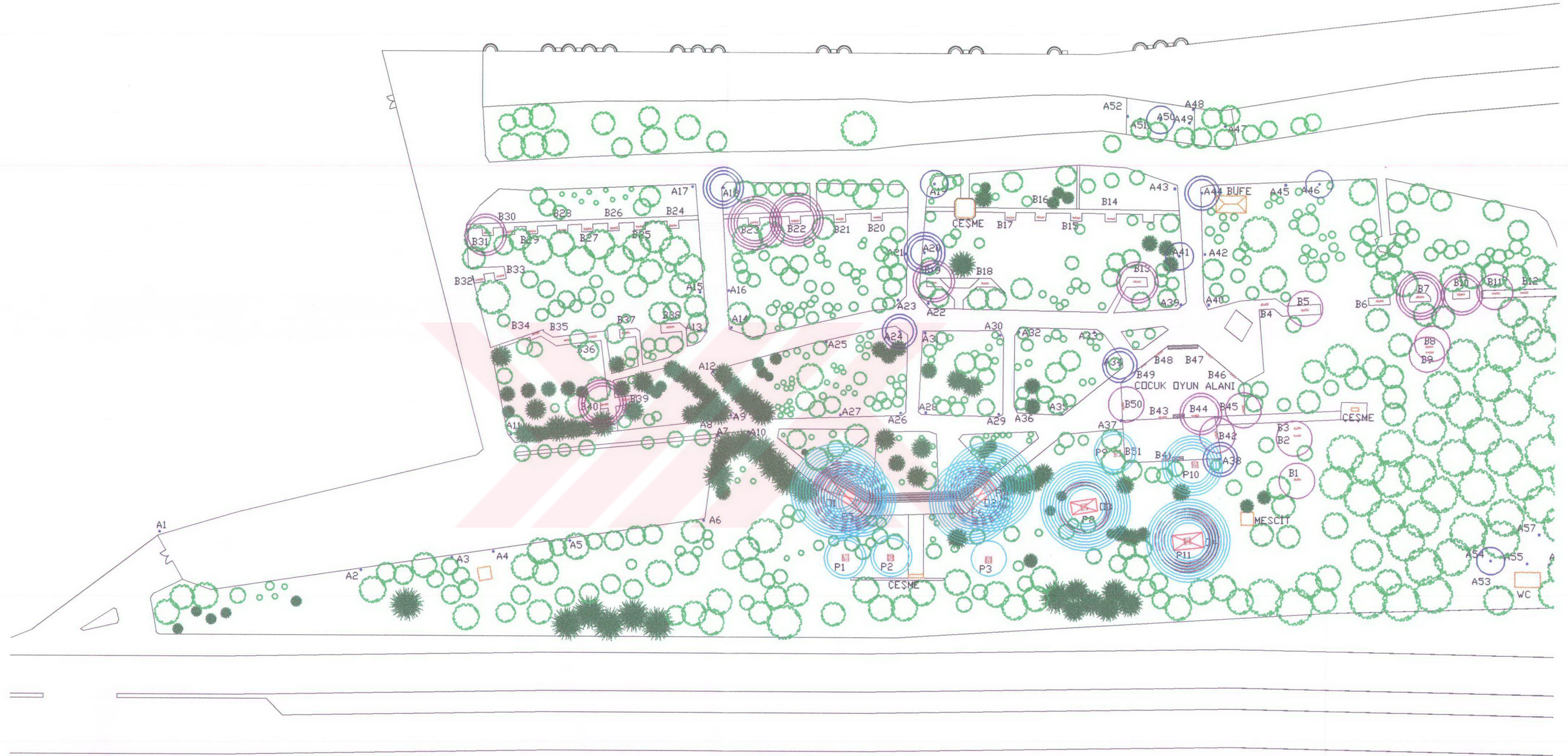
Şekil 59. Piknik masalarındaki hasar dağılımı

○ Piknik masalarında tahribat saptanan ay sayısı

1/1000
100. YIL PARKI

KARADENİZ

- Banklarda tahribat saptanan ay sayısı
- Aydınlatma elemanlarında tahribat saptanan ay sayısı
- Çeşme elemanlarında tahribat saptanan ay sayısı
- Piknik masalarında tahribat saptanan ay sayısı

1/1000

100. YIL PARKI

Şekil 60. 100. Yıl Parkı'nda bulunan donatılardaki hasar dağılımı

4. SONUÇLAR

1. Ahmet Şener Parkı, Adnan Kahveci Parkı ve 100. Yıl Parkı'nda yapılan gözlemlerle, diğer kentsel açık alanlarda görülen ve bir sorun teşkil eden vandalizmin bu kent parklarında da görüldüğü ve parkların görsel kalitesini zedelediği saptanmıştır.

2. Bu parklarda bulunan donatılar arasında banklar, aydınlatma elemanları, örtü elemanları ve piknik masaları vandalizm eylemlerine maruz kalmıştır.

3. Mevsimsel farklılık tahrip yoğunluğunu etkilemektedir.

4. Her üç parkta incelenen donatılar arasında banklar, örtü elemanları ve piknik masaları, diğer mevsimlere oranla yaz mevsiminde daha fazla tahrip edilmiştir.

5. Her üç parkta bulunan aydınlatma elemanları, diğer mevsimlere oranla yaz mevsiminde daha az tahrip edilmiştir.

6. Donatı türü, eylem türünün belirlenmesinde etkindir.

7. Banklar, örtü elemanları ve piknik masalarında en fazla saptanan tahrip türü yazma eylemidir.

8. Aydınlatma elemanlarında en fazla saptanan tahrip türü kırma eylemidir.

9. Boylu ağaçlar arasında kalan aydınlatma elemanlarının vandalizm eylemlerinden daha az oranda etkilendiği saptanmıştır.

10. Yetersiz aydınlatma vandalizm eylemlerini artırmaktadır.

11. Bir donatının tahrip edilmesinde, o donatının renginin etkisi vardır.

12. Yapılan gözlemler sonucunda, bir donatının tahrip edilmesinde, malzemesinin etkisi olduğu düşünülmemekte, ancak yapılan istatistiksel değerlendirmeler bu sonucu doğrulamamaktadır. Bunda, seçilen örnek alanda bulunan donatılarda kullanılan malzemelerin ve sayısının istatistiksel değerlendirme için yeterli ve uygun olmamasının etkisi olduğu düşünülmektedir.

13. Yüzeye uygulanan renk tahrip edildiğinde, yüzeyin orijinal rengi ile arasındaki fark okunabilir olduğunda , vandalizm eylemlerinin arttığı saptanmıştır.

14. Malzemenin kullanıcı konumuna paralel olarak üretildiği donatılarda özellikle masalarda, yazma eylemlerinin arttığı tespit edilmiştir.

15. Mülkiyeti belli olmayan nesnelere veya donatıların vandalizm eylemlerinden etkilenme olasılıklarının daha fazla olduğu saptanmıştır.

16. Hasar görmüş bir nesnenin veya donatının onarılmaması veya yenilenmemesi , bir diğer vandalizm eyleminin başlatıcı sebebi olmaktadır.

17. Hasar görmüş bir donatıya yakın konumda bulunan donatılar diğerlerine oranla vandalizm eyleminden daha fazla etkilenmektedir.

18. Yarı kapalı mekanlarda bulunan donatıların vandalizm eylemlerine maruz kalma olasılıkları, açık alanda bulunan donatılara oranla daha fazladır.

19. Görsel kontrolün zayıf kaldığı alanlarda bulunan nesnelere vandalizm eylemlerinden etkilenme olasılıklarının daha fazla olduğu saptanmıştır.

20. Görsel kontrolün zayıf kaldığı tali yollar üzerinde yer alan nesnelere veya donatıların tahrip edilme olasılıkları daha fazladır.

21. Yoğun kullanımın söz konusu olduğu bölgelerde ve geçiş alanlarında bulunan donatıların vandalizm eylemlerine maruz kalma olasılığı daha fazladır.

22. Donatı yüzeyinin büyüklüğü arttıkça tahrip büyüklüğü de artmaktadır.

23. Tahrip edilmiş bir donatı fonksiyonel olarak görevini yapamayacağı için kullanıcıya sunulan hizmetin kalitesi düşmektedir.

5. ÖNERİLER

Trabzon kenti üç kıyı parkında yapılan araştırma sonucunda vandalizmin varlığı tespit edilmiştir. Öncelikle yaşadığımız kentlerde, vandalizmin bir sorun olabileceği unutulmazsa, gerek tasarım aşamasında alınacak tedbirlerle gerekse uygulama sonrasında yerel yönetimlerin de katkıları ile yapılacak denetimlerde görülen aksaklıklar düzeltilmeye çalışılırsa bu sorunun belli ölçülerde azaltılabileceği düşünülmektedir. Sorunun bilincinde olmak çözümünde ilk adım olarak görülmektedir.

Öncelikle, planlanması istenilen bölgenin kapsamlı bir şekilde alan analizleri yapılmalı, kapasite tayini için kullanıcı verileri ve doğal görsel kontrol imkanları oluşturabilmek için çevre koşulları irdelenmelidir. Kullanım amacına uygun olarak yapılan planlamaların başarılı olabileceği unutulmamalıdır.

Kamusal alanların, o çevrede ikamet edenler tarafından gözetim altında tutulabilecek biçimde planlanması gerekir. Bu durumun, sahiplenme kavramını beraberinde getireceği gibi yaşanılan çevreyi benimseme duygusunu o yöre insanına kazandıracak ve görsel kontrolün sağlanması ile vandalizmin azalmasında etken olacağı düşünülmektedir.

Kentsel açık alanlarda bulunan kent donatılarının yer seçiminde, o bölgenin kullanıcılarının sağlayacağı sosyal kontrol imkanlarının, donatıların daha az tahrip edilmesinde etkili olabileceği unutulmamalıdır. Bir kentsel açık alan planlaması yapılırken donatıların ana yol ve tali yollara olan uzaklığı dikkatle düşünülmeli, bitkilendirme ile görsel kontrol olanağı zayıflatılmamalıdır. Donatıların birbirlerine olan uzaklığı görsel kontrol sınırlarının dışına çıkmamalıdır. Yalnızca geçiş amacı ile kullanıma olanak tanıyan alanlarda daha fazla tahribatın önlenmesi için insanların gruplaşabileceği ve görev yapanların bulunabileceği noktalar düşünülmelidir (Küçük bir satış büfesi, sergileme standları, az sayıda kişiye servis veren mekanlar vb.)

Mahremiyet sağlamak amacı ile herhangi bir bölgede bulunan oturma amaçlı bir donatı grubunun etrafı tamamen kapatılmamalıdır. Vandalizm eylemlerinin fazla olduğu

bölgelerde kapalı mekanlar yerine, kullanıcılar tarafından görülebilen yarı açık mekanlar tercih edilmelidir.

Yazma eyleminin yoğun olduğu donatılarda özellikle piknik masaları veya banklarda mümkünse kullanıcı konumuna dik olarak yerleştirilen lataların oluşturduğu donatılar tercih edilmelidir. Bu donatılar üzerinde kişinin yazma eylemini gerçekleştirmesi diğerlerine oranla daha güç olmaktadır.

Yazma (spreyle yazma) eyleminin saptandığı yüzeylerin kolay temizlenebilen malzemelerden tercih edilmesi, bu eylemler için caydırıcı bir nitelik oluşturacaktır. Yazıların kısa sürede temizlenmesi, kişileri tahrik edici nedenlerin azalmasını sağlamaktadır.

Düzgün yüzeyli donatılar yerine aynı kullanım imkanını verebilen pürüzlü ya da dokulu yüzeylere sahip donatılar seçilmelidir. Benzer bir yaklaşımla, düzgün sıva yerine pürüzlü bir yüzey oluşturan mineral sıvanın tercih edilmesi, duvar elemanlarının vandalizm eylemlerinden daha az etkilenmesini sağlayacaktır. Tahrip edildiğinde donatının orijinal rengi ile arasında ayırt edilebilir bir fark oluşturmayan renkler kullanılmalıdır. Donatılarda kullanılan malzeme seçimi için kapsamlı bir araştırma yapılması gerekmekte, malzemenin vandalizm üzerindeki etkisinin irdelenmesi önerilmektedir.

Ancak yapılan gözlemlere dayanarak, kentsel açık alanlarda vandalizm eylemlerine karşı dayanıklı malzemeler kullanılması gerekliliği söylenebilir. Materyaller arasında malzeme seçimi yapılırken özellikle kullanım amacı ve yeri dikkate alınmalıdır. Vandalizm eylemlerinin yoğun olduğu bölgede kolaylıkla kırılabilen cam yerine polikarbonatlı cam tercih edilmelidir. Zorunlu olarak camın kullanılması gerekiyorsa, camın kalınlığı rüzgarın gücüne karşı koyma durumuna göre değil, aynı zamanda olası bir saldırı riskine göre de tercih edilmelidir.

Aydınlatma elemanlarının vandalizm eylemlerine hedef olmalarını engellemek için mümkün olduğu ölçüde boylu bitkilerle perdelenmelidirler. Ya da lambaların yüzeye aynı seviyede monte edildiği ve monte edilen kısmın gizlendiği aydınlatma elemanları seçilmelidir.

Aydınlatma elemanlarının yer seçiminde yarı karanlıkta bir bölge bırakılmamasına dikkat edilmelidir.

Donatıların bağlantı detayları mümkün olduğu kadar gizlenmeli, kişiye sökmeye ya da parçalama eylemleri için fırsat tanınamalıdır. Bir parçanın sökülmesi diğerlerinin de kolayca sökülmesine yol açacağından kişinin yapacağı tahribin büyüklüğünü artırmış olur.

Kentsel açık alan planlamalarında vandalizm eylemlerine karşı ne kadar tedbir alınsa da, kullanıcı faktörü gündeme geldiğinde periyodik olarak bakım, onarım ve yenileme çalışmalarının yapılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bakım ve onarımda bir ihmal vandalizme hedef olan bölgeye önem verilmediğini düşündürerek vandalizm eylemlerine yönelik davranışları cesaretlendirebilir. Yerel yönetimlerin kamusal alanlara gerekli bakım ve onarımı yapması, kişiler üzerinde eski tahriplerin, tahrik edici etkilerini ortadan kaldırmış ve estetik açıdan olumsuz olarak nitelendirilebilecek görüntüleri de azaltmış olur.

Yerel çevre geliştirme çalışmalarında çevre sakinlerinin katılımı sağlanmalı, çevreye karşı ilgi ve bilinçleri artırılmalıdır. Örneğin, ağaçlandırma çalışmalarına o çevredeki çocukların ve gençlerin de destek vermeleri sağlanmalıdır. Bu durumda, o çevreye dikilen ağaçları sahiplenecekleri için korunmalarına da katkıda bulunacaklardır. Bu öneri bir kentsel açık alanın tüm yapım aşaması için geçerli olabilir. Çevre sakinlerinin oluşuma katılımı ilerdeki vandalizm eylemlerini azaltıcı bir etki taşıyabilir.

Yerel yönetimler ve ilgililer gençlerin sorunlarını ve isteklerini öğrenip, bunların çözümü için kendilerinin yapabilecekleri katkıları belirlemeli ve uygulamaya çalışmalıdırlar. Bunun yanı sıra gençlerin eğlenerek rahatlamalarını sağlayacak eğlence yerlerinin artırılması ve vandalizme yönelik davranış bozukluklarını azaltabilir.

Sonuç olarak, vandalizm eylemlerinin fazla olduğu bölgelerde, eylemlerin sosyal ve psikolojik nedenlerinin yanısıra tasarım kararlarına bağlı olup olmadığı araştırılmalıdır. Tasarım kararlarına bağlı olarak gelişen vandalizm eylemlerini azaltmak için ilgili meslek disiplinleri kendi çözüm önerilerini aramalıdır.

Şehir plancıları, kamusal alanların özel mülkiyetler arasında görsel kontrolün sağlanabileceği bir düzende oluşturulmasına dikkat etmelidir.

Endüstri tasarımcıları, yapılan tahripleri dikkate alarak kamusal alanlarda bulunan kent donatılarının bu eylemlere karşı dirençlerini artırmaya çalışmalıdır.

Mimarlar, yapı düzeni ve cephe karakterinin çevre ile bütünleşebileceğini, yapı yüzeylerinin kamusal alanlara bakması durumunda sosyal kontrol imkanlarının artabileceğini ve bu alanların sahipsiz olmadıklarını hissettirebileceğini düşünerek yapı düzeninin oluşturulmasında bu durumu göz önünde bulundurmalıdır.

Peyzaj mimarları, yapacakları çevre düzenlemelerinde görsel kaygının yanısıra renk, malzeme, doku, ölçü ve konum faktörlerinin vandalizm oluşumunda etkili olduğunu dikkate alarak, mahremiyet kavramı ile çelişmeyen aynı zamanda açıklık ve samimiyet ilkesi ile de tezat oluşturmayan mekanlar oluşturmalıdır. Özetle, tasarımcılar sağlık, güzellik, uygun konumlanma ve uygun biçimlenme kriterlerini iyi değerlendirmelidirler.

Yerel yönetimler, uygulama sonrasında bakım, onarım ve yenileme çalışmalarına gerekli mali ve teknik desteği sağlayarak personeli ile katılmalıdır. Büyük kapsamlı çevre projelerinde sivil toplum örgütleri ile birlikte yer almalıdır. Halkı özellikle gençleri bilinçlendirerek bu çalışmalarda yer almalarını sağlamalı ve onlara çevre sorumluluğu bilinci verilmelidir.

Toplum olarak, değişim ve gelişim süreci içerisinde sosyal değerlerin yaşatılmasına çalışılmalıdır.

Aile olarak, eğitimin çekirdekte başladığı ve yaşadığı sosyal ve fiziksel çevrede devam ettiği unutulmamalıdır. Aile bireylerinin küçük çapta da olsa çevreye katkıları sağlanmalıdır.

Toplum ve aileler bireylere , yaşadığı çevrenin sahibi olduğunu , yapacağı olumsuz davranışların kendisini de etkileyebileceği bilincini vermelidir.

6. KAYNAKLAR

1. Ward, C., Vandalism, First Published, The Architectural Press, London, 1973.
2. Küçükerman, Ö., Bir Kimlik Sistemi Olarak Şehir Mobilyaları Tasarımı, 1. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, 1992, Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Bildiriler Kitabı, 95.
3. Çubuk, M., Yüksel, G., Karabey, H., Yapılanmamış Kentsel-Kamusal Dış Mekanlar, Yapı, 30, 1978, 25-54.
4. <http://www.infowest.com/business/n/ngin/impact.gif>
5. <http://www.nwatch.org.uk/howtotac.htm>
6. T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü , Adalet İstatistikleri, Ankara, 1990.
7. Poyner, B., Design Against Crime –Beyond Defensible Space, Butterworths Litho Preparation Department Printed in Great Britain at The University Press, Cambridge, 1983.
8. Goldstein, A.P., The Psychology of Vandalism, Plenum Press, New York, 1996.
9. <http://www.weber.k12.ut.us/policies/vandal.htm>
10. Phillips, L.E., Parks: Design and Management, McGraw Hill Book Co., New York, 1996.
11. Lynch, K., Site Planning, Second Edition, Massachusetts Institute of Technology Press, 1971.
12. Conklin, J.E., Criminology, Macmillan Publishing Company, New York, 1989.
13. Menninger, K., The Crime of Punishment, The Viking Press, New York, 1968.
14. <http://gemini.berkshire.net/~btes1/vand.htm>

15. Martin, J.M., *Juvenile Vandalism: A Study of Its Nature and Prevention*, Charles C Thomas •Publisher, U.S.A., 1961.
16. Skinner, B.F., *Science and Human Behavior*, Free press, Collier-Macmillan Limited New York, 1953.
17. *The World Book Encyclopedia*, 20, World Book-Childcraft International, Inc., Chicago, 1982, 218-219.
18. [http:// www.oldcem.bc.ca/brian/vandalism.htm](http://www.oldcem.bc.ca/brian/vandalism.htm)
19. [http:// north-van.rcmp-grc.gc.ca/prev-vdl.htm](http://north-van.rcmp-grc.gc.ca/prev-vdl.htm)
20. [http:// www.brisoltp.com/police/vandalism:htm](http://www.brisoltp.com/police/vandalism:htm)
21. Slavson, S.R., *Reclaiming The Delinquent: By Para - Analytic Group Psychotherapy and The Inversion Technique*, The Free Press, Collier-Macmillan Limited, New York, 1965.
22. Ravetz, A, What is Vandalism, *Riba Journal*, 80,12,1973,620-628.
23. Gür, Ş.Ö., *Mekan Örgütlenmesi*, Kare Reklam, Trabzon, 1996.
24. Downes, D., *Crime and The City: Essays in Memory of John Barron Mays*, First Published, Macmillan, London, 1989.
25. Underwood, G., Vandalism, *The Architects' Journal*, 171, 24,1980, 1171-1174.
26. *Büyük Larousse*, 23, 12085-12086.
27. <http://www.ncjrs.org/txtfiles/fs-9885.txt>.
28. Hony, H.C., *The Oxford English Dictionary: Being a Corrected Re-Issue With an Introduction, Supplement, and Bibliography of a New English Dictionary on Historical Principles*, 12,Third Edition, The Clarendon Press, Oxford, 1984, 34-35.

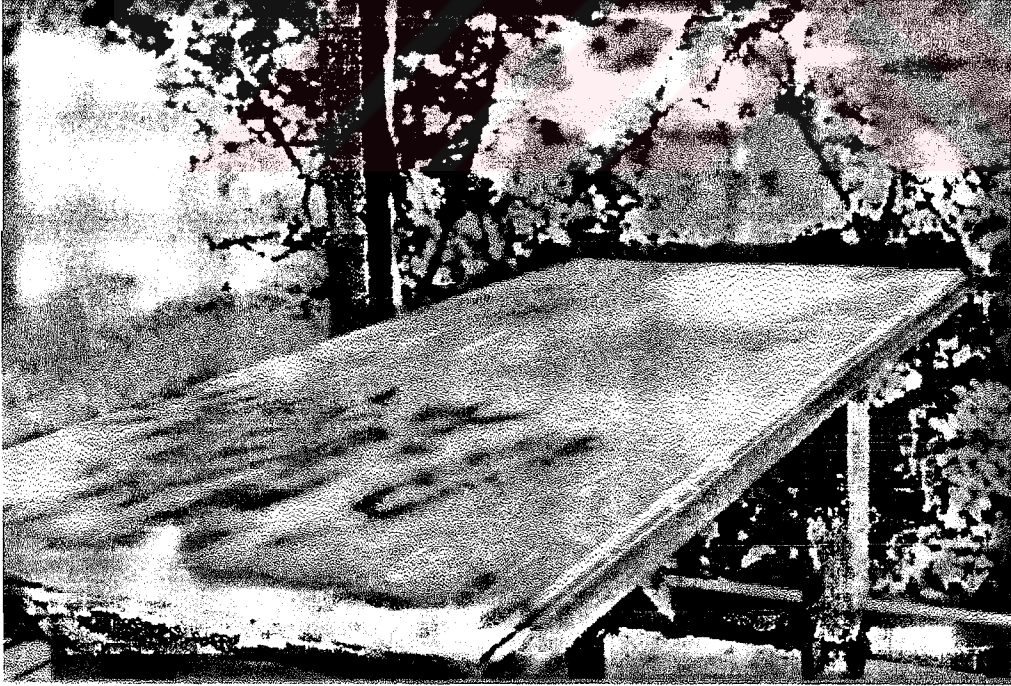
29. Halsey, W.D., Merit Students Encyclopedia, 19, Macmillan Educational Company, P.F., New York, 1980.
30. Halsey, W.D., Collier's Encyclopedia: With Bibliography And Index, 23, Macmillan Educational Company, P.F. New York: London, 1988, 37.
31. The Encyclopedia Americana, 27, International Edition, Grolier Incorporated, Danbury, Connecticut, 1997, 890.
32. The New Encyclopaedia Britannica, 12, 15th Edition, Encyclopaedia Britannica, Inc., Chicago, 1995, 262.
33. Coffield, F., Vandalism & Graffiti: The State of The Art, Calouste Gulbenkian Foundation, London, 1991.
34. Cohen, A.K., Delinquent Boys: The Culture of The Gang, The Free Press, A Division of Macmillan Publishing Co., Inc., New York, 1955.
35. Fromm, E., İnsandaki Yıkıcılığın Kökenleri, Alpagut, Ş., 2, İkinci Baskı, Payel Yayınevi, İstanbul, 1995.
36. Samdahl, D.M., Christensen, H.H., Environmental Cues and Vandalism: An Exploratory Study of Picnic Table Carving, Environment and Behavior, 17, 1985, 445-448.
37. Altman, I., The Environment and Social Behavior: Privacy, Personal Space, Territory, Crowding, Brooks/Cole Pub. Co., Monterey, California, 1975.
38. Ferrell, J., Sanders, C.R., Cultural Criminology, Northeastern University Press, Boston, 1995.
39. Stollard, P., Crime Prevention Through Housing Design, First Edition, An Imprint of Chapman & Hall, London, New York, Tokyo, Melbourne, Madras, 1991.
40. Poyner, B., Webb, B., Crime Free Housing, First Published, Butterworth Architecture, Oxford, 1991.
41. Newman, O., Defensible Space, Collier Books, New York, 1973.
42. [http:// g.arizona.edu/hypermail/community-garden/0378.html](http://g.arizona.edu/hypermail/community-garden/0378.html)

43. [http:// www.tas.gov.au/](http://www.tas.gov.au/)
44. Hollin, C.R., **Psychology and Crime: An Introduction to Criminological Psychology**, First Published, Routledge, London and New York, 1989.
45. Goffman, E., **Behavior in Public Places: Notes on The Social Organization of Gather** , The Free Press, Collier- Macmillan, New York: London, 1963.
46. [http:// north-van.rcmp-grc.gc.ca/cpted.htm](http://north-van.rcmp-grc.gc.ca/cpted.htm)
47. Stollard, P., **Crime Prevention Through Housing Design: Principal of Rosborough Stollard, Architectural Technologists and Lecturer at The Queen's University of Belfast**, 1991
48. <http://www.humboldt1.com/~mesd/vandalis.html>.
49. Gettelman, A., **Protecting Against Vandalism**, American School and University, 71, 1, 1998, 28-34.
50. Türkoğlu, G., **Vandalizm ve Kent Mobilyası, Kamu Mekanları Tasarımı ve Kent Mobilyaları Sempozyumu**, Mayıs 1991, Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Bildiriler Kitabı, 131-135.
51. [http:// www.ncpc.org/10yth6.htm](http://www.ncpc.org/10yth6.htm)

7. EKLER

2. Gözlemde P8

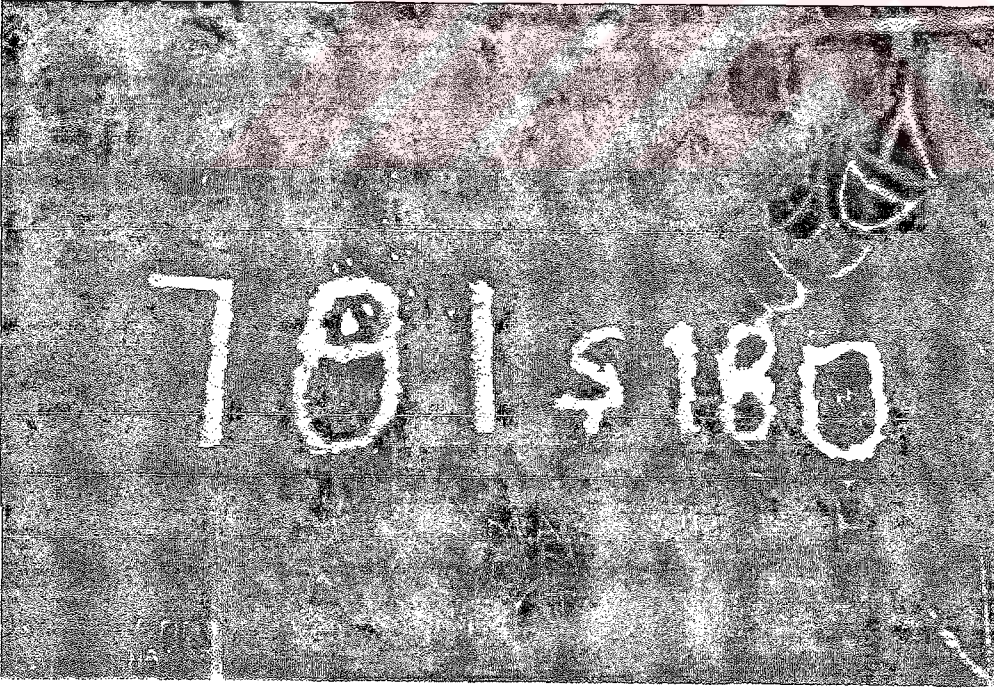
2. gözlemde P8

Ek Şekil 1. P8 nolu piknik masasında tahribatların saptandığı aylarda fiziksel durum tespitlerine örnekler

Ek Şekil 1'in devamı

4. gözlemde P8

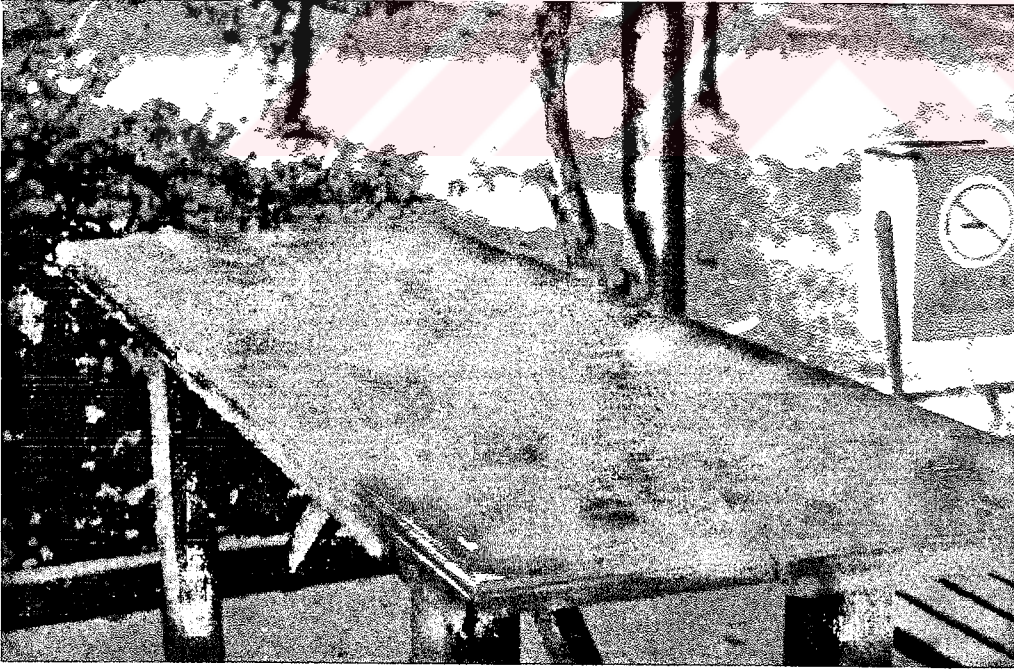

5. gözlemde P8

Ek Şekil 1'in devamı

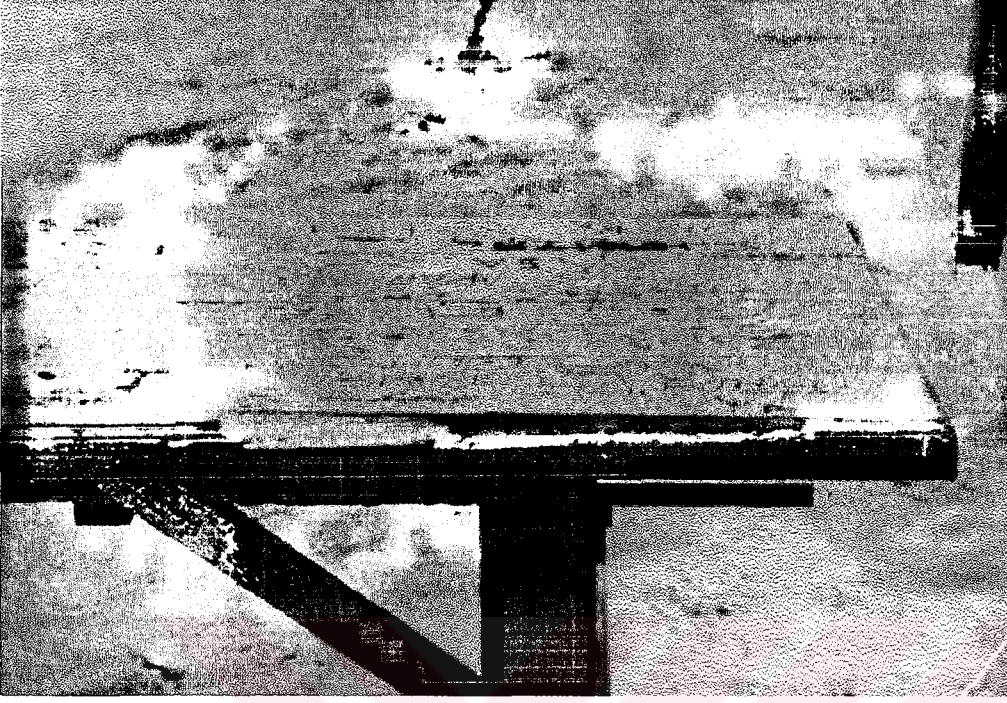

6. gözlemde P8

9. gözlemde P8

Ek Şekil 1'in devamı

12. gözlemde P8

13. gözlemde P8

Ek Şekil 1'in devamı

14. gözlemde P8

Ek tablo 1. Ahmet Şener Parkı'nda yer alan bankların gözlem çizelgesi

	RENK	MALZEME	ÖNCEKİ TAHRİP	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10	G11	G12	G13	G14
B1	Kahverengi	Ahşap	Var	Yazma				Sökme				Yazma	Yazma				Yazma
B2	Mavi	Ahşap	Var					Sökme	Sökme								
B3	Mavi	Ahşap	Var								Yazma		Yazma-sökme	Sökme	Sökme		
B4	Mavi	Ahşap	Var					Sökme			Sökme						
B5	Kahverengi	Ahşap	Var	Yazma			Sökme					kazıma					Yazma
B6	Kahverengi	Ahşap	Var	Yazma									Kazıma				Yazma
B7	Kahverengi	Ahşap	Var	Sökme								Kazıma					Sökme
B8	Mavi	Ahşap	Var	Sökme											Sökme		Sökme
B9	Kırmızı	Ahşap	Var	Sökme								Kazıma					Sökme
B10	Sarı	Ahşap	Var	Sökme		Yazma						Yazma					Sökme
B11	Yeşil	Ahşap	Var	Yazma								Kazıma					Yazma
B12	Mavi	Ahşap	Var	Yazma								Yazma			Sökme		Yazma
B13	Yeşil	Ahşap	Var	Yazma				Sökme			Yazma	Yazma	Yazma		Yazma		Yazma
B14	Mavi	Ahşap	Var	Yazma								Yazma					Yazma
B15	Mavi	Ahşap	Var	Yazma													Yazma
B16	Kahverengi	Ahşap	Var	Yazma-Sökme			Yazma					Yazma					Yazma-Sökme
B17	Kahverengi	Ahşap	Var	Yazma							Sökme						Yazma
B18	Yeşil	Ahşap	Var	Yazma							Sökme						Yazma
B19	Kahverengi	Ahşap	Var	Yazma							Yazma	Yazma					Yazma
B20	Kahverengi	Ahşap	Var								Yazma	Yazma					
B21	Kahverengi	Ahşap	Var	Yazma-Sökme			Sökme				Yazma	Yazma		Yazma			Yazma-Sökme
B22	Kırmızı	Metal	Var														
B23	Mavi	Metal	Var	Sökme													Sökme
B24	Mavi	Metal	Var	Yazma													Yazma
B25	Kırmızı	Metal	Var	Yazma							Sökme						Yazma
B26	Kırmızı	Metal	Var	Sökme								Sökme					Sökme
B27	Mavi	Metal	Var	Sökme													Sökme
B28	Kahverengi	Ahşap	Var	Yazma							Yazma	Yazma		Sökme		Sökme	Yazma
B29	Kahverengi	Ahşap	Var	Yazma-Sökme		Yazma					Yazma	Yazma	Yazma	Yazma		Yazma	Yazma-sökme
B30	Kahverengi	Ahşap	Var	Yazma							Yazma	Yazma	Yazma	Yazma		Yazma	Yazma

Ek Tablo 4. Adnan Kahveci Parkı'nda yer alan bankların gözlem çizelgesi

	RENK	MALZEME	ÖNCEKİ TAHRİP	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10	G11	G12	G13	G14
B1	Kırmızı	Ahşap	Yok														
B2	Mavi	Ahşap	Var	Yazma													
B3	Turuncu	Ahşap	Var	Yazma										Yazma	Sökme		
B4	Turuncu	Ahşap	Var	Yazma										Yazma			
B5	Kırmızı	Ahşap	Var	Yazma							Yazma	Yazma	Yazma		Sökme		Yazma
B6	Turuncu	Ahşap	Var	Yazma								Yazma	Yazma				
B7	Turuncu	Ahşap	Yok									Yazma-Oyma	Yazma				Yazma
B8	Turuncu	Ahşap	Var	Yazma				Yazma					Yazma			Yazma	Yazma
B9	Turuncu	Ahşap	Var	Yazma							Yazma	Kazıma			Sökme		
B10	Turuncu	Ahşap	Var	Yazma								Yazma-Kazıma					Yazma
B11	Turuncu	Ahşap	Var	Yazma							Yazma	Yazma			Yazma		
B12	Mavi	Ahşap	Var	Yazma				Yazma			Yazma	Yazma	Yazma	Yazma			
B13	Turuncu	Ahşap	Var	Yazma							Yazma		Kazıma				
B14	Mavi	Ahşap	Yok					Yazma						Sökme			
B15	Mavi	Ahşap	Yok														Yazma
B16	Mavi	Ahşap	Yok														
B17	Mavi	Ahşap	Yok			Sökme		Sökme		Yazma	Yazma	Yazma	Yazma				Yazma
B18	Mavi	Ahşap	Yok				Sökme	Sökme		Yazma		Yazma					
B19	Mavi	Ahşap	Var	Yazma				Sökme		Kazıma	Yazma	Yazma-Kazıma					Sökme
B20	Mavi	Ahşap	Var	Yazma				Sökme	Sökme		Yazma-Sökme	Yazma-Sökme	Yazma-Sökme				
B21	Mavi	Ahşap	Var	Yazma			Yazma	Yazma			Yazma	Yazma	Yazma	Yazma			
B22	Mavi	Ahşap	Var	Yazma-Sökme				Sökme	Sökme	Yazma	Yazma	Yazma		Yazma			
B23	Mavi	Ahşap	Yok				Sökme	Yazma	Sökme	Yazma	Yazma	Yazma					Sökme
B24	Mavi	Ahşap	Var	Yazma				Sökme									
B25	Turuncu	Ahşap	Var	Yazma													Sökme
B26	Sarı	Ahşap	Var	Yazma							Yazma	Yazma			Sökme		Sökme
B27	Sarı	Ahşap	Var	Sökme						Sökme	Yazma-Sökme						
B28	Kırmızı	Ahşap	Yok								Yazma	Yazma					
B29	Mavi	Ahşap	Yok														
B30	Mavi	Ahşap	Yok									Yazma-Kazıma					
B31	Yeşil	Ahşap	Yok						Yazma			Yazma	Yazma				Yazma
B32	Yeşil	Ahşap	Yok				Yazma		Yazma			Yazma	Yazma	Yazma			Yazma
B33	Yeşil	Ahşap	Yok							Sökme		Kazıma	Yazma				
B34	Yeşil	Ahşap	Yok			Yazma	Yazma		Yazma			Kazıma	Yazma				
B35	Yeşil	Ahşap	Yok			Yazma	Yazma	Yazma	Yazma			Yazma-Kazıma	Yazma				
B36	Yeşil	Ahşap	Yok			Yazma	Yazma	Yazma	Yazma			Yazma-Kazıma	Yazma	Yazma		Yazma	Yazma
B37	Yeşil	Ahşap	Yok			Yazma	Yazma	Yazma				Yazma-Kazıma	Yazma	Yazma	Yazma	Yazma	Yazma
B38	Mavi	Ahşap	Var	Kazıma		Yazma					Sökme		Yazma-Sökme				
B39	Kahverengi	Ahşap	Yok			Yazma	Yazma			Yazma			Yazma	Yazma			
B40	Kırmızı	Ahşap	Var	Yazma		Yazma	Sökme			Yazma	Yazma	Yazma	Yazma				
B41	Kırmızı	Ahşap	Var			Yazma				Yazma-Kazıma		Yazma	Yazma	Yazma		Yazma	Yazma
B42	Kırmızı	Ahşap	Var	Yazma							Yazma	Yazma	Yazma				
B43	Kırmızı	Ahşap	Var	Yazma										Sökme	Sökme		
B44	Kırmızı	Ahşap	Yok			Yazma	Yazma		Yazma	Yazma			Yazma	Yazma		Yazma	Yazma
B45	Kahverengi	Ahşap	Var	Yazma						Yazma						Yazma	Yazma
B46	Mavi	Ahşap	Yok			Yazma-Sökme											Yazma
B47	Mavi	Ahşap	Var	Yazma-Sökme		Yazma					Yazma						
B48	Mavi	Ahşap	Yok			Yazma-Sökme											
B49	Mavi	Ahşap	Var	Yazma		Yazma											
B50	Kırmızı	Ahşap	Var	Çizme		Yazma								Sökme			
B51	Kahverengi	Ahşap	Var	Yazma		Yazma										Sökme	
B52	Sarı	Ahşap	Var	Yazma		Yazma											
B53	Kırmızı	Ahşap	Var	Yazma		Yazma					Sökme	Sökme	Sökme				
B54	Mavi	Ahşap	Var	Yazma		Yazma							Yazma	Sökme			Sökme
B55	Kahverengi	Ahşap	Var	Sökme		Sökme	Yazma				Yazma		Yazma	Yazma-Sökme	Sökme	Yazma-Sökme	Sökme

Ek Tablo 4'ün devamı

B56	Kahverengi	Ahşap	Var	Yazma-Sökme			Yazma			Yazma			Sökme	Sökme	Sökme	Yazma-Sökme	
B57	Kahverengi	Ahşap	Var	Yazma-Sökme						Yazma							
B58	Kahverengi	Ahşap	Var	Yazma-Sökme			Yazma			Yazma							Yazma
B59	Kahverengi	Ahşap	Var	Yazma-Sökme									Sökme		Sökme	Sökme	
B60	Kahverengi	Ahşap	Var	Yazma						Yazma			Sökme	Yazma		Yazma	
B61	Mavi	Ahşap	Var	Sökme							Yazma						
B62	Mavi	Ahşap	Var	Yazma							Yazma-Kazıma						
B63	Mavi	Ahşap	Var	Yazma-Sökme							Yazma						
B64	Mavi	Ahşap	Var	Yazma-Sökme			Sökme										
B65	Mavi	Ahşap	Var	Yazma-Sökme			Yazma	Yazma			Yazma						
B66	Mavi	Ahşap	Var	Yazma-Sökme			Sökme				Sökme						
B67	Mavi	Metal	Yok				Sökme										
B68	Kırmızı	Metal	Yok				Sökme										
B69	Kırmızı	Metal	Var				Sökme										
B70	Beyaz	PVC-Metal	Yok					sökme									
B71	Beyaz	PVC-Metal	Yok														
B72	Beyaz	PVC-Metal	Yok														
B73	Beyaz	PVC-Metal	Yok			Yazma	Sökme										
B74	Beyaz	PVC-Metal	Yok			Yazma											
B75	Beyaz	PVC-Metal	Var	Yazma													
B76	Beyaz	PVC-Metal	Yok														

Ek Tablo 5. Adnan Kahveci Parkı'nda yer alan aydınlatma elemanlarının gözlem çizelgesi

	RENK	MALZEME	ÖNCEKİ TAHRİP	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10	G11	G12	G13	G14
A1	Gri	Cam	Yok					Sökme	Kırma								
A2	Gri	Cam	Yok														
A3	Gri	Cam	Yok			Sökme											
A4	Gri	Cam	Yok														
A5	Gri	Cam	Yok			Kırma											
A6	Gri	Cam	Yok														
A7	Gri	Cam	Yok														
A8	Gri	Cam	Yok														
A9	Gri	Cam	Yok														
A10	Gri	Cam	Yok														
A11	Gri	Cam	Yok														
A12	Gri	Cam	Yok														
A13	Gri	Cam	Yok														
A14	Gri	Cam	Yok				Kırma		Kırma								
A15	Gri	Cam	Yok														
A16	Gri	Cam	Yok														
A17	Gri	Cam	Yok				Kırma										
A18	Gri	Cam	Yok				Kırma										
A19	Gri	Cam	Yok				Kırma-Yazma	Kırma									
A20	Gri	Cam	Var				Kırma		Kırma								
A21	Gri	Cam	Yok														
A22	Gri	Cam	Yok														
A23	Gri	Cam	Yok														
A24	Gri	Cam	Yok				Kırma										
A25	Gri	Cam	Var			Yazma	Kırma										
A26	Gri	Cam	Yok														
A27	Gri	Cam	Yok														
A28	Gri	Cam	Yok														
A29	Gri	Cam	Yok														
A30	Gri	Cam	Yok			Kesme											
A31	Gri	Cam	Yok														
A32	Gri	Cam	Yok														
A33	Gri	Cam	Yok														
A34	Gri	Cam	Yok														
A35	Gri	Cam	Yok														
A36	Gri	Cam	Yok														
A37	Gri	Cam	Yok														
A38	Gri	Cam	Yok														
A39	Gri	Cam	Yok														
A40	Gri	Cam	Yok														
A41	Gri	Cam	Yok														
A42	Gri	Cam	Yok														
A43	Gri	Cam	Yok														
A44	Gri	Cam	Yok						Kırma					Sökme	Kırma		
A45	Gri	Cam	Yok														
A46	Gri	Cam	Yok														
A47	Gri	Cam	Yok														
A48	Gri	Cam	Yok														
A49	Gri	Cam	Yok														
A50	Gri	Cam	Yok												Sökme		
A51	Gri	Cam	Yok														
A52	Gri	Cam	Yok														Kırma
A53	Gri	Cam	Yok						Kırma								Sökme
A54	Gri	Cam	Yok						Kırma	Kırma							
A55	Gri	Cam	Var						Kırma	Kırma				Kırma			

Ek Tablo 5'in devamı

A112	Gri	Cam	Yok														
------	-----	-----	-----	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Ek Tablo 6. Adnan Kahveci Parkı'nda yer alan örtü elemanlarının gözlem çizelgesi

	RENK	MALZEME	ÖNCEKİ TAHRİP	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10	G11	G12	G13	G14
Ö1	Mavi	Metal+branda	Var								Yırtma						
Ö2	Mavi	Metal+branda	Yok														
Ö3	Kırmızı	Metal+branda	Var										Yazma			Yazma	
Ö4	Kırmızı	Metal+branda	Yok														
Ö5	Kahverengi	Ahşap	Var														
Ö6	Kahverengi	Ahşap	Var														

Ek Tablo 8'in devamı

A56	Gri	Cam	Yok																
A57	Gri	Cam	Yok																

Ek Tablo 9. 100. Yıl Parkı'nda yer alan örtü elemanlarının gözlem çizelgesi

	RENK	MALZEME	ÖNCEKİ TAHRİP	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10	G11	G12	G13	G14
Ö1	Kahverengi	Ahşap+fiberg.	Var	Yazma				Yazma	Yazma		Yazma	Yazma	Yazma				
Ö2	Kahverengi	Ahşap+fiberg.	Var	Yazma					Yazma		Yazma	Yazma					
Ö3	Kahverengi	Ahşap+fiberg.	Var	Yazma			Yazma		Yazma								
Ö4	Kahverengi	Ahşap+fiberg.	Var	Yazma			Yazma	Yazma				Yazma		Yazma			

Ek Tablo 10. 100. Yıl Parkı'nda yer alan piknik masalarının gözlem çizelgesi

	RENK	MALZEME	ÖNCEKİ TAHRİP	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10	G11	G12	G13	G14
P1	Kahverengi	Ahşap	Var									Yazma	Yazma				
P2	Kahverengi	Ahşap	Var										Yazma	Yazma			
P3	Kahverengi	Ahşap	Var										Sökme				
P4	Kahverengi	Ahşap	Var		Oyma		Yazma	Yazma	Yazma		Yazma	Yazma	Yazma	Yazma	Yazma	Yazma	Yazma
P5	Kahverengi	Ahşap	Var				Yazma		Yazma		Yazma	Yazma-Kazıma	Yazma	Yazma			Yazma
P6	Kahverengi	Ahşap	Var		Yazma		Yazma-Kırma	Yazma	Yazma			Yazma	Yazma	Yazma	Yazma	Yazma	Yazma
P7	Kahverengi	Ahşap	Var		Yazma		Yazma	Yazma	Yazma			Yazma	Yazma	Yazma	Yazma	Yazma	Yazma
P8	Kahverengi	Ahşap	Var		Yazma		Yazma	Yazma	Yazma-Oyma			Yazma	Yazma	Yazma	Kazıma	Kazıma	Yazma
P9	Kahverengi	Ahşap	Var									Yazma	Yazma				
P10	Kahverengi	Ahşap	Var						Yazma		Sökme	Yazma-Sökme	Oyma	Sökme			
P11	Kahverengi	Ahşap	Var				Yazma	Yazma			Yazma	Yazma	Yazma	Yazma-Sökme	Yazma	Yazma	Yazma

ÖZGEÇMİŞ

14.01.1975 yılında Trabzon'da doğdu. Yomra Merkez İlkokulu'nda başladığı ilköğrenimini ; Dumlupınar İlkokulu ile Kanuni Ortaokulu'nda, lise öğrenimini Trabzon Lise'sinde tamamladı.

1992 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümünde lisans eğitimine başladı. Lisans eğitimini 1996 yılında bölüm 3.sü olarak tamamladı. Aynı yıl Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilimdalı'nda lisansüstü eğitimine başladı. 1999 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü 50/d kadrosunda Araştırma Görevlisi olarak göreve başladı. Halen bu görevini sürdürmektedir.

İngilizce bilmektedir.